

**Львівська обласна універсальна
наукова бібліотека**

ЛЬВІВЩИНА в 2017 році

Знаменні і пам'ятні дати краю

Львів – 2017

ББК 92.5+63.3(4УКР-4ЛЬВ)+78.349.7(4УКР-4ЛЬВ)

Л 89

Львівщина в 2017 році. Знаменні і пам'ятні дати краю [Текст] : календар / упоряд.: І. Зінченко, М. Гема; ред. Д. Дигас; наук. ред. І. Лешнівська; ЛОУНБ. – Львів, 2017. – 132 с.

Видання містить інформацію про пам'ятні події, ювілеї видатних людей, життя і творчість яких пов'язані з Львівщиною.

Календар-щорічник не подає відомостей про митців і мистецтвознавців (див. календар-щорічник «Митці Львівщини»).

Видання розраховане на освітян, просвітян, краєзнавців, молодь та всіх небайдужих до минулого і сучасного рідного краю, подій, особистостей тощо.

Авторський колектив:

**В. Верстюк, М. Гема, Я. Горак, О. Грушинська, В. Габор, Ю. Зайцев,
І. Лешнівська, І. Лонкевич, М. Москва, О. Назарова, І. Сварник,
З. Служинська, Б. Якимович**

Упорядники: І. Зінченко, О. Григорчук

Редактор Д. Дигас

Науковий редактор І. Лешнівська

Макетування Д. Дигас

© ЛОУНБ, 2017

© НБВ, 2017

2017 рік – Рік Української революції 1917-1921 років

(указ Президента України від 22.01.2016 р. за № 17)

СІЧЕНЬ

- 1 140 років від дня народження Степана Шухевича (1877-1945), громадського і військового діяча, адвоката, отамана УГА
- 110 років від дня народження Данила Фіголя (1907-1967), музеєзнавця, етнографа, співзасновника Українського фотографічного товариства у Львові, редактора журналу «Світло і Тінь» (1933-1939)
- 80 років від дня народження Василя Лизанчука (1937), професора, завідувача кафедри радіомовлення і телебачення факультету журналістики ЛНУ ім. Івана Франка, заслуженого журналіста України
- **50 років від дня народження Ігоря Павлюка (1967), поета, прозаїка, доктора наук із соціальних комунікацій, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, члена Асоціації європейських письменників, лауреата Народної Шевченківської (альтернативної) премії «Залізний Мамай» за збірку «Лірика» (2008)**
- 2 125 років від дня народження Ярослава Пастернака (1892-1969), археолога, етнографа, професора, завідувача кафедри археології Львівського університету, організатора і члена експедиції 1934-1941 рр., яка проводила розкопки на теренах Княжого Галича, де було знайдено поховання князя Ярослава Осмомисла
- 80 років від дня народження Ігоря Кудина (1937-1992), громадського діяча, колишнього заступника голови правління Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток, одного з ініціаторів спорудження пам'ятника Т. Шевченку у Львові
- 60 років від дня народження Романа Вархола (1957), поета, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, лауреата обласної премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури в номінації «поезія – імені Маркіяна Шашкевича» за книгу «Співочий птах на мисленному дереві» (2012)
- 3 150 років від дня народження Євгенії Бохенської (1867-1944), педагога, письменниці, публіцистки, громадської діячки
- 7 180 років від дня народження Василя Чернецького (1837-1900), священника, краєзнавця, публіциста, громадського діяча
- 90 років від дня народження Ростислава Братуня (1927-1995), поета, громадського діяча, головного редактора журналу «Жовтень» (нині – «Дзвін») (1963-1966), голови Львівської організації спілки письменників

України (1966-1980), одного з організаторів демократичного руху в Україні, депутата Верховної Ради СРСР (1989-1991)

- 75 років від дня народження Тараса Салиги (1942), літературознавця, критика, професора, завідувача кафедри української літератури Львівського національного університету ім. Івана Франка, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, дійсного члена НТШ, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата обласної премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури в номінації «проза – імені Богдана Лепкого» за книгу літературознавчих статей, критичних роздумів, філософських есе, ювілейних наукових доповідей та інтерв'ю «Вокатив» (2004)
- 9 160 років від дня народження Юліяна Дуткевича (1857-1926), священика, публіциста, громадського діяча, засновника першого українського хліборобського товариства «Сільський господар»
- **100 років від дня народження Мстислава-Василя Дольницького (1917-1987), журналіста, редактора, видавця**
- 10 420 років від дня народження Петра Могили (1597-1647), церковного і освітнього діяча, митрополита Київського, Галицького і всієї Русі (*Всеукр.*)
- 12 25 років (1992) з часу відкриття першого пам'ятника на честь Незалежної України в селі Ріпчицях Дрогобицького району
- 14 115 років від дня народження Романа Зубика (1902-1941), економіста, історика, дійсного члена НТШ, дослідника історії цін XV-XVIII ст., громадського діяча, заарештованого НКВС, розстріляного в «Бригідках»
- 15 60 років від дня народження Івана Макара (1957), педагога, юриста, учасника правозахисного руху, політв'язня, депутата Верховної Ради України I скликання (1990-1994)
- **25 років (1992) з часу прийняття Указу Президії Верховної Ради України про Державний гімн України (затверджено музичну редакцію М. Вербицького) (*Всеукр.*)**
- 17 75 років від дня народження Романа Горака (1942), письменника, заслуженого працівника культури України, директора Львівського літературного музею Івана Франка, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, лауреата Шевченківської премії 2011 року (у співавторстві) за 10-томне видання «Іван Франко»; обласної премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури в номінації «літературознавство, сучасна літературна критика та переклади – імені Михайла Возняка» за книгу «Іван Франко. Книга шоста. В поті чола» (у співавторстві, 2006)
- 75 років від дня народження Юрія Ковалю (1942), прозаїка, публіциста, члена Львівської організації Національної спілки письменників України

- 20 120 років від дня народження Євгена Маланюка (1897-1968), поета української еміграції, публіциста, літературознавця, перекладача, громадського і культурного діяча, сотника Армії УНР *(Всеукр.)*
- 21 80 років від дня народження Володимира Радовського (1937), прозаїка, документаліста, публіциста, члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 22-23 25 років тому (1992) у Києві відбувся Конгрес українців суверенних держав *(Всеукр.)*
- 28 **25 років (1992) з часу затвердження Верховною Радою України національного синьо-жовтого прапора Державним прапором України *(Всеукр.)***
- 29 180 років від дня народження Антона Кобилянського (1837-1910), лікаря, винахідника, письменника, публіциста, громадського діяча

ЛЮТИЙ

- 2 **100 років від дня народження Ігоря Калиненка (Богдана Куриласа) (1917-1991), письменника, церковного діяча**
- 8 70 років від дня народження Степана Давимуки (1947), народного депутата України IV-VI скликань (2005-2012), одного з засновників Народного руху України, голови Львівського облвиконкому (1990), автора понад 150 наукових праць, заслуженого економіста України
- 12 110 років від дня народження Володимира Стернюка (1907-1997), архієпископа УГКЦ
- 17 125 років від дня народження Йосифа Сліпого (1892-1984), митрополита, патріарха УГКЦ, кардинала, дійсного члена НТШ
- 19 130 років від дня народження Теодора (Федора) Замори (1887-1937), голови Академічної громади і віце-президента Українського союзу у Львові, члена Національної ради ЗУНР
- **25 років (1992) з часу затвердження Верховною Радою України Тризуба як малого герба України *(Всеукр.)***
- 20 75 років від дня народження Василя Стефака (1942), прозаїка, перекладача, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, заслуженого працівника культури України, лауреата обласної премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури в номінації «проза – імені Богдана Лепкого» за роман «По той бік ночі» (2009)
- 24 175 років від дня народження Юліана Романчука (1842-1932), громадського і політичного діяча, літературознавця, педагога, публіциста,

співзасновника Львівського товариства «Просвіта», НТШ, «Рідної школи»

- 80 років від дня народження Володимира Блюсюка (1937), архітектора, викладача кафедри архітектурного проектування Національного університету «Львівська політехніка», автора та співавтора багатьох споруд та пам'ятників у Львові та області, зокрема гуртожитків Львівської політехніки, молодіжного центру «Романтик», стадіону «Дружба» (нині – «Україна»), пам'ятників Іванові Підкові, Володимиру Гнатюку та ін.
- 28 110 років від дня народження Юрія Старосольського (1907-1991), правника, громадського і пластового діяча, члена УВО, дійсного члена НТШ

БЕРЕЗЕНЬ

- 1 200 років від дня народження Теодора Лисяка (1817-1900), священика, громадського діяча, публіциста, письменника, етнографа
- 5 100 років від дня народження Галини Столяр (1917-1942), громадської діячки, члена ОУН, учасниці Процесу другої екзекутиви ОУН («Процесу 59-ти») над студентами у січні 1949 року, члена Пласту, Союзу українок та «Просвіти»
- 6 125 років від дня народження Івана Чмоли (1892-1941), військового діяча, педагога, одного з основоположників Пласту та січового стрілецького руху, командира коша січових стрільців
- 70 років від дня народження Івана Вакарчука (1947), професора-фізика, політичного і громадського діяча, міністра освіти і науки України (2007-2010), ректора Львівського національного університету ім. Івана Франка (1990-2007, 2010-2013), Героя України (2007)
- 7 135 років від дня народження Григорія Коссака (1882-1939), громадського і військового діяча, полковника УГА
- 8 100 років від дня народження Григорія Доленка (1917-1990), геолога, геофізика, академіка АН України
- 10 130 років від дня народження Павла Лисяка (1887-1948), адвоката, громадсько-політичного діяча, публіциста, редактора
- 14 120 років від дня народження Василя Атаманюка (1897-1937), поета, перекладача, літературознавця, журналіста (псевдонім – Василь Яблуненко), громадського діяча, члена літературної організації «Західна Україна»
- 115 років від дня народження Василя Гірного (1902-1981), письменника, журналіста, члена літературної групи «Двадцятка», працівника видавничого концерну Івана Тиктора «Українська преса»

- 17 120 років від дня народження Олеса Бабія (1897-1975), письменника, літературного критика, автора гімну ОУН «Зродились ми великої години», громадського діяча
- 100 років від дня народження Олександра Костовського (1917-2005), математика-прикладника, професора Львівського державного університету ім. Івана Франка (нині – Львівський національний університет ім. Івана Франка)
 - 100 років тому (1917) у Києві утворилась Українська Центральна Рада – Парламент Великої України на чолі з Михайлом Грушевським (*Всеукр.*)
- 21 80 років від дня народження Романа Гром'яка (1937-2014), професора, літературознавця, члена Національної спілки письменників України
- 22 90 років від дня народження Теофіла Комаринця (1927-1991), професора Львівського державного університету ім. Івана Франка (нині – Львівський національний університет ім. Івана Франка)
- 23 125 років від дня народження Олексі Дереша (1892-1958), юриста, старшини УГА, учасника кооперативного руху, громадського діяча
- 24 85 років від дня народження Івана Губки (1932-2014), багаторічного політв'язня радянських таборів, громадського діяча, члена Української Гельсінської спілки, письменника, члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 65 років від дня народження Івана Сварника (1952), історика, археографа, голови Археографічної комісії НТШ, засновника і заступника голови Українського геральдичного товариства, віце-президента Товариства шанувальників Львова, директора ЛОУНБ, автора багатьох наукових праць з історії, джерелознавства, сфрагістики
- 30 125 років від дня народження Стефана Банаха (1892-1945), математика, одного з творців сучасного функціонального аналізу, співзасновника Львівської математичної школи, доктора філософії, професора університету Яна Казимира у Львові (нині – Львівський національний університет ім. Івана Франка)

КВІТЕНЬ

- 1 110 років від дня народження Дмитра Гриця (1907-1945), політичного і військового діяча, члена ОУН, генерал-хорунжого УПА
- 110 років від дня народження Зенона Коссака (1907-1939), політичного і військового діяча, члена УВО і ОУН, заступника начальника генштабу Карпатської Січі (січень-березень 1939)
- 3 80 років від дня народження Михайла Шалати (1937), професора Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка,

поета, перекладача, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, лауреата обласної премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури в номінації «поезія – імені Маркіяна Шашкевича» за книги віршів «Перед Покровом», «Ім'я Шашкевича» (2014)

- 8 165 років від дня народження Романа Заклинського (1852-1931), етнографа, історика, педагога, громадського діяча, письменника, літературознавця, культурно-просвітнього діяча
- 130 років від дня народження Івана Сіяка (1887-1937), політичного і громадського діяча, адвоката
- 21 **70 років (1947) з початку операції «Вісла» – примусової, з використанням військ, депортації українців з їхніх етнічних територій – Лемківщини, Надсяння, Підляшшя і Холмщини (Всеукр.)**
- 24 **150 років від дня народження Олександра Колесси (1867-1945), мовознавця, історика літератури, дослідника пам'яток української писемності, професора Цісарсько-королівського університету ім. Цісаря Франца І у Львові (нині – Львівський національний університет ім. Івана Франка), дійсного члена НТШ**

ТРАВЕНЬ

- 2 90 років від дня народження Марії Волинець (Мариняк) (1927), учасниці національного визвольного руху, політв'язня радянських тюрем і таборів (1946-1955)
- 3 **100 років від дня народження Остапа Тарнавського (1917-1992), письменника, критика, перекладача, літературознавця, журналіста**
- 5 110 років від дня народження Ірини Вільде (Дарини Полотнюк) (1907-1982), прозаїка, педагога, журналіста, голови Львівської організації спілки письменників України (1965-1966), лауреата Шевченківської премії 1965 року за роман «Сестри Річинські»
- 9 65 років від дня народження Надії Мориквас (1952), письменниці, журналіста, літературознавця, редактора журналу «Річ», члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 12 **50 років від дня народження Володимира Костирка (1967), художника, оформлювача самвидавів, фестивалю «Вивих» у Львові, газети «Поступ», музичного альбому вокальної формації «Пікардійська терція» та ін.**
- 15 160 років від дня народження Андрія Чайковського (1857-1935), адвоката, письменника, громадського діяча, комісара ЗУНР
- 16 **200 років від дня народження Миколи Костомарова (1817-1885), історика, етнографа, письменника, громадського діяча (Всеукр.)**

- 150 років від дня народження Миколи Ганкевича (1867-1931), політичного і профспілкового діяча, організатора робітництва в Галичині, журналіста
- 24 60 років від дня народження Людмили Каф (Клименко) (1957), поетеси, члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 25 75 років від дня народження Мирона Нестерчука (1942), поета, перекладача, члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 26 90 років від дня народження Катерини Мандрик-Куйбіди (1927-2004), громадсько-політичної діячки, поетеси, члена ОУН, зв'язкової УПА, політв'язня радянських тюрем і таборів
- 27 90 років від дня народження Лесі Храпливої-Щур (1927), письменниці, журналіста, пластової діячки, педагога
- 30 145 років від дня народження Костянтини Малицької (Віри Лебедової) (1872-1947), письменниці, педагога, редактора, перекладача
- 60 років від дня народження Оксани Білозір (1957), естрадної співачки, народної артистки України, народного депутата України IV-VI скликань (2002-2012), міністра культури і мистецтв України (лютий-травень 2005)

ЧЕРВЕНЬ

- 6 170 років від дня народження Олександра Барвінського (1847-1927), педагога, історика, громадсько-політичного діяча, активіста НТШ, «Руської Бесіди» та «Просвіти»
- 7 140 років від дня народження Никити Будки (1877-1949), церковного діяча, помічника А. Шептицького, префекта Львівської духовної семінарії, вікарія Львівської митрополії, редактора, письменника, священномученика, проголошеного у 2001 році блаженным
- 9-12 25 років тому (1992) в Києві відбувся I Всеукраїнський конгрес бібліотекарів (*Всеукр.*)
- 12 65 років від дня народження Марти Починайко (1952), поетеси
- 13 160 років від дня народження Корнила Заклинського (1857-1884), фольклориста, історика, педагога, організатора культурного життя, члена товариства «Просвіта»
- 20 80 років від дня народження Петра Гоця (1937-2013), поета, бібліофіла, бібліотекаря, музейника
- 23 135 років від дня народження Зенона Кузелі (1882-1952), етнографа, бібліографа, редактора, видавця, громадського діяча, дійсного члена НТШ

- 30** 135 років (1882) з часу заснування Академічного братства, студентського самопомогового товариства у Львові, в роботі якого брав участь Іван Франко
- 110 років від дня народження Романа Шухевича (1907-1950), політичного і державного діяча, генерал-хорунжого, головнокомандувача УПА

ЛИПЕНЬ

- 3** 100 років (1917) з часу проголошення II Універсалу Центральної Ради
- 6** 80 років з дня смерті Богдана-Ігоря Антонича (1909-1937), поета, прозаїка, перекладача, редактора журналу «Дажбог»
- 8** 110 років від дня народження Олекси Гасина (1907-1949), політичного і військового діяча, полковника, начальника Головного військового штабу УПА, члена УВО, ОУН
- 110 років від дня народження Олега Ольжича (Кандиби) (1907-1944), видатного поета, громадського діяча, незламного борця за волю українського народу, який загинув у фашистському концтаборі Заксенгаузен
 - 65 років від дня народження Ігоря Мельника (1952), журналіста, письменника, дослідника історії Львова, громадського діяча
- 14** 145 років від дня народження Лева Бачинського (1872-1930), адвоката, політичного діяча, віце-президента Національної ради ЗУНР
- 15** 160 років від дня народження Петра Стебельського (1857-1923), правника, професора карного права Львівського університету, дійсного члена НТШ
- 17** 80 років від дня народження Івана Геля (1937-2011), правозахисника, політв'язня радянських тюрем і таборів, релігійного діяча, голови Комітету захисту УГКЦ, одного із засновників товариства «Меморіал» і Народного руху України, заступника голови Львівської облради (1990-1994)
- 21** 110 років від дня народження Олени Теліги (1907-1942), письменниці, літературного критика, діяча ОУН (*Всеукр.*)
- 22** 80 років від дня народження Богдана Климчака (1937), письменника, учасника національно-визвольного руху, останнього звільненого політв'язня радянських тюрем і таборів
- 25** 330 років (1687) з часу обрання Івана Мазепи гетьманом Війська Запорозького (*Всеукр.*)

- 26** 115 років від дня народження Михайла Колодзінського (1902-1939), громадсько-політичного і військового діяча, члена УВО, ОУН, полковника, верховного команданта збройних сил Карпатської України
- 27** 15 років (2002) з часу трагедії на Скви́лівському летовищі. В результаті падіння літака СУ-27 загинуло 78 осіб
- 30** 80 років від дня народження Євгена Титикайла (1937-2012), поета, педагога, журналіста
- 31** (за іншими даними – 1 серпня) 160 років від дня народження Іллі Кокорудза (1857-1933), педагога, історика літератури, критика; дійсного члена НТШ, товариств «Просвіта», «Руського клубу»; голови «Руської Бесіди» (1920-1932, у 1928-му перейменована на «Українську бесіду»), товариства «Рідна школа У. П. Т.» (відроджене 1920 року Українське педагогічне товариство і перейменоване 1926 року), одного із засновників товариства «Учительська громада»
- 70 років від дня народження Олександра Чебаненка (1947), голови правління і головного лікаря ЗАТ «Санаторно-готельний комплекс „Дніпро Бескид”», доктора медичних наук, заслуженого лікаря України

СЕРПЕНЬ

- 6** 360 років з дня смерті Богдана Хмельницького (1596-1657), гетьмана України (*Всеукр.*)
- 8** 125 років від дня народження Дмитра Конюха (1892-1952), громадського діяча, члена Легіону УСС, першого коменданта новоствореного «Дому інвалідів» у Львові
- 9** 150 років від дня народження Остапа Макарушки (1867-1931), філолога, видавця, дійсного члена НТШ, директора учительської семінарії Українського педагогічного товариства у Львові (1910-1921)
- 18** 130 років від дня народження Анни (Ганни) Крушельницької (1887-1965), оперної і камерної співачки (сопрано), педагога
- 125 років від дня народження Романа Кирчіва (1892-1968), співака (баритон), актора, доктора права, воїна УГА
- 19** 65 років від дня народження Марії Чумарної (1952), поетеси, педагога, фольклориста, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, лауреата обласної премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури в номінації «журналістика та публіцистика – імені В'ячеслава Чорновола» за книгу «За тебе молюсь... Штрихи до портрета пророка» (2014)
- 23** 150 років від дня народження Осипа Маковея (1867-1925), поета, прозаїка, публіциста, літературознавця, перекладача, редактора, педагога, громадсько-політичного діяча

- 130 років від дня народження Володимира Ільницького (1887-1942), адвоката, організатора приватного шкільництва, репресованого
- 24 80 років від дня народження Ніни Бічуї (1937), прозаїка, журналіста, редактора газети «Просвіта», члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 26 85 років від дня народження Василя Моця (1932), діяча культури, колишнього директора Львівського академічного театру опери та балету ім. Івана Франка (нині – Львівський національний академічний театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької)
- 28 80 років від дня народження Степана Гунька (1937), професора, ректора Української академії друкарства (1989-2003), академіка Академії інженерних наук України
- 29 120 років від дня народження Мирослави Сопілки (1897-1942) (Юлії Мисько-Пастушенко), письменниці, члена літературної організації «Горно»

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 130 років від дня народження Василя Лаби (1887-1976), священника, військового капелана, церковного діяча, публіциста
- 2 120 років від дня народження Северина Сапруна (1897-1950), священника, капелана, громадсько-політичного діяча, диригента, композитора, видавця і редактора музичного місячника «Боян»
- 6 135 років від дня народження Мар'яна Панчишина (1882-1943), лікаря, голови Українського лікарського товариства, засновника першого в Галичині протитуберкульозного диспансеру, ректора Українського таємного університету у Львові, громадського діяча
- 9 120 років від дня народження Марії Струтинської (1897-1984), письменниці, педагога, журналіста, діячки Союзу українок
- 15 80 років від дня народження Олексія Назарука (1937), письменника-гумориста, колишнього голови літературного об'єднання «Колос» (Сокаль)
- 17 145 років від дня народження Івана Макуха (1872-1946), громадсько-політичного діяча, доктора права і філософії, посла до Галицького крайового сейму (1908-1918), державного секретаря внутрішніх справ ЗУНР
- 18 130 років від дня народження Олександра Марітчака (1887-1981), адвоката, дипломата, політичного діяча, професора, завідувача кафедри міжнародного права Львівського державного університету (нині – Львівський національний університет ім. Івана Франка) (1939-1941)

- 90 років від дня народження Ярослава Гомзи (1927-2011), педагога, публіциста, політв'язня радянських тюрем, одного з фундаторів Української Гельсінської спілки на Донеччині (1989)
- 27 **150 років від дня народження Вацлава Морачевського (1867-1950), вченого-біохіміка, літературного критика, перекладача, мистецтвознавця, ректора Львівської академії ветеринарної медицини (нині – Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. З. Гжицького) (1925-1927)**
- 65 років від дня народження Богдана Смоляка (1952), письменника, перекладача, редактора, члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 29 145 років від дня народження Осипа Роздольського (1872-1945), теолога, педагога, фольклориста, перекладача, дійсного члена НТШ

ЖОВТЕНЬ

- 6 130 років від дня народження Івана Панькевича (1887-1958), мовознавця, фольклориста, етнографа, мистецтвознавця, історика, педагога, громадського діяча, дійсного члена НТШ
- 110 років від дня народження Володимира Кліпка (1907-1965), лікаря-хірурга, члена Українського лікарського товариства у Львові, військового лікаря, кандидата медичних наук
- 90 років від дня народження Бориса Загорулька (1927-1985), письменника, члена Спілки письменників України, журналіста
- 11 75 років від дня народження Володимира Яворівського (1942), письменника, голови Національної спілки письменників України, політичного діяча, співзасновника Народного Руху України, депутата Верховної Ради України I, II, IV-VI скликань (1990-1998, 2002-2012), лауреата Шевченківської премії 1984 року за повість «Вічні Кортеліси»
- 12 80 років від дня народження Степана Хмари (1937), лікаря-стоматолога, політика, правозахисника, довголітнього політв'язня радянських концтаборів, депутата Верховної Ради України I, II та IV скликань (1990-1998, 2002-2006), Героя України
- 14 75 років (1942) з часу створення Української повстанської армії (УПА)
- 17 30 років (1987) з часу створення у Львові Товариства Лева – однієї з перших незалежних організацій УРСР (перший голова – Орест Шейка)
- 19 160 років від дня народження Петра-Франца Крип'якевича (1857-1914), священника, катехита гімназій у Львові

- 20 130 років від дня народження Ростислава Заклинського (1887-1974), літературознавця, публіциста, доктора права, музеєзнавця, громадсько-політичного діяча
- 60 років від дня народження Олександри Коваль (1957), президента громадського об'єднання «Форум видавців»
- 21 360 років (1657) з часу обрання Івана Виговського гетьманом Війська Запорозького (*Всеукр.*)
- 345 років від дня народження Пилипа Орлика (1672-1742), гетьмана Війська Запорозького, гетьмана України в еміграції, політичного, державного і військового діяча, поета, публіциста
- 190 років тому (1827) закладено наріжний камінь нової ратуші на площі Ринок у Львові
- 22 90 років від дня народження Івана Красовського (1927-2014), етнографа, літературознавця, громадського діяча, дійсного члена НТШ
- 23 130 років від дня народження Андрія Іщака (1887-1947), блаженного, священника, дійсного члена НТШ та Богословського наукового товариства у Львові
- 29 80 років від дня народження Миколи-Ярослава Гнатіва (1937-2015), письменника, члена Львівської організації національної спілки письменників України; лауреата Шевченківської премії 2011 року (у співавторстві) за 10-томне дослідження «Іван Франко», обласної премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури в номінації «літературознавство, сучасна літературна критика та переклади – імені Михайла Возняка» за книгу «Іван Франко. Книга шоста. В поті чола» (у співавторстві, 2006)
- 30 140 років від дня народження Дмитра Левицького (1877-1942), правника, громадсько-політичного діяча, дипломата
- 130 років від дня народження Луки Мишути (1887-1955), громадсько-політичного діяча, журналіста, учасника Легіону УСС, повітового комісара ЗУНР на Радехівщині

ЛИСТОПАД

- 1 День Листопадового Чину у Львові (1918)
- 6 150 років від дня народження Дмитра Йосифовича (1867-1942), священника, письменника, перекладача
- 8 130 років від дня народження Дмитра Вітовського (1887-1919), політика, полковника, начального команданта УГА, державного секретаря військових справ ЗУНР (1918)

- 9 145 років від дня народження Богдана Лепкого (1872-1941), письменника, перекладача, видавця, педагога, художника, дійсного члена НТШ
- 14 90 років від дня народження Василя Макуха (1927-1968), воїна УПА, в'язня радянських тюрем і концтаборів, що учинив самоспалення на Хрещатику у Києві на знак протесту проти окупації Чехословаччини радянськими військами та поневолення України
- 60 років від дня народження Михайла Комарницького (1957), фізика, директора видавництва «Літопис»
- 17 80 років від дня народження Олени Антонів (1937-1986), лікаря, учасниці опозиційного руху, громадського діяча, розпорядниці фонду допомоги політв'язням та їхнім родинам (фонд О. Солженіцина) в Західній Україні
- 18 125 років від дня народження Володимира Гребеняка (1892-1915), археолога, мистецтвознавця, співробітника НТШ у Львові, члена Легіону УСС
- 20 **100 років тому (1917) III Універсал проголосив Українську Народну Республіку (УНР)**
- 22 125 років від дня народження Івана Блажкевича (1892 *(за іншими джерелами – 1897)*-1969), політика, громадсько-політичного діяча, правознавця
- 26 40 років (1977) з часу відкриття пам'ятника Івану Федоровичу (Федорову) у Львові (скульптори В. Борисенко, В. Подольський)
- 30 85 років від дня народження Миколи Дубаса (1932), письменника, громадського діяча, члена Львівської організації Національної спілки письменників України

ГРУДЕНЬ

- 1 90 років від дня народження Романа Багрія (1927-1993), археолога, музейника
- 80 років від дня народження Андрія Содомори (1937), науковця, поета, прозаїка, перекладача, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, дійсного члена НТШ
- 3 140 років від дня народження Степана Рудницького (1877-1937), вченого, основоположника української географічної науки, картографа, історика, дійсного члена НТШ, доцента Цісарсько-королівського університету ім. Цісаря Франца І у Львові (нині – Львівський національний університет ім. Івана Франка)

- 6 125 років від дня народження Романа-Миколи Дашкевича (1892-1975), громадського, політичного і військового діяча, генерала-хорунжого армії УНР, чоловіка Олени Степанів
- 120 років від дня народження Костя Панківського (1897-1973), адвоката, громадського діяча, публіциста, захисника членів УВО та ОУН на судових процесах
- 7 125 років від дня народження Олени-Марії Степанів (Дашкевич) (1892-1963), ученого, історика, географа, військового і громадського діяча, хорунжої УСС – першої у світі жінки, офіційно зарахованої на військову службу у званні офіцера
- 9 **150 років від дня народження Миколи Сабата (1867-1930), класичного філолога, професора Українського таємного університету у Львові**
- 15 **150 років від дня народження Івана Кохановського (1867-1931), правника, судді, громадсько-політичного діяча, посла Галицького крайового сейму, члена УНР, судді в УГА**
- 17 50 років від дня народження Дзвінки Коваль (1967), перекладача, літературознавця, члена Національної спілки письменників України, викладача Українського католицького університету і Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького
- 21 60 років від дня народження Ігоря Коцаби (1957), педагога, співака (баритон), соліста Державної капели України «Трембіта»
- 23 120 років від дня народження Дмитра Бандрівського (1897-1983), письменника, мовознавця, літературознавця, члена Спілки письменників УРСР
- 24 80 років від дня народження В'ячеслава Чорновола (1937-1999), політика, публіциста, редактора, літературного критика, політв'язня, лідера Народного руху України, голови Львівської облради (1990-1992), депутата Верховної Ради України І-ІІІ скликань (1992-1999), кандидата у президенти України 1991 року, лауреата Шевченківської премії 1996 року за збірки «Правосуддя чи рецидиви терору?», «Лихо з розуму», «Хроніка таборових буднів», Героя України
- 28 110 років від дня народження Івана Гриньоха (1907-1994), громадсько-політичного і церковного діяча, богослова і капелана, члена Пласту, ОУН
- 15 років (2002) з часу відкриття у Львові пам'ятника В'ячеславу Чорноволу (скульптор Іван Самотос)

ЦЬОГО РОКУ ВИПОВНЮЄТЬСЯ

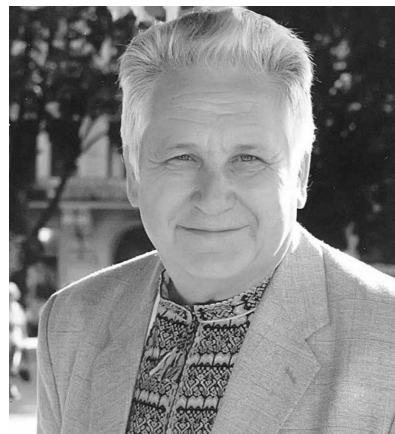
- 920** років (1097) з часу першої згадки в літописах про місто Буськ
- 745** років (1272) з часу перенесення князем Левом, сином Данила Галицького, Князівства з Галича до Львова
- 725** років тому (1292) завершено будівництво церкви св. Миколая у Львові
- 690** років (1327) з часу першої згадки про Олеський замок
- 645** років (1372) з часу першої згадки про місто Дрогобич
- 640** років (1377) з часу першої згадки про місто Сокаль
- 640** років (1377) з часу створення міщанами у Львові шпиталю для хворих, німечиних і бідних
- 635** років тому (1382) збудовано Галицьку браму; перша згадка про вулицю Галицьку у Львові
- 630** років (1387) з часу першої згадки про місто Борислав
- 625** років (1392) з часу першої згадки про місто Мостиська
- 625** років (1392-1400) з часу відкриття аптекарем Клемансом у Львові першої в Україні аптеки
- 575** років (1442) з часу першої згадки про місто Золочів
- 575** років (1442) з часу першої згадки про вул. Шевську у Львові
- 555** років (1462) з часу першої згадки про місто Трускавець
- 545** років (1472) з часу першої згадки про місто Великі Мости Сокальського району
- 545** років (1472) з часу першої згадки про місто Рудки Самбірського району
- 545** років (1472) з часу першої згадки про вулицю Руську у Львові під цією назвою (спочатку – Соляників, 1414)
- 535** років (1482) з часу першої згадки про місто Моршин
- 500** років від дня народження Костянтина Корнякта (1517 *(за іншими даними 1520)*-1603), грецького купця, шляхтича, громадянина Львова, одного з найбагатших міщан в історії міста, фундатора будівель, що носять його ім'я (дзвіниця Успенської церкви «Вежа Корнякта» і кам'яниця Корнякта)
- 495** років (1522) з часу заснування у Львові при церкві Успення Богородиці Львівським Успенським (пізніше – Ставропігійським) братством одного з перших міських шпиталів
- 445** років (1572) з часу прибуття до Львова друкаря Івана Федоровича (Федорова)
- 390** років від дня народження Петра Дорошенка (1627-1698), гетьмана Війська Запорозького Правобережної України, військового і державного діяча (*Всеукра.*)
- 355** років (1662) тому Ставропігійське братство побудувало у Львові лікарню на території Онуфріївського монастиря

- 350** років (1667) з часу першої згадки у письмових джерелах про Личаківський цвинтар у Львові
- 325** років (1692) з часу заснування міста Червонограда (до 3 листопада 1951 року – Кристинопіль)
- 245** років (1772) з часу утворення Королівства Галичини і Володимирії в складі Габсбургської імперії зі столицею у Львові
- 240** років від дня народження Дениса Зубрицького (1777-1862), історика, архівіста, етнолога, мовознавця, члена Ставропігійського інституту, упорядника архіву магістрату Львова
- 235** років (1782) з часу створення першої львівської фабрики горілчаної мануфактури Бачевського
- 200** років (1817) з часу відкриття культурно-просвітницької установи – Інституту Осолінських
- 190** років від дня народження Франца Костека (1827-1883), священика, професора богослов'я, ректора Цісарсько-королівського університету ім. Цісаря Франца І у Львові (нині – Львівський національний університет ім. Івана Франка)
- 180** років від дня народження Теофілії Бачинської (1837-1906), балерини та драматичної актриси
- 180** років від дня народження Йосифа Мільницького (1837-1914), священика, церковного діяча і письменника, віце-ректора Львівської духовної семінарії, соборного крилошанина Львівської капітули, доктора богослов'я
- 180** років (1837) з часу виходу українського альманаху «Русалка Дністровая», виданого «Руською трійцею»
- 170** років від дня народження Андрія Білецького (1847-1927), церковного діяча, папського прелата, генерального вікарія і офіціала української католицької митрополичої капітули у Львові
- 165** років (1852) з часу заснування професором Г. Лобажевським ботанічного саду Львівського університету (нині – Львівський національний університет ім. Івана Франка)
- 150** років від дня народження Антіна Кнігиницького (1867-1915), галицького поміщика, філантропа, який свій маєток записав товариству «Просвіта» у Львові на стипендії для бідних учнів
- 145** років тому (1872) розпочато спорудження головного корпусу Політехнічного інституту у Львові (нині – Національний університет «Львівська політехніка»)
- 135** років (1882) з часу заснування у Львові приватної друкарні, на базі якої в 1950-х рр. було створено книжкову фабрику «Атлас»
- 130** років від дня народження Михайла Таранька (1887-1956), видавця, редактора, засновника видавництва «Світ дитини» у Львові, педагога
- 130** років від дня народження Олени Цегельської (1887-1971), дитячої письменниці, педагога, громадсько-культурного діяча
- 125** років (1892) з часу заснування у Львові страхового товариства «Дністер»
- 125** років (1892) з часу заснування у Львові бібліотеки Наукового товариства ім. Тараса Шевченка

- 125 років (1892) з часу створення у Львові Історичного музею
- 120 років від дня народження Марії Пастернакової (1897-1983), педагога, науковця, дослідниці народного і мистецького танцю
- 120 років (1897) з часу заснування студентами Львівської політехніки товариства «Основа»
- 120 років (1897) з початку будівництва Оперного театру у Львові (нині – Львівський національний академічний театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької)
- 120 років (1897) з початку виходу у Львові щоденної суспільно-політичної газети «Руслан» під керівництвом О. Барвінського
- 100 років (1917) з часу створення Союзу Українок, найбільшої жіночої організації в Галичині
- 90 років (1927) з часу заснування в Самборі науково-культурологічного товариства «Бойківщина»
- 90 років (1927) з часу заснування в Самборі історико-етнографічного музею «Бойківщина»
- 90 років (1927) з часу заснування у Яворові руханкового товариства «Сокіл»
- 85 років (1932) з часу утворення в Галичині організації «Українська народна обнова» (УНО)
- 85 років (1932) з часу заснування Львівської кооперативної фабрики домішок до кави «Суспільний промисл» – Львівської кавової фабрики, з 1993 року – ЗАТ «Галка»
- 60 років (1957) з часу заснування Львівського меблевого комбінату (нині – приватне підприємство «Львівська виробничо-торговельна меблева фірма «Карпати»)
- 40 років (1977) з часу заснування у Львові музею Івана Федоровича (Федорова) (нині – Музей мистецтва давньої книги, відділ Галереї мистецтв імені Бориса Возницького)
- 30 років (1987) з часу виникнення Української Асоціації незалежної творчої інтелігенції (УАНТІ), неформального об'єднання митців у Львові
- 25 років (1992) з часу створення квартету «Мелодія» при Фонді духовного відродження ім. Митрополита Андрея Шептицького
- 25 років (1992) з часу створення Класичної гімназії при Львівському національному університеті ім. Івана Франка
- 25 років (1992) з часу створення у Львові за ініціативи Українського лікарського товариства Музею історії медицини Галичини ім. Мар'яна Панчишина
- 20 років (1997) з часу заснування Меморіального музею Михайла Грушевського у Львові як відділу Львівського літературно-меморіального музею Івана Франка (з 1998 року – самостійний Державний меморіальний музей Михайла Грушевського)
- 15 років (2002) з часу створення Музею-галереї українського військового однострою у Львові, приватного музею, який працює над реконструкцією українського військового однострою та над його популяризацією

1 січня

«БОЛИТЬ УСЕ, ЩО ВІДБУЛО, БОЛИТЬ УСЕ, ЩО З НАМИ БУДЕ»

Василь ЛИЗАНЧУК (1937)
До 80-річчя від дня народження

Василь Лизанчук – член Спілки журналістів України (з 1966 р.), заслужений журналіст України (1977), академік АН вищої школи України (1988). Народився в селі Ганеві Коломийського району Івано-Франківської області в хліборобській сім'ї. Навчався у Ганівській початковій, Дебиславській семирічній і Корницькій середніх школах. У восьмому класі став дописувачем районної газети. Після закінчення десятого класу працював коректором коломийської районної газети. У 1966 році закінчив заочне відділення факультету журналістики Львівського державного (тепер – національного) університету ім. Івана Франка. Працював журналістом у районних та обласних газетах Івано-Франківської та Львівської областей, займався науково-дослідною роботою. У 1977 році в київському Науково-дослідному інституті педагогіки захистив кандидатську дисертацію «Педагогічні проблеми підвищення ефективності впливу радіо і телебачення на соціалізацію підлітків», в 1991 році в Київському державному (тепер – національному) університеті журналістики – докторську дисертацію «Засоби масової інформації і формування громадянської позиції молоді».

Василь Лизанчук – автор понад 20 книг та 350 наукових та науково-публіцистичних статей з проблем теорії і практики

журналістики, відродження рідної мови, культури, духовності, утвердження українськості. Багато його праць присвячено проблемам використання засобів масової інформації у процесі виховання молоді. Він видав посібники для студентів факультету журналістики «Особливості підготовки матеріалів для радіо і телебачення» (у співавторстві з В. Качканом), «Методи збирання і фіксації інформації у журналістиці» (у співавторстві з О. Кузнецовою) та ін. У 1990 році видав текст лекцій «Засоби масової інформації і духовне відродження України», у 2000-му році – підручник «Радіожурналістика: засади функціонування». Підручник «Основи радіожурналістики» побачив світ у 2006 році, двома роками пізніше – навчально-методичний посібник «Геноцид, етноцид, лінгвоцид української нації: хроніка».

В. Лизанчук – це людина, яка знаходиться в постійному пошуку, розкритті правди. І він своїми численними публікаціями в «Дзвоні», «Мандрівці», «Літературній Україні», «Слові Просвіти», «Галичині», «Українській літературній газеті», багатьох науково-популярних книгах та монографіях («Навічно кайдани кували», «Кроки», «Завжди пам'ятай: Ти – Українець», «З-під іга ідолів», «Не лукавити словом», «Кайдани ще кують», «Історія російщення українців», «Творімо разом Україну») формулює новітній погляд – розуміння таких доленосних і суттєвих констант, як національна ідея, наукова позиція, патріотизм, україноцентризм.

Актуальним питанням відродження, становлення, утвердження національних духовних цінностей, української мови, культури присвячена брошура «О рідне слово, що без тебе я!» (1990).

В. Лизанчук добре розуміє, щоб мати з чим іти до людей, необхідно нагромаджувати знання, щоб передати іншим, особливо молоді. І він глибинно і постійно занурюється у пізнання багатогранності українства як в Україні, так і поза нею.

Щоденна багатолітня праця в академічних бібліотеках, архівних сховищах, перелопачування тисяч і тисяч підшивок давньої й новочасної періодики, аналізування різножанрового телевізійного продукту та радіоефіру розширювали концептуальне коло зацікавлень та фахових інтересів отієї суспільно-громадянської й

просвітницько-культурологічної аури, яка сформувала Василя Лизанчука як вченого, педагога, громадсько-політичного діяча.

Він дуже багато читає, пише оперативні відгуки, рецензії – прогнози на праці з найнесподіваніших галузей знань. Йому вистачає натхнення, снаги й усвідомленої потреби, щоб говорити про знакові постаті в господарюванні, політиці, журналістиці, мистецтві, літературі.

Він дуже скрупульозно витончено, публіцистично заряджено й філософськи осмислено портретує в своїх розвідках, есеях Дмитра Гладуняка, Петра Дем'янюка, Миколу Савчука, Василя Пилип'юка, Володимира Здоровеґу, Олександру Сербенську, Василя Стефака, Романа Андріяшка, Івана Крупського, Мирослава Романюка, Миколу Васильчука, Марію Бурмаку, Олега Романчука та ін.

Василь Лизанчук бере активну участь у радіо- і телепередачах, виступає з науковими доповідями і повідомленнями на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях та з лекціями перед громадськістю на актуальні теми українського державотворення. Його праця високо оцінена. Він був відзначений дипломом і першою премією Всеукраїнського конкурсу друкованих ЗМІ «Українська мова – мова державна» (1998), Золотим хрестом заслуги І класу Головної управи колишніх вояків-українців у Великій Британії; отримав нагороду Ярослава Мудрого від Президії АМ вищої школи України за значний здобуток у галузі науки і публіцистики (2000). Наступного року був нагороджений премією ім. Івана Огієнка у галузі науки та дипломом і премією фонду Воляників-Швабінських при фундації Українського вільного університету в Нью-Йорку. У 2006 році отримав відзнаку III ступеня за заслуги в розвитку інформаційної сфери Держтелерадіо України.

До 65-річчя від дня його народження та 50-річчя журналістської праці вийшла книга «Кроки... Василь Лизанчук – публіцист, вчений, педагог: бібліографічний показчик, листи, рецензії». Друга частина книги побачила світ у 2008 році, третя – у 2013-му. Це узагальнена праця, в якій осмислено творчу лабораторію професора Лизанчука, всебічно показано важливість його наукової

публіцистики для формування національної свідомості, громадянської гідності українців, взаємоповаги між громадянами різних національностей, які живуть в Україні.

Він ніколи не впадав у депресію, а тим більше у відчай, він завжди з життєдайною вірою дивився і дивиться у майбутнє. Його душа не сприймає несправедливості, кривди, тим більше, коли це стосується свого народу, своєї Вітчизни. Тому він глибоко обурюється тим, що на третьому десятиріччі з часу відновлення державної незалежності Україна залишається в зоні загроз національній безпеці під потужним пресингом російського ідеологічно-політичного режиму, особливо у мовно-інформаційному просторі (радіотелевізійному, книговидавничому, газетно-журнальному).

Він живе, як говориться в одному афоризмі: «Не важ долю, не змінити її – змінюйся сам».

Можливо, і нам доречно буде взяти ці слова за життєве кредо: змінимося ми, зміниться і світ довкола.

***Ірина ЛЕШНІВСЬКА,
заступник директора з наукової роботи ЛОУНБ***

ЛІТЕРАТУРА

Кроки... Василь Лизанчук – публіцист, вчений, педагог [Текст] : бібліогр. покажчик, листи, рец., есеї, відгуки. Кн. 3 / МОН України, ЛНУ ім. І. Франка, Науково-дослідний ін-т пресосознавства ЛННБ ім. В. Стефаника; уклад. М. Романюк; авт. передм. Я. Калакура. – Львів, 2013. – 550+122 с.: фот.

Лизанчук В. «Болить усе, що відбуло, болить усе, що з нами буде [Текст] : роздуми-спогади ювіляра / Василь Лизанчук // Дзвін. – 2012. – № 1. – С. 95-102.

*** * ***

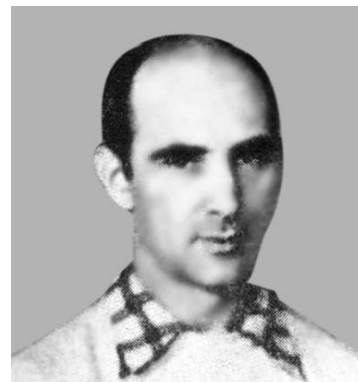
Калакура Я. Таких мужів потребує наша нація [Текст] / Ярослав Калакура // За вільну Україну плюс. – 2012. – 12 січ. – С. 3.

Качкан В. Триптих – розмисли про особистість [Текст] / Володимир Качкан // Слово Просвіти. – 2012. – 5 січ. – С. 10.

7 : 0 на користь [академіка Василя Лизанчука] [Текст] // За вільну Україну плюс. – 2006. – 28 груд. – С. 15.

9 січня

«Я НА ТЕ ПРИЙШОВ У СВІТ, ЩОБ ЗАСВІДЧИТИ ПРАВДУ»

Мстислав-Василь ДОЛЬНИЦЬКИЙ (1917-1987)
До 100-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Мстислав-Василь Дольницький народився у глухому бойківському селі поблизу Турки. Батько був адвокатом у карпатському містечку Сколе. Там Мстислав і закінчив початкову школу. Згодом навчався у філії Академічної гімназії у Львові, де редагував видання «Проти Хвиль» та «Бистрозір», присвячені справам молоді. У Сколе видав 30 номерів ілюстрованого журналу «Голос юнацтва». Ще до одержання диплому у гімназії став студентом заочної Високої школи політичних наук (журналістики) при УТГІ у Подєбрадах (Чехословаччина).

У 30-х роках ХХ століття Дольницький став постійним співробітником, а згодом кореспондентом львівських щоденних газет «Новий час» і «Діло», журналів «Дажбог», «Веселка», «Вогні». Одночасно працював у коломийських часописах «Жіноча доля» і «Світ молоді», постачав матеріали до підпільних видань. У 1939 році переїхав у Краків, де почав видавати і редагувати журнал «Таборові Відгуки». Згодом це видання припинило своє існування і Дольницький став кореспондентом іншого краківського часопису – «Краківські вісті».

Під час Другої світової війни Дольницький опинився у Аугсбурзі (Баварія), у таборі переміщених осіб. Після капітуляції

нацистської Німеччини він почав видавати щоденник «Радіо-вісті», який став єдиним джерелом інформації для табірників. Вже потім були «Щоденні вісті», «Таборові вісті», «Студентська думка» та «Український есперантист». Згодом він став співзасновником, секретарем і членом редакції першої повноцінної української газети у післявоєнній Німеччині «Наше життя», активним співробітником журналу «Пу-гу» та газети «Українська думка», дописувачем газети «Schwäbische Landzeitung», членом редакції газети для переміщених осіб німецькою мовою.

Переселившись до США у 1948 р., М. Дольницький виконував обов'язки кореспондента і співробітника газети «Час» і журналу «Пу-гу», а згодом почав дописувати до різних газет. У 1958 році став головним редактором української католицької газети «Америка».

Заснував і редагував «Філадельфійські вісті», організував і став першим редактором щоденника «Конгресові вісті» та органу Спілки українських журналістів Америки – журналу «Український журналіст». Крім того, був активістом українських громадських організацій в США: членом управління Асоціації українських католицьких журналістів, головою Спілки українських журналістів Америки і Федерації спілок українських журналістів США і Канади.

У 1971 році М. Дольницький став членом колективу українського відділу «Голосу Америки» (Вашингтон), де працював багато років на посаді редактора. Як український католицький журналіст у 1986 році отримав медаль від Папи Римського Івана-Павла II. У цьому ж році через недугу відійшов від активної редакторської діяльності, однак продовжував цікавитися українською журналістикою та українським громадським життям.

20 грудня 1987 року Мстислав-Василь Дольницький помер у Філадельфії.

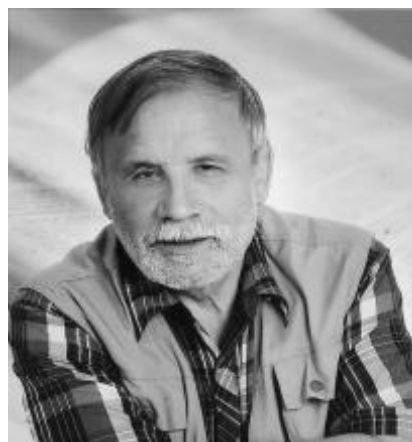
ЛІТЕРАТУРА

Дольницький О. Дольницький Мстислав-Василь [Текст] / О. Дольницький // Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопед. словника / за ред. М. Романюка. – Львів, 1999. – Вип. 6. – С. 85-87.

У пам'ять журналіста-громадянина [Текст] // Свобода. – 1987. – 23 груд.

17 січня

НЕЗГАСНИЙ ІНТЕРЕС ДО ГЛИБИННОГО

Роман ГОРАК (1942)

До 75-річчя від дня народження

Письменник, член Національної спілки письменників України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка, премій ім. І. Франка та М. Возняка, заслужений працівник культури України Роман Горак вже давно увійшов у літературу. Він належить до тих діячів, вся діяльність і письменницький доробок яких спрямовані на шляхетну і скрупульозну працю: на дослідження та популяризацію української культурно-мистецької, а найбільше – літературної спадщини. Хімік, письменник, науковець, літературно-мистецький критик, педагог, музейний діяч – ці поняття окреслюють широту його діяльності, яка віддзеркалена у різноманітній жанровій палітрі його літературно-наукового доробку.

Р. Горак закінчив хімічний факультет Львівського університету ім. І. Франка, а навчання в аспірантурі завершив захистом кандидатської дисертації. За здобутою освітою працював якийсь час педагогом у Хмельницькому, а опісля, до 1993 року, – науковим співробітником на кафедрі органічної хімії медичного інституту у Львові.

Захопленню літературою сприяло передовсім літературно-мистецьке оточення та самоосвіта. Великий вплив на формування Р. Горака як письменника мало знайомство з Іриною Вільде, яка зуміла згуртувати навколо себе талановитих молодих людей. Початок

літературній діяльності Р. Горака поклав роман «Шашкевич», надрукований у 1981 році в журналі «Жовтень». В есеїстиці, яка є основним жанром творчості письменника, йому вдалося по-новому поєднати два напрями: науково-джерелознавчий та белетристичний. По суті, кожен твір Р. Горака є результатом узагальнення грандіозної і копіткої праці над архівними джерелами. Об'єктами досліджень Р. Горака найчастіше є письменники, творча доля яких пов'язана з Галичиною. Винятком є повість про Тараса Шевченка «Де Альта плаче», дослідження про польського скрипаля родом з Галичини Кароля Ліпінського, а також низка більших чи менших есе про видатних історичних діячів Галичини Д. Вітовського, Є. Коновальця, В. Біласа та Д. Данилишина, Р. Різняка.

Маркіян Шашкевич, Микола Устиянович, Лесь Мартович, Стефан Ковалів, Володимир Островський, Олександр Козловський, Василь Стефаник, Богдан Лепкий, В'ячеслав Будзиновський, Іван Керницький, Ірина Вільде – ці діячі приваблюють увагу Р. Горака не лише численними перипетіями своєї дуже часто трагічної долі, але й винятковою, яскравою талановитістю, яка постійно пробивається, як би несприятливо не складалися обставини життя, громадською заангажованістю, безкорисливою титанічною працездатністю, коли мова йде про загальну справу і національну ідею. Письменник дуже часто досліджує такі аспекти біографії митців, які цілком зрозумілі з позицій повсякденного життя простої людини, але майже ніколи не стають об'єктом наукових досліджень: адреси перебування письменника у тому чи іншому місті («Львів – місто Івана Франка», розширений путівник львівським музеєм письменника «Дім на Софіївці»), родовід, реєстр дітей, які вчилися разом з І. Франком, їхня подальша життєва доля тощо.

У центрі літературно-наукового доробку Р. Горака неосяжна у своїй величчї фігура Івана Франка. Зацікавлення постаттю цього генія стало переломним моментом в еволюції дослідника в багатьох аспектах. Опублікована окремою книгою 1983 року повість «Тричі мені являлася любов» одразу стала бестселером, який відкрив неznані епізоди особистого життя «вічного революціонера». Постать І. Франка є лейтмотивом величезної кількості публікацій, здобутки

яких синтезувалися у десяти томній науково-есеїстичній монографії «Іван Франко», написаній у співавторстві з Ярославом Гнатівим, видання якої недавно завершено. За неї обом авторам було присуджено Національну премію ім. Тараса Шевченка (2011).

Р. Горак – автор низки наукових праць і досліджень постаті І. Франка, активний учасник наукових літературознавчих конференцій. Чільне місце відводиться першопублікаціям джерельних матеріалів, переважно листування, спогадів, з науковим коментуванням і ґрунтовними передмовами про епістолярних кореспондентів. Розвивається започатковане Р. Гораком наукове видання «Науковий вісник музею Івана Франка у Львові».

Особливістю джерелознавчих публікацій Р. Горака є конструювання генеалогічних дерев видатних діячів України. Наприклад, М. Шашкевича, І. Франка, Є. Коновальця та інших. Розглядаючи різні гілки цих родоводів, дослідник не раз відкриває для читача представників з тієї чи іншої родини, які прислужилися рідній культурі, але нині забуті, або й зовсім невідомі.

Досить часто об'єктами дослідження є місця, які відвідував Іван Франко чи звідки походили його близькі. Так народжуються краєзнавчі нариси про історію окремих, іноді забутих містечок, сіл Галичини. Цей напрям літературно-наукових зацікавлень Р. Горака репрезентований у виданнях «Городок», «Церква благовіщення у Городку», «Загублені на Журавенщині» (у співавторстві з І. Гамалієм), «Дорога до Жовтанців», «Де верхи вносить наш Бескид гордий», «Друзі з Добрівлян».

З дослідженням широкого кола Франкових знайомих пов'язаний ще один напрям літературно-наукової діяльності Р. Горака – редакторсько-видавнича праця, спрямована на поновлення в літературному обігу, на відродження із забуття окремих творів чи й всієї письменницької спадщини: тетралогія Богдана Лепкого «Мазепа», вибрані прозові твори Івана Франка; збірки В'ячеслава Будзиновського, «Сумний Христос» Ольги Дучимінської, «Таку вже долю Бог судив» Михайлини Рошкевич, творів Василя Загаєвича. Усі зазначені видання супроводжуються ґрунтовними передмовами (іноді післямовами) упорядника.

Як подвижник музейної справи, Р. Горак з 1993 року очолює Львівський літературно-меморіальний музей Івана Франка. За його керівництва музей істотно змінився, став осередком франкознавства, довкола якого згуртувалася плеяда науковців і митців, його науковий авторитет зміцнюється з кожним роком. Музейно-пошукова робота і літературна творчість Р. Горака доповнюють одна одну. За вагомий внесок у музейну справу йому було присвоєно почесне звання заслуженого працівника культури України.

Як літературно-мистецький критик, Роман Горак представлений численною низкою рецензій на окремі твори і видання своїх колег по перу (Надії Ковалик, Євгенії Божик, Валерії Врублевської), на театральні постановки (найбільше – постановки драматичного театру ім. М. Заньковецької), на малярські та декоративні роботи сучасних митців (Б. Олійника, П. Марковича, С. Караффи-Корбут, М. Отковича, родини Корпанюків), про діяльність окремих митців та науковців Львова (С. Максимчука, А. Бабенко, В. Чайки, Є. Гладишевського, О. Бодак).

Доробок письменника багатий ще неопублікованими творами, які вже здобули визнання. До них належить його п'єса «Картка любові», яка була поставлена на камерній сцені Львівського національного драматичного театру ім. М. Заньковецької і яка вже витримала понад сотню вистав з незмінним успіхом. На сцені того ж театру була поставлена його п'єса про Ірину Вільде «Притча про тебе». Письменнику належать п'єси про дружину І. Франка Ольгу Хоружинську («Божевільна», 2009), про діячів української культури – Соломію Крушельницьку («Спогад про Соломію», 2009), Марію Заньковецьку («Актриса», 2010). Прем'єри названих вистав відбулися на сцені театру ім. М. Заньковецької і досі є в його репертуарі, викликаючи інтерес у глядача. Р. Горак є автором низки сценаріїв концертів і театральних постановок, які присвячувалися певним датам чи подіям життя діячів нашої культури.

До неопублікованих належить також низка підготовлених сценаріїв для монографічних передач у засобах масової інформації. Це радіопередачі не лише на літературні теми, але й про життя та діяльність визначних співаків львівської опери (З. Бабія,

П. Криницьку, В. Чайку, О. Врабеля, Т. Дідик, Н. Дацько, С. П'ятничка та інших). Отримали свою реалізацію деякі проекти Р. Горака на телебаченні – фільм про адреси Івана Франка у Дрогобичі та у Львові, а також сценарії фільмів «Іван Франко і Львівський університет» (виробництво телеканалу «Культура») та «Іван Франко» (виробництво телестудії «Кінематографіст»). Свого часу Р. Горак виступив в амплуа наукового консультанта для створення художніх фільмів режисера Олега Бійми за мотивами творів Івана Франка («Пастка» – за романом «Перехресні стежки», «Злочин з багатьма невідомими» – за незавершеною повістю «Основи суспільності», «Киценька» з циклу «Острів любові» – за оповіданням «Батьківщина»), які були удостоєні Національної премії України ім. Т. Шевченка.

Як педагог Р. Горак працював на посаді доцента кафедри української літератури ім. академіка М. Возняка у Львівському національному університеті ім. І. Франка.

Маючи такий багатий ужинок, Роман Дмитрович не збирається зупинятися на досягнутому. Його енергійний темперамент, незгасаючий інтерес до глибинного, джерелознавчого дослідження рідної культури і літератури, гідні шанобливого подиву, а працездатність і науковий досвід відкривають перед ним нові обрії для творчої самореалізації.

Яким ГОРАК,
кандидат мистецтвознавства

ЛІТЕРАТУРА

Василенко М. Оборонець українських світочів [Текст] : [до 70-річчя від дня народження Р. Горака] / Михайло Василенко // Голос України. – 2012. – 4 лют. – С. 22.

Чумаченко М. Ще раз про народження Семена Стефаника [Текст] : [про кн. «Кров на червоній ріллі» Романа Горака про сина Василя Стефаника] / Микола Чумаченко // Дзвін. – 2014. – № 11-12. – С. 183-185.

ОТЕЦЬ КУРИЛАС – МІСІОНЕР, ЛІТЕРАТОР

*о. Богдан КУРИЛАС (Ігор КАЛИНЕНКО) (1917-1991)
До 100-річчя від дня народження*

Біографічна довідка

Богдан Курилас народився в селі Германів (нині Тарасівка Пустомитівського району Львівської області) в родині греко-католицького священика. Богдана, як й інших своїх дітей, батьки хотіли виховати добрим християнином, українським патріотом. Тому разом з братами він вчився в гімназії бельгійських отців-редемптористів у Збоїщах поблизу Львова.

Серед п'ятьох братів найбільше покликання до священичої справи мав Богдан. У 1934 році він прийняв чернечий постриг, а в 1940 році здійснив рукопоклад у сан священика.

У 1941-1944 роках о. Богдан служив у монастирській церкві Тернополя. Часто проводив місії і реколекції у галицьких селах та містах. Разом з братами та товаришами у тернопільському драмтеатрі організував виставу «Блудний син». У 1944 році, коли комуністичний режим окупував Галичину, отець Богдан емігрував в Австрію, навчався в Інсбруку. З 1948 року був священиком і наставником української студентської молоді, головою управи Українського науково-освітнього товариства у Бельгії. Багато їздив по світу, задовольняв духовні потреби емігрантів-українців, будував церкви у Бельгії та Німеччині.

Займався й літературною діяльністю. Він є автором збірок поезій «Коли цвітуть акації» (Брюссель, 1955), «Голубі далі» (1959), «Трояндні далі» (1960); п'єс «Діялоги Василянок» (Торонто, 1960), «Нерон» (Париж, 1972), а також книги спогадів про чин отців редемптористів («Листи про Україну» у 3-х томах, Париж, 1949-1956 рр. – у співавторстві), історичних розвідок про українських церковних діячів, зокрема М. Смотрицького «З'єдинення архиєпископа Мелетія Смотрицького в історичному і психологічному наświetленні» (Брюссель, 1962).

Помер о. Богдан в місті Румльє (Бельгія) 5 вересня 1991 року.

ЛІТЕРАТУРА

Новосядлий Б. Балада про нескорену родину і легендарний подвиг чотого [Текст] / Богдан Новосядлий, Наталя Новосядла // Збірник праць ТО НТШ.– Тернопіль, 2006. – Т. 2: Національно-визвольні змагання українського народу у XX столітті. – С. 227-228.

5 березня

ІЗ КОГОРТИ НЕСКОРЕНИХ

Галина СТОЛЯР (1917-1942)
До 100-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Галина Столяр народилася у 1917 році на Тернопільщині в родині священника Теодора Столяра, але виростала у рідного дідуся

о. Олексія Олексина в селі Суховоля під Бродами. Навчалась у Тернополі, потім у гімназії «Рідна школа» у Львові. Була членом «Пласту», Союзу українок, «Просвіти», студентського товариства «Смолоскип». Хотіла навчатися далі, але польська влада не допустила її до навчання на медичному факультеті Львівського університету.

Стала членом ОУН. У вересні 1940 року була заарештована органами НКВС і стала підсудною на відомому львівському «процесі 59-ти», що відбувся у січні 1941 року. Спочатку її засудили до розстрілу, але потім вирок було замінено десятьма роками ув'язнення. Разом із групою інших засуджених була відправлена до тюрми у Бердичів. Згодом фашисти її розбомбили. Галина дивом врятувалася і долучилася до боротьби з німецькими окупантами. Була заарештована у Львові, але зуміла втекти. Під чужим прізвищем виїхала до Мюнхена, де мала стати зв'язковою провідника «Легенди» (Івана Климів). Як жертву більшовицького терору її прийняли на факультет медицини університету в Берліні. Під виглядом поїздок додому за харчами виконувала доручення проводу ОУН.

У 1942 році гестапівці за доносом відшукали «зв'язкову хату» теренового проводу ОУН у Німеччині і заарештували Галину. Допитував дівчину відомий гестапівець й, за деякими версіями, одночасно більшовицький агент, фольксдойч Вільгельм Вірзінг. Він застосував до неї надзвичайно жорстокі тортури, але Галина не зрадила своїх побратимів. 27 грудня її розстріляли.

У 2000 році одну з вулиць у Бродах було названо іменем Галини Столяр. 4 березня 2007 року у селі Суховоля їй відкрили меморіальну дошку.

ЛІТЕРАТУРА

Столяр Галина [Текст] // Українська жінка у визвольній боротьбі 1940-1950 рр.: біогр. довідник / упоряд. Н. Мудра. – Львів, 2004. – Вип. 1. – С. 134.

6 березня

ПРОФЕСОР ВАКАРЧУК: НАЙБІЛЬШЕ ЗАХОПЛЕННЯ... НАПИСАННЯ ФОРМУЛ

Іван ВАКАРЧУК (1947)

До 70-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Іван Вакарчук – фізик-теоретик, доктор фізико-математичних наук, політичний і громадський діяч. Народився в селі Старі Братушани Єдинецького району (Молдова). У 1965-1970 роках навчався на фізичному факультеті Львівського державного університету ім. Івана Франка, у 1970-1973 роках – в аспірантурі Львівського відділення Інституту теоретичної фізики АН УРСР, після закінчення якої захистив кандидатську дисертацію «Застосування методу зміщень і колективних змінних до дослідження системи взаємодіючих бозе-частинок», а у 1980-му докторську – «Мікроскопічна теорія бозе-рідини». У 1980-1984 рр. завідував відділом квантової статистики Львівського відділення статистичної теорії конденсованого стану Інституту теоретичної фізики, з 1984-го – завідувач кафедри теоретичної фізики Львівського університету. Був ректором Львівського національного університету ім. Івана Франка (1990-2007 рр. і 2010-2013 рр.), з 18 грудня 2007 до 11 березня 2010 року – міністром науки і освіти України.

Як ректор започаткував чимало освітньо-наукових ініціатив. Так університет одним з перших в Україні, у 1992 році, запровадив тестові випробування для вступу до Львівського університету, ініціював програму «Обдаровані діти села». Як міністр в основу своєї роботи поклав принцип державно-громадського управління освітою, сприяв суттєвому розширенню автономії вищих навчальних закладів, запровадив додаток до диплома європейського зразка, відкриту процедуру ліцензування та акредитації вищих навчальних закладів, посилив вимоги до присвоєння вчених звань доцентів і професорів, ввів зовнішнє незалежне оцінювання, створив належні умови для функціонування та розвитку української мови в освітній і науковій сфері, ініціював реформи інклюзивної освіти.

Іван Вакарчук – автор понад 300 наукових праць, опублікованих в українських і зарубіжних спеціалізованих журналах. Серед його робіт низка відомих монографій і підручників: «Лекції із загальної теорії відносності» (1990), «Квантова механіка» (1998), «Вступ до проблеми багатьох тіл» (1999), «Теорія зоряних спектрів» (2002) та багатьох інших. Він був засновником та головним редактором визнаного Європейським фізичним товариством «Журналу фізичних досліджень», де друкувалися праці з основних галузей експериментальної та теоретичної фізики, науково-популярного журналу «Світ фізики»; членом редколегії теоретичного та науково-методичного часопису «Вища освіта в Україні».

Професор Вакарчук – послідовний прихильник гуманізації природничих наук та дотримання принципу класичної університетської освіти. Особливу увагу приділяє найактуальнішим досягненням в науці та проблемам філософії науки, зокрема таким напрямкам, як зв'язок між методами досліджень природничих і гуманітарних наук.

Незалежно від політичних обставин, Іван Вакарчук завжди обстоював і обстоює національні інтереси, розвиток української мови і культури. Він був одним з організаторів Народного Руху на Львівщині, першої установчої регіональної конференції Народного Руху у Львові та першого з'їзду Народного Руху України, а у 1989-

1991 роках – народним депутатом СРСР, членом Верховної Ради СРСР (склав повноваження достроково у вересні 1991 року).

Як вчений І. Вакарчук досяг найвищих висот. Його ім'я добре відоме в наукових колах не лише України і пострадянських держав, а й на Заході. Про освіту і науку він знає все. Досвідчений у політиці і державному будівництві. Та заспокоюватись на досягнутому не властиво діяльному професору: є чимало планів, пов'язаних з поліпшенням вищої освіти. А ще є фізика, адже найбільшим своїм захопленням він вважає... написання формул.

Наукова, педагогічна та організаційна діяльність Івана Вакарчука отримала високу оцінку держави. Серед його численних відзнак – Державна премія України в галузі науки і техніки, а також найвища нагорода – звання «Герой України».

ЛІТЕРАТУРА

Бартиш Л. Іван Вакарчук [Текст] / Леся Бартиш // Енциклопедія Львова. – Львів, 2007. – Т. 1. – С. 320-321.

Іван Вакарчук [Текст] // Ensyclopedia. Львівський національний університет: у 2-х т. – Львів, 2011. – Т. 1: А-К. – С. 262-263.

Ткачук В. Іван Вакарчук [Текст] / В. Ткачук // ЕСУ. – Київ, 2005. – Т. 4. – С. 32.

* * *

Залізник Б. Іван Вакарчук: «Наука – це особливий вид діяльності» [Текст] : [про І Всеукр. наук.-практ. конф. «Україна очима молодих» у ЛНУ ім. Івана Франка] / Богдан Залізник // За вільну Україну плюс. – 2011. – 12 трав. – С. 4.

Козловський Б. Доктор з душею студента [Текст] / Борис Козловський // Висок. Замок. – 2007. – 6 берез. – С. 6.

* * *

Зінченко І. Іван Вакарчук – ректор найстарішого в Україні університету [Текст] / Ірина Зінченко // Львівщина в 2012 році. Знаменні і пам'ятні дати краю: календар / упоряд. Ірина Зінченко. – Львів: ЛОУНБ, 2012. – С. 25-28.

17 березня

ЦЕНТРАЛЬНА РАДА В МОДЕРНІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Зал засідань Центральної Ради. Будинок вчителя, Київ

До 100-річчя створення Української Центральної Ради

Від часу створення Центральна Рада виступала організатором і лідером українського національно-визвольного руху, який охопив широкі маси українського народу. Згадаємо перші акції Центральної Ради. Українська маніфестація у Києві 19 березня 1917 р. зібрала 100 тис. учасників і мала яскравий національно-політичний характер. Всеукраїнський національний конгрес (6-8 квітня 1917 р.) об'єднав у Києві не лише представників корінних українських територій, а й окремих громад, розкиданих по території Росії (Кубань, Томськ, Петроград, Москва, Ростов-на-Дону, Саратов та ін.). За різними джерелами, у роботі Національного конгресу брали участь від 700 до 1500 делегатів. Навіть російська преса була змушена визнати його «своєрідним українським національним паломництвом». Однією з активних фігур на конгресі був селянин, якого завжди шпиняли за відсутність національної свідомості. Українські селяни першими виступили з вимогою зняти пам'ятник Миколі I в Києві і на його місці встановити пам'ятник Т. Шевченку.

З ініціативи Центральної Ради проводилися губернські та повітові національні з'їзди, всеукраїнські селянські, військові, робітничі, професійні. Активний діяч української революції М. Шаповал писав: *«Ми розгойдали всю Україну з'їздами, зборами, універсалами, маніфестаціями! Організації росли, як гриби після дощу, люд метушився, агітував, організовувався. І так росла наша сила»*.

Історична заслуга Центральної Ради полягає в тому, що вона захищала інтереси не якогось одного класу, а публічно і відкрито говорила від імені нації і про потреби нації. Саме в цьому вбачав її головне завдання М. Грушевський. *«Нова Центральна Рада повинна бути центром українського політичного життя, – відзначав він, – вона повинна довершити організацію краю, повинна освідомлювати найширші маси України в політичних завданнях, що тим самим являється і освідомленням національним»*.

Центральна Рада не проминала нагоди апелювати до народу. Можливо, у такій політиці був елемент популізму, але оскільки йшлося не про якісь конкретні соціально-економічні рішення, а про мобілізацію національної свідомості, то така політика мала добрі наслідки. *«...Однині самі будемо творити наше життя»*, – закликала Центральна Рада українців I Універсалом. Ця проста, доступна для усвідомлення думка, проголошена у формі історичного документа, виявилася достатньою для того, щоб викликати високий порив нації, об'єднати її. *«Народ бачив, що йому вірять, і сам повірив у себе, – оцінював реакцію мас на I Універсал П. Христюк. – Присягаючи Центральній Раді, народ присягав сам собі – своїй силі, своєму творчому колективному розумові, своїм робочим рукам, своїм трудовим ідеалам»*.

Загалом тема зростання національної свідомості, активності українських мас у 1917 р., їх консолідація навколо Центральної Ради – надзвичайно широка і вимагає окремого дослідження.

Цікавий документ віднайшов в архіві історик В. Бойко. Це – протокол від 15 жовтня 1917 р. сходу селян Гуляй-Поля під головуванням Н. Махна. Поряд із питанням про землю збори

розглянули питання про «самовизначення українського народу», вимагали «негайного приєднання Катеринославщини, Харківщини і всіх земель українських до автономної України», оголосили, що найвищим органом влади в Україні визнають «тільки Центральну Українську Раду і її Генеральний секретаріат».

Те, що українська нація як політична спільнота відбулася 1917 р., красномовно засвідчили підсумкові дані виборів до Всеукраїнських установчих зборів. За українські списки голосувало 75% виборців українських губерній. З 1917 р. українська нація стає і політичною, і культурною реальією, яку ніхто не намагався заперечити.

Невід'ємною складовою частиною формування нації є її державність. Держава засвідчує історичну зрілість нації. І в галузі державотворення необхідно віддати належне Центральній Раді. Її зусиллями вперше в новітній вітчизняній історії постала українська держава – Українська Народна Республіка.

Центральній Раді знадобилось лише 8 місяців для проголошення УНР у складі федеративної Росії і ще два місяці для того, щоб задекларувати її повну незалежність. В історичній літературі можна зустріти закиди УЦР в тому, що вона надто багато часу згаяла на автономістські ілюзії, а III і IV Універсали проголосила під тиском зовнішніх обставин: збройного повстання у Петрограді та більшовицької інтервенції в Україні.

Центральна Рада у 1917 р. була прихильницею автономії України. Але це гасло дісталось їй у спадок від попередніх етапів українського національно-визвольного руху. Ідея автономії користувалась тоді широкою підтримкою мас. Якщо підходити до політики, як до мистецтва реального, то необхідно визнати, що завдяки автономістичній тактиці Центральній Раді вдалося стати в конструктивну опозицію до російського уряду і не тільки зберегти себе в жорсткій політичній боротьбі, але й домогтись певних урядових поступок.

Реалії 1917 р. були такими, що серед російської політичної еліти панувала ідея «единой и неделимой» Росії, українська інтелігенція

перебувала під впливом подвійної лояльності, а більшість населення мало невисокий рівень політичної і національної свідомості. За таких умов успіх справи залежав не від радикально поставленої проблеми – самостійна Україна, а від того, чи вдасться в масовій свідомості сформувати розуміння необхідності української державності й при цьому не потрапити під удар російської влади і російської революційної демократії. Тільки оголошення про скликання Всеукраїнського національного конгресу викликало з боку російських політиків шквал звинувачень у сепаратизмі. А І Універсал Тимчасовий уряд кваліфікував «актом відкритого заколоту, який несе небезпеку державній єдності Росії і завдає важкого удару російській демократії».

І лише постійні нагадування української сторони, що вона діє в межах гасла автономії України у складі федеративної Росії, не дали Тимчасовому уряду розправитися з Центральною Радою так, як це він зробив із парламентом Фінляндії. З іншого боку, така тактика дозволяла вести серед українських мас роботу з усвідомлення необхідності власної держави. Автономізм М. Грушевського був не запереченням української державності, а шляхом до неї. Ось що писав він: *«Українці хочуть, щоб з українських земель російської держави... була утворена одна область, одна національна територія... Ся українська територія має бути зорганізована на основах широкого демократичного (не цензового) громадського самопорядкування, від самого споду („дрібної земської одиниці”) аж до верху – до українського сойму. Вона має вершити в себе вдома всякі свої справи – економічні, культурні, політичні, удержувати своє військо, розпоряджатись своїми дорогами, доходами, землями і всякими натуральними багатствами, мати своє законодавство, адміністрацію і суд. Тільки в деяких справах, спільних для всієї російської держави, вона має приймати постанови її загального представництва, в котрім братимуть участь представники України»*. Не важко зрозуміти, автономна модель, якої дотримувалась Центральна Рада, мала практично всі державні атрибути: народ, територію, вищий законодавчий орган, виконавчу та судову владу,

законодавство, військо, контроль над ресурсами, економікою, політикою і культурою.

Важливим кроком до державності було створення Генерального секретаріату, що перевело справу державності з площини теоретичної в практичну і дозволило українським політикам опанувати ази державницької роботи.

Звичайно, існувала велика проблема щодо можливості реальної реалізації автономії. Аналіз ситуації 1917 р. свідчить, що і російська влада, і суспільно-політична думка цупко трималися принципу «единой и неделимой России». Навіть тоді, коли УЦР пішла на компроміс із Тимчасовим урядом (II Універсал), російська сторона ставила всілякі перепони на шляху до автономії України. В українському русі була самостійницька течія, проте помітних успіхів вона не мала, тоді як Центральна Рада під гаслом автономії змогла прищепити українським масам ідею державності. У цьому переконує факт народної підтримки III Універсалу. Навіть неукраїнські маси і політичні сили не виявили до факту проголошення Української Народної Республіки прямо ворожого ставлення.

Помиляються ті дослідники, які вважають, що IV Універсал був наслідком виключно зовнішньополітичної кон'юнктури. Внутрішні потреби державного життя змусили Генеральний секретаріат і Центральну Раду наприкінці 1917 р. подумати про власні фінанси, судову систему, армію, адміністративний апарат, зрештою, Конституцію.

IV Універсал – вершина державотворчої діяльності Центральної Ради. Його квінтесенцію становило речення: *«Однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу»*. І в цьому сенсі його історичне значення цілком зрозуміле. Проголошення незалежності означало одночасно «кінець московської орієнтації». М. Грушевський надавав цьому аспекту надзвичайної ваги: *«Роздумуючи нам сим моментом, – писав він, – я думаю, що не даремно проливалась кров тисяч розстріляних українських інтелігентів і молодіжи, коли вона принесла чи закріпила духовне*

визволення нашого народу від найтяжчого й найшкідливішого ярма, яке може бути: добровільно прийнятого духовного чи морального закріпощення. Я скажу різко, але справжніми словами: се духовне холопство, холуйство раба, котрого так довго били по лиці, що не тільки забили в нім всяку людську гідність, але зробили прихильником неволі й холопства». IV Універсал став моральною перемогою українців над Російською імперією. Революція показала, що зміни форми влади в Росії не привели до вирішення української проблеми. Вирішити її змогло лише створення власної національної держави. Проголошенням IV Універсалу Центральна Рада довела, що українці є державним народом, який має політичну волю і навчився її демонструвати. Відтоді автономізм відходить до історії української суспільно-політичної думки, поступаючись ідеї суверенної української держави.

IV Універсал не просто відхилив чужу державність, але й принципи, на яких багато століть будувалася влада в Росії, – насильство, терор, диктатура. Центральна Рада орієнтувалась на демократичні засади влади. Не випадково більшовики одного з перших своїх ворогів побачили у Центральній Раді і розгорнули проти неї військову інтервенцію.

Демократичні засади були глибоко притаманні українському руху, вони перепліталися з його народницькою ідеологією. Ці принципи були застосовані при формуванні нового складу УЦР на Всеукраїнському національному конгресі, вони враховували інтереси окремих територій, міст, громад, партій, спілок та ін. Демократичні принципи знайшли широке застосування у найважливіших документах, насамперед «Статуті про державний устрій, права і вільності УНР» (Конституції УНР), ухваленому 29 квітня 1918 р. Так, джерелом влади УНР Конституція визнала народ. Своє суверенне право на владу він здійснював через Всенародні Збори. Вони уособлювали вищу законодавчу владу в країні. За формою державного устрою Українська Народна Республіка була парламентською республікою. Найвища посадова особа УНР – голова Всенародних Зборів – за Конституцією мав виконувати «всі чинності,

зв'язані з представництвом Республіки». Влада в УНР розподілялась на законодавчу, виконавчу та судову. Велика увага приділялася захисту прав людини. Конституція забезпечувала для всіх громадян УНР рівні громадянські та політичні права. Національні меншини отримали національно-персональну автономію. В УНР була скасована смертна кара.

Демократичні засади не були викликані кон'юнктурою моменту, вони, на думку М. Грушевського, повинні були скласти підмурівок нової України.

Цікаве зізнання щодо демократизму Центральної Ради, її провідних діячів зробив у «Відродженні нації» В. Винниченко: *«Ми, всі українські керуючі партії, були не соціалістами, а тільки демократами, республіканцями й національними революціонерами»*. Демократія робить Центральну Раду співзвучною модерній добі.

Розмірковуючи над місцем і роллю Центральної Ради в модерній історії України, не можна оминати її помилки, прорахунки, невдачі. Спромігшись заманіфестувати самостійність України, діячі Центральної Ради виявилися неготовими до реального державного будівництва. Українська еліта, яка складалася переважно з письменників, журналістів, учених, студентів, не мала достатнього досвіду і навичок державної роботи. У своїй більшості вона сповідувала народницьку ідеологію. Для діячів Центральної Ради влада, держава були швидше засобами, ніж метою. Як й ідея автономії, народництво домінувало в українській суспільно-політичній думці XIX та початку XX ст., а державницька ідея знаходилась у зародковому стані. Це було ознакою незрілості української нації. Проте ці ж вади були характерні для багатьох «селянських» народів Центральної та Східної Європи.

Центральна Рада виявилася неготовою до боротьби за владу будь-якою ціною і проти такої сили, як більшовики, які довго готувалися до захоплення влади в країні. Їхні лідери розробили відповідну теорію та ідеологію, і в практичній площині виявилися добрими організаторами: підготували і провели повстання у Петрограді, а в найближчі дні після захоплення влади завдали

превентивні удари по вірогідних противниках, ліквідували опозиційну пресу, розігнали установчі збори, вели активну пропаганду громадянської війни зі своїми політичними опонентами, яких оголосили контрреволюційними і буржуазними.

Центральна Рада не знайшла ефективних контрбільшовицьких аргументів, за винятком запрошення німців в Україну. Прихід чужинецьких військ хоч і позбавив Україну від більшовиків, проте підірвав довіру до Центральної Ради серед незаможних верств. Серед заможних довіра була підірвана утопічним соціально-економічним законодавством Центральної Ради, насамперед спробами вирішити аграрну проблему шляхом соціалізації землі, ліквідації приватної власності на землю. Загалом діяльність Центральної Ради засвідчила, яким складним, болючим і суперечливим є процес становлення нової держави, яка величезна кількість чинників бере у ньому участь, як неточна оцінка кожного з них може мати непоправні наслідки.

Діяльність Центральної Ради виявилася короткою, але вельми повчальною. Вона не належить якійсь одній політичній течії чи двом-трьом партіям соціалістичного гатунку, це – велике надбання української історії, з яким пов'язуються такі глобальні процеси, як консолідація нації, відродження у свідомості народу свого державницького покликання, зрештою, відновлення української державності, надання національній державі демократичних принципів. Центральна Рада ініціювала закріплення за українською мовою статусу державної, затвердження національного гімну, прапора, герба, грошової одиниці, обітниці державного службовця. Історія Української Народної Республіки, як і Центральної Ради, виявилася не такою успішною, як хотілося б: поставши в жорсткій ситуації перед проблемою вибору між політичними принципами і подальшим існуванням, УЦР вибрала принципи і зійшла з політичної арени.

«Ми жили не даремно, наш час не проходив безслідно», – так лаконічно і дуже скромно визначив історичну місію УЦР її лідер М. Грушевський.

Владислав ВЕРСТЮК,
професор

ЛІТЕРАТУРА

Бондарчук П. Національно-культурна політика більшовиків в Україні на початку 1920-х років [Текст] : історичні зошити / П. Бондарчук; Ін-т історії України. – Київ, 1998. – 45 с.

Верстюк В. Центральна Рада в модерній історії України [Текст] / Владислав Верстюк // Сучасність. – 1998. – № 1. – С. 91-98.

Винниченко В. Відродження нації [Текст]. Ч. 1 / В. Винниченко. – Репринт. відтворення вид. 1920 р. – Київ: Політвидав України, 1990. – 348 с.

Донцов Д. За яку революцію [Текст] / Д. Донцов. – Торонто: Ліга Визволення України, 1957. – 79 с.

Дорошенко Д. Історія України 1917-1923 рр. [Текст] / Д. Дорошенко. – Київ: Темпора, 2002. – Т. 1: Доба Центральної Ради. – 320 с.

Жуковський А. Українська Центральна Рада (УНР) [Текст] / А. Жуковський // Енциклопедія українознавства. – Львів, 2000. – Т. 9. – С. 3402-3404.

Мазепа І. Україна в огні й бурі революції 1917-1921 [Текст] / І. Мазепа. – Київ: Темпора, 2003. – 608 с.

Нариси історії Української революції 1917-1921 років [Текст]. У 2 кн. Кн. 2 / О. Бойко [та ін.]; ред. В. Смолій; НАН України, Ін-т історії України. – Київ: Наукова думка, 2012. – 461 с.

Перші уряди України: становлення виконавчої влади у 1917-1921 роках [Текст] / за заг. ред. Н. Дніпренко. – Київ, 2007. – 35 с.

Сергійчук В. Неусвідомлення України: ставлення світу до української державності [Текст] : погляд у 1917-1921 рр. з аналізом сьогодення / В. Сергійчук. – Львів: Свічадо, 2002. – 703 с.

Солдатенко В. Україна: 1917 рік [Текст] / В. Солдатенко. – Київ: Кріон, 2012. – 212 с.

21 квітня

ТРАГІЧНА СТОРІНКА НАШОЇ ІСТОРІЇ

Пам'ятний знак депортованим українцям з Лемківщини, Холмщини, Надсяння, Підляшшя у Самборі

До 70-річчя початку акції «Вісла»

Коли повстанці сотень «Хріна» (Степана Стебельського) і «Стаха» 28 березня 1947 року у відповідь на знищення повстанського шпиталю на Хрищатій напали на польську військову колону, яку прийняли за прикордонників, й убили, серед інших, польського генерала, ніхто не припускав, які фатальні наслідки для українців Закерзоння матиме ця локальна, на перший погляд, подія. Повстанці не знали, що їхньою випадковою жертвою став заступник міністра оборони Польщі К. Свєрчевський. Політбюро ЦК ПОРП, як звалася польська компартія, уже наступного дня використало це як привід для початку операції «Схід» (згодом її назвали «Вісла») – насильної депортації українців зі східних воєводств Польщі й «остаточного вирішення» українського питання у Польщі.

Як не парадоксально, комуністи втілили в життя міжвоєнну ендецьку програму вирішення національного питання у Польщі. Усі рішення про чисельність задіяних сил, час і терен операції, райони виселення, методи боротьби з підпіллям і УПА приймало керівництво польських комуністів, узгоджуючи свої дії з Москвою. Операцію протягом квітня-серпня 1947 р. здійснювала спеціально створена оперативна група «Вісла» під командуванням ген. С. Моссора (шість дивізій Війська Польського і Корпусу внутрішньої безпеки, міліція, прикордонники та ін.) на великому просторі Східної Польщі (Лемківщина, Надсяння, Холмщина й Підляшшя), заселеному переважно українцями. «Вісла» була завершенням тривалого процесу взаємного обміну населенням між Польщею і Радянським Союзом, започаткованого у вересні 1944 р. угодою між урядом СРСР і Польським комітетом національного визволення.

Початково переселення було добровільним. Поляки з теренів, які відійшли до СРСР, переважно виїжджали до Польщі самі: після вересня 1939 року вони добре пізнали всі «принади» радянського тоталітаризму, включно з депортаціями углиб СРСР, тюрмами, таборами й розстрілами. Українці початково виїжджали на Радянську Україну також добровільно. У 1944-1945 рр. їх виїхало понад 220 тисяч. Та досить швидко темпи переселення сповільнилися, а далі, у липні-серпні 1945 р., воно взагалі припинилося. Це пояснювалося просто: південно-східні терени Польщі були етнічно українськими землями, українці були автохтонами, що проживали тут з діда-прадіда й сприймали цей край як свою батьківщину, на відміну від поляків на «кресах». Зміна кордонів для українців не означала зміни підданства, а переселення – поверненням на батьківщину (саме так перекладається термін «репатріація»).

Коли переселенська акція припинилася, влада застосувала економічний тиск, обкладаючи українців непомірними податками й безоглядно стягаючи контингенти. Застосовували також силові методи: ВП здійснювало примусове переселення українців до СРСР, а польські боївки АК й ВіН палили українські села, нищили церкви, вбивали активістів. Застосування подібних методів дозволило

виселити до СРСР ще 260 тис. осіб. Коли й це не допомогло ліквідувати УПА й українське підпілля, польські комуністи вирішили застосувати сталінську модель національної політики й фізично ліквідувати українську меншину в Польщі. Її чисельність оцінювали у 150 тис. осіб.

Акція «Вісла» формально здійснювалася для того, щоб позбавити УПА, активну на Закерзонні, підтримки місцевого населення, а фактично – щоб здійснити асиміляцію виселених українців у польському середовищі, далеко від рідних країв. Ще перед початком операції «Вісла» СРСР і Чехословаччина на прохання міністра оборони Польщі щільно заблокувала кордони. 28 квітня 1947 р. о 4-й годині ранку військо оточило українські села. Для зборів переселенцям давали три години. Депортованих вивозили на т. зв. «повернуті землі», що склали північно-західну окраїну нової Польщі. Їх оселяли не компактно, а розпорошували в різних повітах і населених пунктах, поселяючи не більше п'яťох родин в одному місці й не ближче, як за 100 км від кордону. У містах їм жити не дозволялося. При цьому запідозрені у зв'язках з підпіллям і УПА, а також священики, вчителі, кооператори потрапляли для «фільтрації» й перевірки у концтабір Явожно. Повстанців, захоплених зі зброєю, переважно страчували за вироками військових судів (понад 480 осіб, в т. ч. зв'язкову місцевої самооборони Розалію Мінько, яка також збирала лікарські рослини для лікування повстанців).

Не уникли депортації навіть українські комуністи, працівники міліції і органів безпеки, демобілізовані з Червоної Армії і Війська Польського, члени змішаних родин. Слід зауважити, що в той час польське керівництво однозначно вважало лемків українцями й робило все для їх депортації з Лемківщини. Славнозвісного художника-самоука Никифора з Криниці виселяли двічі, а він пішки, через кордони, знову і знову повертався на батьківщину. Багато селян, особливо молоді, втікали в ліси, переховувалися від облав, тому військо мусило повертатися до порожніх сіл по кілька разів. Схоплених під конвоєм транспортували на збірні пункти. УПА намагалася перешкодити депортаціям, чинила напади на конвої і

станції завантаження, відбивала селян, підривала колії. Однак сили були надто нерівними. Сотні зазнали великих втрат, під час облав війська знищували навіть хворих і поранених у підпільних шпиталях. Врешті, аби уникнути фізичного винищення, командування наказало повстанцям пробиватися на Захід. Українські села, покинуті мешканцями, були розграбовані і спалені, церкви зачинені чи знищені, цвинтарі поруйновані. Слід додати, що в місцях поселення українці не мали ні шкіл, ні церков, ні друкарень, отож влада прирікала на знищення ще й українську культуру.

Варто зазначити, що при здійсненні Акції «Вісла» польські органи безпеки, наслідуючи НКВД, широко застосовували провокації: при кожній дивізії були створені спеціальні «розвідувальні загони», які під виглядом українських повстанців здійснювали терористичні акти й напади на польські війська й мирне населення. Тому справжню картину тих жорстоких і кривавих часів історикам ще належить відтворити.

1990 року сенат Польщі засудив акцію «Вісла» як акт комуністичного насильства щодо українців і прояв сталінізму у внутрішній політиці Польщі. На жаль, у нинішній Польщі знову відроджується шовінізм і національна нетерпимість, виявом чого стало рішення сейму щодо вшанування жертв «Волинської різанини» й визнання подій на Волині геноцидом проти поляків, вчиненим українськими націоналістами. У 70-ту річницю Акції «Вісла» ми повинні нагадати полякам про цю трагічну сторінку нашої спільної історії. Нинішні поляки й українці не повинні повторювати власних помилок, мусять робити висновки з минулого і будувати спільне майбутнє. Лише так ми можемо протистояти спільному ворогові й відстояти власну незалежність, за яку пролито вже стільки крові, в тому числі й під час горезвісної Акції «Вісла».

***Іван СВАРНИК,
історик, директор ЛОУНБ***

ЛІТЕРАТУРА

Акція «Вісла» [Текст] : документи / пер. з пол. І. Сварника; упоряд. і ред. Є. Місила. – Львів; Нью-Йорк, 1997. – 561 с.

Акція «Вісла» [Текст] : відзначення 50-річчя депортації українського населення з Лемківщини, Бойківщини, Надсяння, Холмщини та Підляшшя. – Торонто, 1996-1997. – 28 с.

Депортації. Західні землі України кінця 30-х – початку 50-х років [Текст] : документи, матеріали, спогади. Т. 2. – Львів, 1998. – 752 с.

Іванусів О. Церква в руїні [Текст] / О. Іванусів. – Торонто, 1987. – 350 с.

Польща та Україна у тридцятих-сорокових роках ХХ століття [Текст] : невідомі документи з архівів спеціальних служб. – Варшава; Київ, 2006. – Т. 5: Акція «Вісла». 1947. – 832 с.

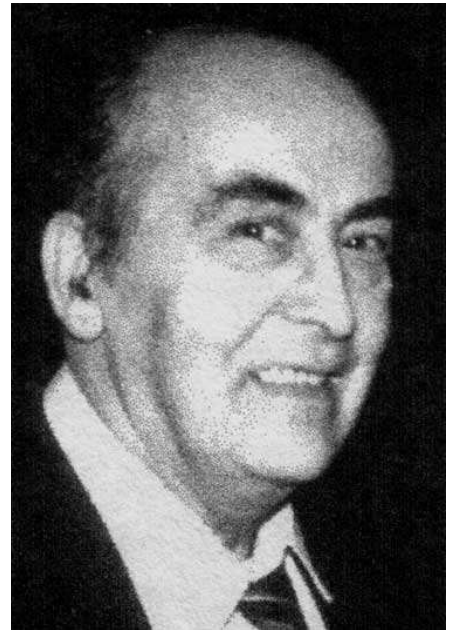
Репатріація чи депортація. Переселення українців з Польщі до УРСР [Текст] : збірник документів / пер. з пол. І. Сварника. – Львів: Каменярь, 2007. – 256 с.

* * *

Akcja «Wisła» [Tekst] : dokumenty i materiały / Wstęp, wybór i opracowanie dokumentów E. Misiło. – Warszawa: Archiwum Ukraińskie, 2012. – 1246 s.

3 травня

ПОДОРОЖІ ПОЗА ВІДОМЕ

Остап ТАРНАВСЬКИЙ (1917-1992)
До 100-річчя від дня народження

Письменник і громадський діяч Остап Тарнавський (літературні псевдоніми Тарас Кульчицький, Лесь Юрчик) прожив яскраве й насичене життя. Народився у Львові в робітничій родині Давида Тарнавського і Ксенії з Добриїв. З 1927 р. навчався в Академічній гімназії. Через хвороби перервав навчання, почав писати поезію. Згодом це стало справою всього його життя.

Склавши матуру в гімназії, 1936 року вступив на філософський (в літературі також трапляється «філологічний») факультет Львівського університету. Однак 1938 р. був змушений покинути навчання через фінансові труднощі й улаштуватися на роботу. На жаль, в українському «Промбанку», де майже півроку він був «волонтером», оплачуваного місця не знайшлося. Тоді купець Говикович склав йому протекцію в іншого торгівця. Тарнавський працював книговодом у заповзятливого українця Івана Стадника (Яна Стадніка) на Городоцькій. Коли у вересні 1939 р. в Галичину прийшли «перші совіти», Остап скористався нагодою і вступив на

інженерний факультет Львівської політехніки. Він став активним учасником літературно-організаційних процесів у Галичині. Цікаво описує перші зустрічі галичан з радянськими письменниками – М. Бажаном, П. Панчем (він очолив оргкомітет зі створення радянської Спілки письменників у Львові), О. Десняком, О. Корнійчуком, С. Жураховичем, змальовує проблеми, що постали перед М. Рудницьким, автором знакового твору «Від Мирного до Хвильового», П. Карманським та іншими національно свідомими митцями, спроби сталінського режиму «приручити» галицьких інтелектуалів. Виразно і яскраво письменник висвітлює перипетії зі створення нових радянських структур на захоплених землях, у т. ч. «творчих спілок», що були інструментом контролю над письменниками, художниками, музикантами. Тарнавський вступив до профспілки письменників, і цю процедуру «чистки» талановито відтворив у споминах, добрим словом згадавши підтримку А. Волощака.

Завдяки членству у Спілці письменників Тарнавський здобув можливість публікуватись у пресі, зокрема в журналі «Література і мистецтво». Надзвичайно насиченими фактографією й психологічними характеристиками є сторінки, присвячені літературно-мистецькому життю Львова під час німецької окупації, коли тут опинилися Улас Самчук, Аркадій Любченко, Юрій Косач, Тодось Осьмачка та ін., діяли Українське видавництво, Літературно-мистецький клуб, театри, виходили українські газети й часописи. На думку Тарнавського, навіть у ці тяжкі воєнні роки українська література успішно розвивалася, на відміну від «підсоветських» теренів, де ідеологічні комісари робили все для знищення незалежної творчої думки. У ці роки він працював репортером газети «Львівські вісті», а з 1944 – «Краківські вісті».

Остап Тарнавський належав до хвилі воєнних біженців з Галичини, які спочатку опинилися в Австрії, у таборі в околицях Зальцбаха, навчався в університеті в Граці (1946-1947), де завершив інженерну освіту, працював у станиці Злученого Українського Американського Допомогового Комітету (ЗУАДК), дописував до

американської «Свободи», а згодом перебрався за океан. Ще в Австрії 1949 р. одружився з львів'янкою Мартою Сеньківською, згодом письменницею і бібліографом, широко відомою своїми покажчиками української революційної поезії, української літератури англійською мовою та власними поетичними й прозовими творами, авторкою бібліографічного покажчика «Остап Тарнавський» (1980). У подружжя народилося двоє синів – Марко Мирон і Максим Давид.

У 1956 році Тарнавський отримав американське громадянство. Початково працював робітником у Скрентоні, а з 1951 р. – виконавчим директором ЗУАДК і його секретарем (1960-1975-ті рр.), з 1975 р. був головою Асоціації українських письменників в екзилі «Слово». Новий етап у житті письменника почався 1961 року. Він студіював бібліотечну справу в Скрентонському університеті, склав магістерський іспит і з 1962 працював у бібліотеці коледжу в Філадельфії, у т. ч. тривалий час очолював відділ каталогізації, був професором. У 1976 р. захистив докторат у Мюнхені в УВУ («Еліот і Павло Тичина: порівняльна студія творчості двох поетів-модерністів»). В останні роки життя багато подорожував різними країнами світу, 1989 року вперше відвідав Україну і рідний Львів. Помер Остап Тарнавський у Філадельфії в 1992 році.

* * *

Перші вірші Остап Тарнавський надрукував у львівському журналі «Дажбог» 1934 р., з 1937 почав систематичну співпрацю з журналом «Назустріч», далі – з «Ділом», варшавським виданням «Ми». Хоча саме «Діло» ще 1937 р. присудило йому премію за нарис «Хлоня». Видав поетичні збірки «Слова і мрії» (1948), «Життя» (1952), «Мости» (1956), «Самотнє дерево» (1960), «Сотня сонетів» (1984), збірки літературних есеїв «Подорожі поза відоме» (1965), «Туга за мітом» (1966), документальний нарис «Брат – братові» (історія ЗУАДК, 1971), прозову збірку «Камінні ступені» (1979). Його поезії, літературні статті, критику, переклади західної поезії, спогади друкували «Свобода», «Сучасність», «Листи до приятелів», «Київ», «Ukrainian Quarterly», «Books Abroad». Вибрані твори «Вірші» вийшли 1992. Як пишуть критики, поезія Остапа Тарнавського є

значною мірою урбаністичною, у зрілі роки вона стає більш інтелектуальною, *«дещо втрачаючи безпосередність ліричного переживання, але водночас здобуваючи глибину філософської думки»*.

На деякі твори мала виразний вплив поетика Т. С. Еліота, улюбленого англomовного поета Тарнавського. Самоіронія ж, характерна для пізніх творів, часто віддає гіркотою життя у вигнанні, далеко від рідного й улюбленого Львова. Прозова спадщина Остапа Тарнавського, зібрана переважно в «Камінних ступенях», логічно поєднується з літературною критикою, глибокою, інтелектуально-філософською. Предметом наукового дослідження критика, який залишив сотні статей, рецензій, есеїв, була переважно творчість його сучасників – українських творців поза Україною. І в цьому глибокому й точному аналізі української (у т. ч. й англomовної) літератури США, Канади, Латинської Америки і Західної Європи – особлива цінність критичного доробку Тарнавського.

На батьківщину Остап Тарнавський повернувся поетичною добіркою у львівському журналі «Жовтень» (нині «Дзвін») наприкінці 1989 року. Цікаві спомини О. Тарнавського «Літературний Львів, 1939-1944» про літературно-мистецьке життя у Львові в роки радянської та німецької окупації вийшли у Львові 1995 року у видавництві «Просвіта» з передмовою критика М. Ільницького біографічно-літературознавчого характеру. М. Ільницький широко використовує їх у цікавому власному дослідженні «Драма без катарсису. Сторінки літературного життя Львова першої половини ХХ століття» (1999, 2003). 2012 р. спомини перевидала ЛА «Піраміда» в серії «Приватна колекція» (упор. В. Габор), не зазначаючи, що це вже не перше видання в Україні. Так чи інакше, спомини Остапа Тарнавського, навіть якби він не залишив після себе нічого іншого, є чудовим взірцем української мемуаристики і яскравим прикладом невмирущості української інтелектуальної думки за будь-яких життєвих обставин. *«Все культурне життя української еміграції, – пише Тарнавський, – ...могло творитись... на чужій землі тільки тому, що їх мали ми змогу започаткувати у тих трьох воєнних роках під німецькою окупацією на малому відносно*

відтинку рідної землі. Цим трьом рокам завдячує своє довготривале життя українська еміграційна література, яка в зустрічі з західним світом могла зростати і поширити свій духовий і мистецький вияв».

Іван СВАРНИК,
історик, директор ЛОУНБ

ЛІТЕРАТУРА

Ільницький М. У Львові він був молодим [Текст] / М. Ільницький // Жовтень. – 1989. – № 12. – С. 14.

Ільницький М. Штрихи до портрета [Текст] / М. Ільницький // Літературний Львів. 1939-1944. Спомини. – Львів, 1995. – С. 3-8.

Логвиненко О. Божевілля як прозріння в письменницькому баченні Остапа Тарнавського [Текст] / О. Логвиненко // Літ. Україна. – 2007. – 1 берез. – С. 6.

Остап Тарнавський [Текст] : бібліографічний покажчик / зібрала й упоряд. М. Тарнавська. – Філядельфія, 1980. – 77 с.

* * *

Ukrainians in North America [Text] . A Biographical Directory / Ed. D. Shtohryn. – Champaign, Illinois, 1975. – P. 339-340;

15 травня

АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ – ПИСЬМЕННИК І ГРОМАДЯНИН

***Андрій ЧАЙКОВСЬКИЙ (1857-1935)
До 160-річчя від дня народження***

Андрій Чайковський займає почесне місце серед громадських та культурних діячів Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст., а його художня та публіцистична спадщина є цінним надбанням українського народу.

Народився письменник в Самборі в родині дрібних урядовців. Рано залишився сиротою, виховувався в родичів в селі Гордині коло Самбора. З дитячих літ добре пізнав життя і побут дрібної шляхти Галичини, яка була основою війська галицьких князів і королів, що пізніше відтворив у своїх творах.

Початкову освіту отримав удома, відтак закінчив Самбірську гімназію, де належав до таємної учнівської громади. У 1877 р. записався на філософський факультет Львівського університету. Не маючи коштів на прожиток, вступив на однорічну військову службу, отримав офіцерський ранг, а повернувшись до Львова, продовжив навчання на правничому факультеті. У січні 1882 р. як резервний офіцер був мобілізований до війська на придушення повстання у

Боснії. Саме спогади про це стали першим літературним твором Чайковського, який високо оцінив Іван Франко та заохотив до подальшої літературної праці.

Після закінчення університету А. Чайковський працював як адвокат у Бережанах. Там одружився з Наталею, рідною сестрою відомого на всю Галичину громадського діяча та вченого Дем'яна Гладилевича, там написав свої численні твори, співпрацював з часописом «Діло» і фактично став організатором українського життя Бережанщини.

Адвокатська практика обтяжувала його – поета за покликанням. *«Злазити щодня з Пегаса й сідати на процесову шкапу страшно томить і розриває душу на дві половини...»* – писав він, нарікаючи на свою працю, та мусив нею дорожити – професія давала змогу утримувати численну родину (у А. Чайковського було семеро дітей, а ще двоє померли малими), а крім того, давала змогу своїм коштом видавати власні твори (хоч багатим ніколи не був, бо брав за свою працю помірковані гонорари, а часто виступав на процесах і зовсім безкоштовно).

Слід зазначити, що цікавими дослідженнями з юриспруденції є його праці «Процес Ісуса Христа» (написана 1893 року на підставі Святого Письма, євангелій Страсних, творів Е. Ренана та ін.), «Староатенський процес кримінальний» (надрукована у 1897 р. у «Часописі Правничій») та деякі інші фахові статті, що побачили світ у різних періодичних виданнях.

* * *

Літературну діяльність А. Чайковський розпочав оповіданнями зі сучасного йому життя. Однак на другому етапі творчості він фактично повністю поринув у козацьку тематику. *«Захоплення Козаччиною і любов до України змусили мене заповняти прірву в нашій літературі історичними оповіданнями»*, – писав А. Чайковський в автобіографії. В його доробку – повісті «За сестрою» (1907), «Віддячився» (1913), «На уходах» (1921), «Олексій Корнієнко» (у трьох частинах, 1926-1929), «Полковник Михайло Кричевський» (1935), «Перед зривом» (1937).

Найбільшим твором А. Чайковського, саме тим, який автор вважав найголовнішим, є роман «Сагайдачний», задуманий у шістьох частинах. Водночас цей твір мав чи не найнещасливішу долю, переслідувався польською окупаційною владою. У рекламному повідомленні до його історичного нарису «Петро Сагайдачний» (1927) зазначалося, що друкується продовження роману під назвою «Гетьман» як четверта і п'ята частини, та вони світу не побачили. Літературознавець В. Яременко пробував, але без успіху, розшукати рукопис цих частин роману.

Чи було реалізовано задум написати шосту частину книги – невідомо. Версія, буцімто у 30-ті роки автор продав рукопис для публікації за кордоном, малоймовірна. Є думка, що рукопис міг загубитися в роки лихоліття.

І хоч не всі твори А. Чайковського на історичну тематику однаково рівні, спостерігається певна ідеалізація козаччини. Та своєї актуальності глибокого, дещо романтичного, патріотизму вони не втратили донині. За рік до святкування 40-річного ювілею письменницької діяльності, відповідаючи на анкету «Нового Часу», А. Чайковський написав таке: *«Я поклав собі за ціль мого життя переповісти в белетристичній формі здебільшого нашу історію з козацького періоду, і тим заповнити цю прогалину в нашій літературі. До того часу мало хто до того брався, праця така вимагає багато труду і студій, а далеко легше фантазувати на теми буденні, з життя».*

* * *

Перед самою війною А. Чайковський перебрався мешкати до рідного Самбора, де його зустріли бурхливі воєнні події, визвольні змагання. Після окупації Самбора російським військом у 1914 р. за доносом місцевих москвофілів його заарештували і ув'язнили у львівській тюрмі «Бригідки». Після падіння ЗУНР родина Чайковських оселилася в Коломиї. Уже в поважному віці А. Чайковський співпрацював з Українським національно-демократичним об'єднанням (УНДО). Саме на коломийський період життя припадає основна частина, так би мовити, «козацького» періоду творчості А. Чайковського.

Одним із найцікавіших біографічних творів А. Чайковського є його «Чорні рядки» – спомини за час від 1 листопада 1918-го до 13 травня 1919-го року, коли письменник обіймав посаду повітового комісара ЗУНР у Самборі. Попри деяку суб'єктивність автора, цей твір служить живим джерелом для істориків, які досліджують визвольні змагання українців. Оригінальність полягає передовсім у тому, що ми маємо достатньо різного роду воєнних мемуарів того періоду, історичних досліджень, які написали стрільці та старшини Української Галицької армії. Одначе спогадів, які б показували життя провінції очима повітового керівника, свідчень, як організовувалося державне будівництво на місцях, практично немає. Слід відзначити, що висмикування окремих цитат з цього твору можуть використовувати наші недоброзичливці. Однак цілісний твір, що написав великий український патріот, котрий не хотів приховувати дразливих і неприємних для нас моментів, є своєрідним посібником аналізу допущених помилок, які ми не маємо права повторювати на шляху будівництва незалежної держави.

«Я так щиро вірив в успіх нашої святої справи, я ніколи стільки не працював, як у тім періоді наших визвольних змагань. А цю мою працю зрозуміє лиш той, хто працював серед таких самих обставин, як я: під гуком гармат і тарахкотіння скорострілів, коли то від часу до часу покажеться, зафуркотить у повітрі птичка і від часу до часу знесе залізне яєчко з екразитовим жовтком.

Мимо того я працював у тій твердій непохитній вірі, що наша свята справа не може пропасти та що ми по сотках літ неволі заживемо в своїй батьківщині своїм вольним життям.

Та нараз усе порскнуло, мов миляний пузир на воді. Нас перешахрували, продали, зробили з нас подарунок тим, що більше обіцяли дати. По таким розчаруванні можна було збожеволіти».

Звичайно, що саме такого, справжнього патріотизму, А. Чайковському не могли пробачити більшовицькі ідеологи. Саме тому не видавалися навіть його художні твори. Лише в час хрущовської відлиги Юрій Мельничук спробував підняти якимось чином небуття заслуженого письменника. Готуючи до друку збірку творів А. Чайковського «За сестрою» (Львів, 1958), він написав про автора

чималу розвідку у вигляді літературного портрета. Полаявши, як годиться, А. Чайковського за те, що той «занадто велику данину віддав на жертovníк австро-угорського і буржуазно-націоналістичного патріотизму», не зрозумів, бачте, жовтневої революції, Ю. Мельничук, одначе, зібрав достатньо багато біографічного матеріалу, і це було великим кроком уперед для відновлення пам'яті про письменника.

Але навіть Мельничуку такого тоді не пробачили. Відомий вульгаризатор і погромник від літератури Володимир Беляєв у статті «Об'єктивність чи об'єктивізм» накинувся на свого брата по перу, звинувативши в ідеалізації діяльності А. Чайковського, мало самому Мельничуку не «пришив» «націоналізм» за публікацію творів відомого письменника.

Але повернемося до А. Чайковського і його «Чорних рядків». Письменник зумів штрихами окреслити короткі політичні портрети тих історичних осіб, яких знав (генерала Михайла Омеляновича-Павленка, полковника Євгена Мишковського), подав штрихи до портретів Григорія Коссака, Антіна Кравса, Володимира Шепеля, Семена Вітика, Івана Макуха, Івана Куровця, Івана Мирона, Сидора Голубовича та ін., але й сказав правдиве слово про так звану «пролетарську революцію» в Угорщині на чолі зі ставлеником Москви Белою Куном; про дрогобицький бунт – так зване «дрогобицьке повстання» 14-15 квітня 1919 р. проти ЗУНР, яке було, по суті, ударом у спину українській державності. На тлі страшної зневіри маємо приклад жертвовного героїзму рядових стрільців і старшин на польсько-українському фронті, яким не вистачало одягу, харчування, зброї, маємо таких патріотів, як, приміром, четар Балицький, свідомий свого синівського обов'язку перед Батьківщиною, якого автор справедливо порівнював із героями Спарти.

Висновки, чому саме впала у 1919 р. наша молода держава, є справді мудрі і, на жаль, досі актуальні. Якби деякі наші сучасні політики добре прочитали і, найголовніше, засвоїли «Чорні рядки», то бодай би не повторювали тих помилок, які часто-густо маємо у нашому сьогоденні. Брак почуття власних сил до

самостійності, наш хворобливий антимілітаризм, манія підозріння, а з іншого боку – наша кари гідна поблажливість до моральних злочинів перед власним народом, невірливе наслідування Москви нашими братами на Схід від Збруча, розкидання багатообіцяльних кличів, незважаючи на те, чи ті ідеї зможуть прищепитися нашому народові, вносило деморалізацію і розклад та допомагало більшовикам повалити українську державність на Наддніпрянщині.

«Чорні рядки» А. Чайковського – один з найкращих зразків української мемуаристики. Те, що автор ні на йоту не відходить від ідеалів справжнього українського патріота, дуже добре зрозумів україножер В. Беляєв: *«Це була критика „своїх”, критика, що мала на меті зміцнення націоналістичного табору, а не послаблення чи ліквідацію його»*. Треба віддати належне В. Беляєву – це справді було саме так і чи не в цьому головна заслуга А. Чайковського перед українським народом.

* * *

2 червня 1935 р., лише на кілька днів переживши своє 78-ліття, А. Чайковський помер у Коломиї. Його похорон перетворився у велику маніфестацію українства в давньому культурному центрі Галичини.

Скільки діячів культури, якими могла б гордитися будь-яка нація, були закриті через безглузде ідеологічне табу. Тільки в часи незалежності прийшли до нас Михайло Грушевський, Іван Крип'якевич, Богдан і Левко Лепкі, Євген Маланюк, Олена Теліга, Олег Ольжич та ін. Ми відкриваємо для себе поважну літературу діаспори, повертаємо собі письменників Розстріляного і Задушеного відродження. І серед тих, кого треба ще по-справжньому відкрити, є Андрій Чайковський.

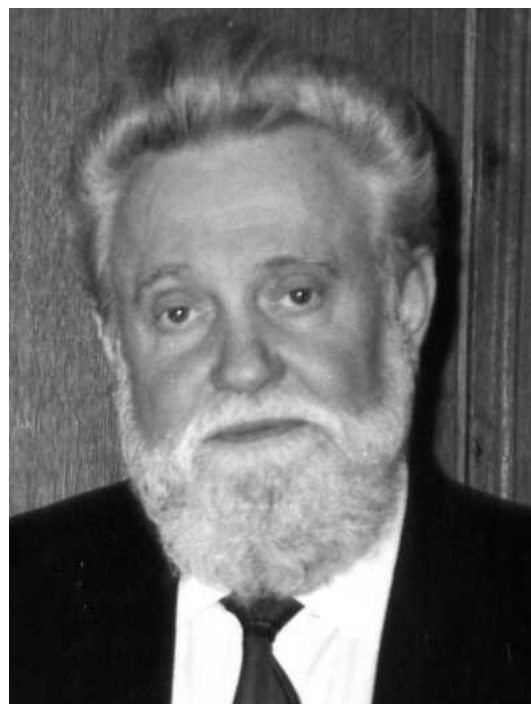
Богдан ЯКИМОВИЧ,
професор

ЛІТЕРАТУРА

Визначні постаті України: Андрій Чайковський та Теофіл Окуневський (до 150-річчя від дня народж.) [Текст] : зб. наук. праць / голов. упоряд., ред. Б. Якимович; ІНАН України, Ін-т українознавства. – Львів: Афіша, 2010. – 309 с. – (Визначні українці; ч. 2).

17 липня

УКРАЇНА ПОНАД УСЕ

*Іван ГЕЛЬ (1937-2011)
До 80-річчя від дня народження*

Іван Гель народився в селі Кліцько Городоцького району Львівської області в національно свідомій греко-католицькій родині. Батько, Андрій Петрович, у 1918 році був добровольцем в Українській Галицькій армії, очолював сільську «Просвіту», товариство тверезості «Відродження». Після 1939 року був головою колгоспу і водночас співпрацював з підпіллям ОУН як станичний і зв'язковий окружного проводу. У 1950 році енкаведисти його арештували і присудили десять років каторжних таборів. Повернувся з ув'язнення в 1956 році інвалідом першої групи. Мати, Февронія Іванівна, походила з давньої інтелігентної родини Тершаковців – активних учасників національно-визвольного руху. В їхньому помешканні часто бували повстанці, що, зрештою, і вплинуло на подальшу долю Івана Геля.

Вже п'ятнадцятилітнім він усвідомив імовірність арешту й жорстоких допитів. Щоб загартувати волю, припікав руку тліючою

цигаркою, доки вона не згасала. Так робив, поки рука не переставала здригатися. Учнем ніколи не носив піонерського галстука, а в десятому класі публічно відмовився вступати до комсомолу, бо це означало б «зректися Бога, тата і України». То ж його зі школи вигнали і середню освіту він здобував у Самбірській вечірній школі, працюючи робітником на Львівському заводі «Автонавантажувач».

Від мрії стати юристом, як дядько Зіновій Тершаковець, довелося відмовитися. Тож у 1960 році вступив на заочне відділення історичного факультету Львівського державного університету. Водночас працював бригадиром слюсарів на заводі «Кінескоп» у Львові.

З початком хрущовської відлиги Гель знайомиться з колишнім політв'язнем Євгеном Наконечним, братами Богданом та Михайлом Горинями, Оленою Антонів. Через Михайла Гориня зацікавився з Іваном Світличним, Іваном Дзюбою, Євгеном Сверстюком та іншими нонконформістами. З цього часу він почав активну громадську і політичну роботу. У 1962 році працював над проектом програми Національно-демократичної партії, з 1963 по 1965 рр. був членом Клубу творчої молоді, активно займався поширенням самвидаву. Спільно з друзями-однодумцями впорядковував і відновлював поруйновані більшовиками могили Січових стрільців та вояків УГА на цвинтарі у Яворові та на Личаківському кладовищі у Львові.

24 серпня 1965 року троє офіцерів-кагебістів затримали Івана Геля посеред вулиці Личаківської у Львові. Тими днями Україною прокотилася хвиля політичних арештів. У вироді в справі Івана Геля та Ярослави Менкуш, зокрема, зазначалося, що Гель Іван «вступив в злочинний зв'язок з обвинуваченим по іншій справі Горинем Михайлом і в змові з ним протягом 1964-1965 років з метою підризу Радянської влади займався організаційною діяльністю, направленою на проведення антирадянської агітації шляхом розмноження і розповсюдження антирадянських націоналістичних документів з наклепницькими вигадками, які паплюжать Радянський державний і суспільний лад». Суд визнав «злочин» доведеним і відправив Івана Геля на три роки в концтабір суворого режиму.

Звільнили його 24 серпня 1968 року. Поновитися в університеті не дозволили, прописатися у Львові заборонили. Замешкав у сестри в Самборі на Львівщині. Працював у пересувній мехколоні, деякий час вчителював, згодом влаштувався техніком в управління осушувальних систем. У цей час виготовив у самвидаві й поширив 11 книг, серед яких «Інтернаціоналізм чи русифікація» Івана Дзюби, «Серед снігів» Валентина Мороза з власною передмовою «Тоталітаризм, український рух і Валентин Мороз», збірку віршів Миколи Холодного «Крик з могили», «Листи з-за ґрат» Михайла Гориня, поетичні збірки Ігоря Калинця й, крім того, п'ять випусків позацензурного журналу «Український вісник» за редакцією В. Чорновола. Також Іван Гель підписував та надсилав заяви з протестом проти політичних вироків Святославі Караванському, Валентину Морозу. 7 грудня 1970 року виголосив прощальне слово на похоронах Алли Горської.

Під час другої хвилі арештів у січні 1972 року за ґрати потрапили В'ячеслав Чорновіл, Ірина Калинець, Стефанія Шабатура, Михайло Осадчий. Іван Гель під час арешту чинив опір, а сестра встигла спалити весь самвидав. Під час семимісячного слідства Гель поводився принципово і мужньо. Поставив вимогу, щоб відповідно до Кримінально-процесуального кодексу судовий процес був відкритим, щоправда, залу Львівського обласного суду заповнили спеціально визначені люди – представники «громадськості». В останньому слові він зазначив, що з часу приєднання до Росії Україна поступово втрачала свою автономність, національну самобутність і традиційну культуру, через геноцид-голодомор і сталінський терор в Україні було знищено мільйони людей і найталановитішу інтелігенцію. *«Гуманізм і демократія, свобода і рівноправність між націями – ось наш прапор і мета життя»*, – сказав він на закінчення.

Здогадуючись, що текст останнього слова можуть відібрати, Гель вивчив його напам'ять і міг відтворити дослівно навіть через десятиліття. І. Геля, як особливо небезпечного рецидивіста, засудили на максимально можливий термін – 10 років позбавлення волі в концтаборі особливого режиму та 5 років заслання.

Свою боротьбу Іван Гель продовжив і в таборі. Оголошував голодування з вимогою надання статусу політв'язня (відокремити політичних в'язнів від карних злочинців, скасувати примусову працю, поліпшити умови ув'язнення, зняти обмеження на листування й побачення з родиною, поліпшити медичне обслуговування, гарантувати свободу совісті), яке тривало сто діб. Умовляти Геля припинити голодування прилетів майор КДБ зі Львова Олександр Шумейко. Гарантував, що всі листи, написані ним дружині, передасть їй особисто. Після припинення голодування Гель важив 44 кілограми. Але вже через кілька днів за нову вимогу отримати статус політв'язня його покарали тримісячним перебуванням в одиночній камері. Цей час він використав ефективно: написав книгу «Грані культури». Ця книга після багатьох перипетій вийшла в 1984 році у Лондоні. У наступному році книга стала лауреатом премії Фундації Антоновичів (США) та була перевидана англійською мовою. В Україні її з додатками у 1993 році опублікувало Наукове товариство ім. Шевченка.

Іван Гель чітко позиціонував себе як український націоналіст, державник, самостійник, прихильник руйнації московської імперії, виходу України з СРСР, будівництва незалежної демократичної держави. Водночас не ігнорував правозахисного руху, вважаючи його необхідною складовою національно-визвольного процесу, зокрема в сенсі підготовки суспільства до більш радикальних дій. У всій своїй діяльності він послідовно керувався принципами Загальної декларації прав людини ООН.

Влітку 1979 року в Сосновському концтаборі було підготовлено і передано на волю вражаючої сили самвидавне «Звернення Українського Національного Визвольного Руху в справі української самостійності». Автор – Левко Лук'яненко, доповнення Івана Геля. Цей документ було подано до Генерального секретаріату ООН з метою включення українського питання в порядок денний наступної сесії Генеральної асамблеї ООН, яка має вжити всіх заходів для прискорення звільнення України від російської окупації. Серед підписантів були Іван Гель, Левко Лук'яненко, Мирослав Маринович,

Василь Овсієнко, Зорян Попадюк, Микола Руденко, Олекса Тихий та інші. Звернення опублікувала газета «Свобода» (США) 24 грудня 1979 та 4 січня 1980 року.

21 грудня 1981 року Івана Геля етапували на заслання в село Милва. Поселили в гуртожиток з жахливими умовами проживання. Працював помічником кочегара. Невдовзі до нього приїхала дружина Марія. Десь за рік-півтора їм дали квартиру. Усі п'ять років вона ділила з ним засланські будні. 14 січня 1987 року Геля відпустили з Милви, і він повернувся в Україну. Оселитися у Львові не дозволили, тож протягом року жив у родинному селі. Працював пастухом у колгоспі.

У цей час він з головою поринув у громадсько-політичну діяльність. Спільно з В. Чорноволем, М. Горинем та П. Скачком працював над відновленням видання журналу «Український вісник». Долучився до заяви про вихід УГКЦ з підпілля і розпочав формування комітету захисту УГКЦ, який і очолив. У 1988 році став засновником і редактором журналу «Християнський голос». Організував збір підписів за легалізацію УГКЦ, яких виявилось понад 120 тисяч. Брав участь у багатотисячних богослужіннях-мітингах з вимогою свободи слова, сумління й дотримання прав людини. У травні-жовтні цього ж року організував ланцюгове голодування в Москві за канонізацію УГКЦ. 17 вересня, у 50-ту річницю окупації Галичини радянськими військами, влаштував у Львові величавий похід вірних УГКЦ від обкому партії до собору Святого Юра за участю 38 священників та 250-260 тисяч (за оцінкою КДБ) маніфестантів. За участь у релігійних вічах Геля двічі ув'язнювали на 15 діб. У своїх громадських діях він заручився підтримкою мера Львова Богдана Котика, з яким мав кілька конспіративних зустрічей.

У 1989-1993 роках був співзасновником Товариства «Меморіал», Народного Руху України, членом Крайової ради Руху, Великої Ради НРУ, співголовою її комісії з питань духовного відродження, товариства «Україна-Світ», наглядової ради Національного музею «Тюрма на Лонцького», Президії Львівської обласної організації «Українська народна Рада», обласних комісій

відновлення прав реабілітованих і вшанування пам'яті борців за волю України.

У 1990-1991 роках Іван Гель закінчив навчання у Львівському університеті й отримав диплом історика. Чотири роки, з 1990 по 1994 рік, був заступником голови Львівської обласної ради, а у 1994-2002 роках очолював обласну комісію з поновлення прав репресованих. З 1990 року й до останніх днів життя очолював фонд духовного відродження імені митрополита Андрея Шептицького.

У 1995 році І. Гель ініціював ухвалу Львівської обласної ради про визнання УПА воюючою стороною в Другій світовій війні, а учасників національно-визвольної боротьби – учасниками бойових дій з наданням відповідних пільг.

Непримиренний до несправедливості, до приниження національної і духовної гідності, до зневажання природних і політичних прав людини, до ігнорування правлячим режимом декларованих конституцією свобод, він перебував у стані постійної конфронтації з адептами комуністичної інквізиції, тому й зазнавав численних переслідувань і покарань.

Заслуги Івана Геля перед Україною та її волелюбним народом гідно поціновані на державному рівні. Він був нагороджений орденами Ярослава Мудрого V ступеня (2001) та IV ступеня (2006), а також орденом Свободи (2009).

Після тривалої хвороби 16 березня 2011 року Іван Гель залишив цей світ. Поховали його на Личаківському кладовищі у Львові на Полі почесних поховань.

Юрій ЗАЙЦЕВ,
історик

ЛІТЕРАТУРА

Гель Іван Андрійович [Текст] // Рух опору в Україні: 1960-1990: енциклопед. довідник. – 2-ге вид. – Київ, 2012. – С. 148-149.

Зайцев Ю. Гель Іван [Текст] / Юрій Зайцев // Енциклопедія Львова. – Львів, 2007. – Т. 1. – С. 506-507.

Зайцев Ю. Гель Іван Андрійович [Текст] / Юрій Зайцев // Енциклопедія історії України. – Київ, 2004. – Т. 2. – С. 68.

Захаров Б. Гель Іван Андрійович [Текст] / Б. Захаров // Міжнар. біогр. слов. дисидентів країн Центр. та Схід. Європи й колиш. СРСР. – Харків, 2006. – Т. 1: Україна, ч. 1. – С. 127-130.

Лук'яненко Л. Іван Гель (Тершаківець) [Текст] / Левко Лук'яненко // Шлях до відродження: в 13 т. / Л. Лук'яненко. – Київ, 2014. – Т. 9: 3 часів неволі: одержимі. – С. 225-237.

* * *

Батенко Т. «Я повстаю, отже, я існую...». Політичний портрет Івана Геля [Текст] / Тарас Батенко. – Львів, 1999. – 224 с.

Калинець І. Кілька моментів із життя Івана Геля [Текст] / Ігор Калинець // Про декого, дещо і, передовсім, про себе: статті, спогади, виступи, репліки / І. Калинець. – Львів: Сполом, 2016. – С. 289-294.

Матеуш В. Івангеліє – Євангеліє від Івана Геля [Текст] : дослідження, спогади, роздуми / Віталій Матеуш. – Хмельницький, 2012. – 40 с.

Суд над Іваном Гелем та Ярославою Менкуш [Вирок] [Текст] // Не тільки про себе. Книга друга (1965-1985) / Богдан Горинь. – Київ, 2008. – С. 124-127.

* * *

Гаєцький З. Син України [Текст] / Зиновій Гаєцький // Слово Просвіти. – 2012. – 26 лип. – С. 12.

Горинь В. Більше, ніж заслужений чоловік [Текст] : [на сороковини Івана Геля] / Василь Горинь // За вільну Україну плюс. – 2011. – 28 квіт. – С. 4.

Ладанай Б. «Винним себе не визнаю» [Текст] / Богдан Ладанай // Новини Самбора. – 2014. – 19 серп. – С. 3.

Ольхова М. Подвижник [Текст] / Марія Ольхова // Місіонар. – 2014. – № 5. – С. 27.

27 липня

КРИВАВА ПЛЯМА В ІСТОРІЇ ЛЬВОВА

15 років з часу трагедії на Скнилівському летовищі

Довідка

27 липня 2002 року Україна пережила трагедію. Під час проведення авіашоу у Львові внаслідок падіння літака СУ-27 загинуло 77 осіб, з них – двадцять восьмеро дітей. Ще 250 осіб було поранено. У той день подивитися дива пілотування прийшло близько десяти тисяч людей. Авіашоу приурочили до ювілею авіаційного корпусу ВПС України. Пілоти найвищої категорії Володимир Топонар та Юрій Єгоров мали продемонструвати фігури на МіГ-29, однак літак не зміг вилетіти до Львова. Довелось його замінити на СУ-27. На авіашоу пілоти намагались на низькій висоті виконати напівпетлю. Літак спершу зачепив дерево, потім крилом землю, кілька разів перевернувся та влетів у натовп людей. Пілоти Топонар та Єгоров встигли катапультиватись. Близько 20 машин швидкої допомоги та пожежні команди виїхали на порятунок потерпілих.

Уже через кілька годин після трагедії до Львова прилетіли перші особи країни. Розслідуванням трагедії зайнялася Генеральна прокуратура України і спеціальна комісія Міністерства оборони України. Було висунуто кілька версій причин аварії: несправність літака, помилка пілотів, а також помилка в плануванні польотів, організації та розміщенні глядачів на летовищі. Прес-центр Генеральної прокуратури зробив заяву, в якій причинами трагедії було названо саме погану організацію, підготовку та проведення авіашоу.

Конкретні звинувачення було висунуто проти пілотів: їм інкримінували відхилення від льотного завдання, непрофесіоналізм і недбальство. Самі пілоти не визнавали своєї провини в аварії і вказували на погану організацію шоу, зокрема на те, що їхні польотні карти суттєво відрізнялися від місцевості, де мали бути проведені маневри. Вони також зазначили, що на шоу мусили виконувати маневри на літаку, на якому заздалегідь не тренувалися.

У день трагедії тодішній міністр оборони країни Володимир Шкідченко подав рапорт про відставку, але Президент України Леонід Кучма його не прийняв. Натомість було звільнено з посади головнокомандувача ВПС України генерал-полковника Віктора Стрельникова та командувача 14-го авіаційного корпусу Сергія Оніщенка. Ще трьох генералів, працівників відомства, заарештувала військова прокуратура.

До відповідальності за трагедію було безпосередньо притягнуто 10 осіб. Їх було визнано винними у скоєнні аварії через недбалість та невиконання плану польоту. До 6 років тюремного ув'язнення було засуджено генерал-майора Анатолія Третьякова, який виконував обов'язки командувача 14-го авіаційного корпусу. Також 5 років отримав керівник польотів із землі підполковник Юрій Яцюк. Льотчик Володимир Топонар отримав 14 років ув'язнення, а льотчик Юрій Єгоров – 8 років. Окрім того, Військовий апеляційний суд Центрального регіону України постановив стягнути за знищений винищувач з Топонара 7,2 млн грн, з Єгорова – 2,456 млн грн, з Третьякова та Яцюка – по 800 тисяч грн з кожного. З часом суми

стягнень були зменшені. Також було порушено справи проти чотирьох інших генералів ВПС України. Пілоти відмовилися визнавати себе винними. Деякі постраждалі також висловили невдоволення розслідуванням і мали намір скаржитися до Європейського суду.

7 листопада 2007 року своїм указом тодішній Президент України Віктор Ющенко помилував деяких обвинувачених у цій справі, зокрема Анатолія Третякова, скоротив строк ув'язнення Юрію Єгорову з 8 до 3 років.

У 2003 році до 1-ї річниці трагедії, при вході до Скнулівського летовища на кошти жертводавців з усього світу була споруджена каплиця всіх Святих українського народу. Біля неї встановлено 77 каменів, що символізують жертв катастрофи. Щорічно у день катастрофи тут відбуваються екуменічні богослужіння. У липні 2007 року встановлено ікону святого Миколая, під покровом якого зображено всіх загиблих на летовищі.

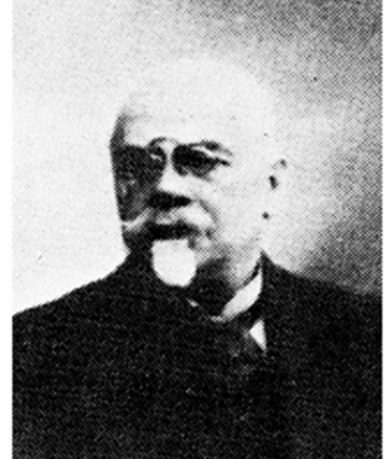
ЛІТЕРАТУРА

Інжуватова Х. Кривава пляма в історії Львова [Текст] / Христина Інжуватова // Україна молода. – 2012. – 27 лип. – С. 7.

Ліщенко Ю. Байдужість влади роз'ятрює незагоєну рану... [Текст] / Юлія Ліщенко, Інна Гончарук // Висок. Замок. – 2012. – 26 лип. – С. 8.

31 липня

«ВСЕ ЖИТТЯ ВІДДАВ ЩОДЕННІЙ, МУРАВЛИНІЙ, НЕВДЯЧНІЙ ПРАЦІ ДЛЯ ЗАГАЛУ»

*Ілля КОКОРУДЗ (1857-1933)
До 160-річчя від дня народження*

Іллю Кокорудза – класичного філолога, україніста, педагога, освітянина і просвітянина, вихідця з ремісничої родини – радянська влада не визнавала. Впродовж багатьох років – від 1939 до 1960-го – у школі, яку він побудував за свої з дружиною заощадження і подарував «Рідній школі» для створення дівочої гімназії, не згадували його імені. Комуністична влада вбачала в його демократизмі, філантропії й глибокій науковій ерудиції небезпеку. Випускниці СШ № 5, що на вул. Осипенко (тепер вул. Кокорудза, 9), не знали долі своїх меценатів, не знали історії школи. Продовж чверті століття прізвища фундаторів замовчувалися, а в 1960 р. школу перетворили на російську – так була стерта пам'ять про тих, хто дбав про освіту майбутнього покоління.

Ілля Кокорудз народився в Яворові. Його батько був активним членом сільської громади, церковним провізором, міським радником, але розумів, що брак освіти не замінити нічим, і тому синові намагався дати те, чого сам не міг здобути: віддав хлопця до гімназії у Львові.

Після закінчення початкової школи І. Кокорудз рік вчився вдома господарювати, а потім, незважаючи на те, що навчання почав у 9 років, бо був хворобливою дитиною, у гімназії випередив однокласників. Впродовж всіх гімназійних років сам заробляв на проживання завдяки лекціям, які давав відстаючим учням. Крім того, дуже швидко долучився до роботи літературного гуртка, а згодом його очолив, виступав з доповідями. За його ж словами, то *«був найкращий вислів гарних національних змагань молоді»*.

У 1879 році Ілля Кокорудз з відзнакою закінчив українську гімназію і за порадою директора о. Василя Ільницького написав до цісаря Франца Йосифа прохання надати йому стипендію і одночасно зголосився до чинної військової служби, яка була обов'язковою, але особисто для нього дуже великою прикрістю. Згодом він написав: *«Таким робом такі дві важливі речі в своєму життю завдячую тільки царській ласці»*. Перша річ – стипендія, друга – «право однорічного охотника», що означало лише один рік військової служби. Це дало можливість вчитися в університеті на філологічному відділі Львівського університету, а на другому курсі одночасно пройти військову службу і дістати «поручника в резерві».

Під час навчання очолював академічне товариство «Дружний лихвар». Як делегат цього товариства підтримав заснування організації «Діло». У 1882 р. доклав багато зусиль до створення класично-філологічного гуртка. Наступного року став «провізорочним помічником заступника вчителя української гімназії». Багато часу віддавав громадській роботі – проводив вечори в сільських читальнях.

Після іспиту з української мови і літератури як головного предмета та класичної філології як додаткового з «трьома викладовими мовами» (українською, польською, та німецькою) працював заступником учителя в німецькій гімназії в Бродах. Заснував «Шкільну поміч», був учасником «Товариства вчителів вищих шкіл», пропагував українську літературу. Згодом працював у Станіславові на посаді професора. За його стараннями молодь вперше почала влаштовувати вечори пам'яті Тараса Шевченка.

У 1892 р. одружився з Іванною Чачковською, членкинею «Товариства руських женщин», секретарем якого був. Невдовзі подружжя переїхало до Львова, де Ілля Кокорудз працював на посаді українця в Академічній гімназії. Крім того, був активним членом у «Руській бесіді», Руському педагогічному товаристві, а з 1909 року обіймав посаду директора Академічної гімназії.

Ще у студентському товаристві «Дружний лихвар» (1871-1882), яке мало народовський характер і протистояло москвофільському «Академічному кружку» (від 1882 року – Академічне братство) познайомився з І. Франком. Співпраця двох обдарованих юнаків була плідною і в наступні роки.

У «Зорі» Ілля Кокорудз надрукував свою працю «„Посланіє” Шевченка. Естетично-критична студія». І. Франко зауважив, що ще у 1878 році першим М. Драгоманов, а в 1882-му і він сам, Франко, вказували на необхідність історичного і генетичного аналізу творчості Шевченка, хоча *«на галицькій ґрунті думки ті були в значній мірі ріа desiderata (лат., заповітні мрії, благі наміри) задля матеріалів друкованих і задля недостатчі живого наглядного знакомства з самим краєм, де родився Шевченко»*. М. Драгоманов висловив зовсім іншу, не дуже прихильну, оцінку статті.

У 1886 р. Ілля Кокорудз звернувся з новою прозицією до Івана Франка, який редагував «Зорю»: *«Високоповажаний Пане Редактор! Присилаю Вам незначну працю з законодавства литовсько-руського... будьте ласкаві помістити в «Зорі». Предмет досить цікавий, тим більше, що єсть причинком до об'яснення руської старини. Єсть се лише один уступ з моїх студій над Правдою Руською і Статутом Литовським. Як помістите сей, то пришлю Вам відтак дальше про «Поняття власности» в законодавстві руськім и инші»* просячи о ласках відповідь і захованє рукописи *поручаюсь Вашими взглядом*». І. Франко дав згоду на публікацію. Відтак в «Зорі» були надруковані статті І. Кокорудза «О становищу женщин в стариннім законодавстві руськім» і «О власности и єї нарушению в старинном законодавстві руськом». Останню Іван Франко назвав кращою серед інших наукових праць.

Праці Іллі Кокорудза мали широкий науковий діапазон. Писав він і про Маркіяна Шашкевича, в його дослідженнях звучить прославляння мови: *«прийшов до переконання, що лише той поет може порушати цілими масами, може вказувати дорогу, будити народ до світла і науки, може бути правдиво народним, що заговорить і заспіває власним язиком народним, що зуміє одчитати з пісні тайне творчості народного духа...»*. Заклик актуальний донині!

У червні 1933 року Іллі Кокорудза не стало. Газета «Діло» писала: *«Відійшов від нас громадянин, що все своє життя віддав щоденній муравлиній, невдячній праці для загалу»*. «Другого дня Зелених свят понад 10-тисячна маса українського громадянства відпровадила І. Кокорудза на вічний спочинок. Участь у похороні взяли численні делегації з краю. Зокрема, слід підкреслити поважне число делегатів-селян. І це являється найкращим показником великої популярності пок. Голови Рідної школи серед найширших верств українського суспільства, а одночасно доказом, що українське суспільство вміє цінити як слід творчу працю своїх діячів», – писала «Рідна школа».

**Зиновія СЛУЖИНСЬКА,
Олександра ГРУШИНСЬКА**

ЛІТЕРАТУРА

Кокорудз Ілля [Текст] // Енциклопедія українознавства / гол. ред. В. Кубійович. – Львів, 1994. – Т. 3. – С. 1073.

* * *

Зозуляк К. Справжній лицар обов'язку [Текст] / Катерина Зозуляк // Дзвін. – 2001. – № 10. – С. 131-136.

Садова Л. Визначний меценат, науковець-педагог Ілля Кокорудз (1857-1933) [Текст] / Л. Садова // Шлях перемоги. – 2003. – 7-13 серп. – С. 11.

Чорновіл І. «Рідна школа» та Ілля Кокорудз [Текст] / І. Чорновіл // Львів. газета. – 2007. – 27-29 лип.

23 серпня

«ВСЯ СИЛА МОЯ І ВСЯ СЛАБІСТЬ МОЯ – СТАЛЕВЕ ПЕРО І ЧОРНИЛО»

Осип МАКОВЕЙ (1867-1925)

До 150-річчя від дня народження

Поет і прозаїк, публіцист і критик, літературознавець і редактор, педагог і перекладач, етнограф і фольклорист, громадський діяч. На літературній ниві Осип Маковей виступив у другій половині 80-х років XIX ст. майже одночасно з Лесею Українкою, Ольгою Кобилянською, Лесем Мартовичем.

Творча спадщина письменника різноманітна: поезії, оповідання, новели, повісті, нариси, критичні та публіцистичні статті, наукові дослідження в галузі української мови й літератури, переклади з російської, польської, німецької мов. Багатогранність літературної діяльності О. Маковея обумовлена специфічними умовами розвитку української культури в Галичині і на Буковині на межі двох століть. В автобіографії він писав, що українській літературі *«серед інших обставин життя, може, дав би більше і краще, а так добре, що хоч те дав, що міг дати»*.

Осип Маковей народився в Яворові (нині – Львівська обл.). Його батько, Степан, походив з давніх яворівських міщан, займався рільництвом і кушнірством. З 1879 до 1887 року Осип Маковей навчався у Львівській українській гімназії. Майбутній письменник

виявляв великі здібності в навчанні, гарно малював, займався музикою. Він багато читав, збирав народну творчість, записував народні обряди та звичаї. Під час навчання група гімназистів, серед яких був і Маковей, заснувала таємний гурток «Згода». Про його діяльність письменник розповів у своїй «Історії одної студентської громади», написаній на основі щоденника. Саме з історією цього гуртка пов'язані перші літературні спроби О. Маковея, там почали формуватися деякі риси його суспільно-політичних та літературних поглядів. Гуртківці ставили своєю метою *«вправлятися завчасу в праці на яким-будь полі, учитися спільно, щоби бути на будуче корисним суспільності»*. Про той час Осип Маковей згадував: *«Тут уже я мав більший голос і читав товаришам не раз свої перші повістки, але я не був самотній; поетів, повістярів і драматургів було у нас багато»*. Але згодом у гімназії збиратися стало небезпечно і гурток переніс свої збори до «кавалерської» кімнати Осипа Маковея. В нього ж зберігалася і бібліотека. Зерна, посіяні членами таємного гуртка (хоч він згодом і розпався), не пропали. Чимало гуртківців приєдналися до того загону демократичної молоді, ідейним натхненником якого був Франко, й віддали свій талант на службу народові.

У грудні 1885 року відбулося знайомство Осипа Маковея з Іваном Франком, яке відіграло дуже важливу роль в житті письменника-початківця. Франко ознайомив його з тогочасним літературним життям, залучив до редакторської роботи, давав поради, як збирати фольклорні матеріали, відстоював від несправедливих закидів критики, у журналі «Зоря» опублікував кілька перекладних та оригінальних поезій О. Маковея.

Навчаючись на філософському (філологічному) факультеті Львівського університету, Осип Маковей змушений був заробляти на прожиття як приватний учитель в бурсі, перекладач урядових документів тощо. Крім поетичної і прозової творчості, займався вивченням мов, цікавився науковою роботою. У 1889 році написав статтю «Порівняння, образи і символи в народних піснях», в якій виявив добру обізнаність з особливостями українського фольклору.

На його думку: *«В народній поезії все живе... мислить і говорить, тішиться і журиться, любить і ненавидить – взагалі живе життям людським»*. У 1891 році була готова його збірка «Руські вояцькі пісні з Австрії» з великою передмовою. З поетичних творів в цей період були написані поеми «Молох», цикл віршів «Semper idem» («Завжди те саме»), з прозових творів – «На фельдвасі», «Заробок на свята», «На польній сторожі».

Письменник був переконаний, що *«кожний твір, справді поетичний, є доробком не лише того народу, в мові котрого твір той написано, але й доробком цілої людськості»*. Саме тому багато перекладав із зарубіжної літератури, збагачуючи бібліотеку української перекладної літератури.

Маючи невеликий досвід журналістської роботи в «Ділі» й «Народнім часописі», Осип Маковей у 1894 році став співробітником, а потім редактором літературно-наукового «письма для родин» – журналу «Зоря», де зарекомендував себе талановитим редактором, активним пропагандистом передової української літератури. У своїх статтях порушував і питання суспільно-громадського життя.

У 1895 році Осипу Маковею запропонували стати редактором газети «Буковина». Тут, на Буковині, письменник провів тринадцять найкращих років свого життя, зробив багато корисного в справі розвитку української преси та літератури в цьому краї. Це був дуже інтенсивний період у його творчості: повість «Залісе», низка оповідань, збірка поезій «Подорож до Києва», в якій чітко простежуються дві мотивні лінії – неволя України і пекучі докори байдужій інтелігенції. Навколо видання гуртувались молоді письменники О. Кобилянська, Марко Черемшина, Т. Бордуляк, Є. Ярошинська, С. Яричевський, Т. Галіп, І. Синюк та багато інших.

Але найбільше тоді Осип Маковей написав літературно-критичних та публіцистичних статей, фейлетонів, кореспонденцій. У статті «Роки 1895-1897 в історії „Буковини”» він підкреслював, що за час своєї співпраці в цій газеті *«мусив не раз сам усе писати: і політичну і економічну статтю, і оповідання, і вірш, і рецензію – просто все, чого треба було для газети»*. Іван Франко в журналі

«Житє і слово» за 1896 рік писав: «Її [«Буковини»] редактор, д. Маковей, талановитий белетрист, бувший співробітник «Діла» і редактор «Зорі», чоловік щирий і правдомовний... А при тім «Буковина» має ще одну важну і цінну прикмету: вона не боїться нікого з русинів...».

Наприкінці 1897 року Осипа Маковея запросили до Львова на посаду одного з редакторів новоствореного журналу «Літературно-науковий вісник». А через два роки він отримав літературну стипендію і виїхав до Відня, де студіював слов'янську філологію. Але тоді лише наукою зайнятися не вдалося, була потрібна постійна робота, яку отримав у Чернівецькій учительській семінарії. Почалися довгі роки педагогічної діяльності і роки активного письменництва.

Педагог Маковей вбачав мету виховання в тому, щоб навчити молодь правильно пізнавати світ, розуміти закони й потреби суспільного життя. На його думку, справжнє виховання повинно готувати людей до корисної для суспільства праці, до боротьби за народні інтереси. При цьому справу навчання треба так поставити, щоб розвивати в учнів властиве їм природне обдарування, їхній інтелект, вольові якості.

У 1901 році Осип Маковей здобув науковий ступінь доктора філософії (філології) в Чернівецькому університеті за монографію «Панько Омелькович Куліш», яка спочатку була опублікована в «Літературно-науковому віснику», а пізніше вийшла окремим виданням. З-під його пера вийшла ґрунтовна наукова праця «З історії нашої філології (Три галицькі граматики)», згодом том «Матеріалів до життєписі Осипа-Юрія Гординського-Федьковича» (1910) і сама «Житєпись...» письменника. За ці серйозні наукові праці у лютому 1903 року Наукове товариство імені Шевченка у Львові обрало Маковея своїм дійсним членом. У той час він написав чимало публіцистичних статей та сатиричних творів. Найповніше талант поета-сатирика виявився у поемі «Ревун» (1910), в якій він показав нищість, дурість псевдопатріотів:

*аристо- і демократом,
Буржуа, соціалістом,
а в потребі й анархістом.*

*Як кому було потрібно,
все він боронив подрібно,
параграфом і крутарством,
людяністю і варварством...*

Життєві обставини змусили О. Маковея восени 1910 року перебратися до Львова, де він викладав в жіночій учительській семінарії з польською мовою навчання, а також займався науково-видавничою діяльністю та художньою творчістю. Але швидко розчарувавшись в українській «львівській громаді», переїхав до Заліщик над Дністром, де працював на посаді директора вчительської семінарії.

Коли почалася Перша світова війна, О. Маковея як офіцера запасу австрійської армії було мобілізовано на фронт, де він був військовим перекладачем, начальником поштової цензури, працював у радіогрупі. Військове життя надірвало здоров'я письменника. Крім того, його глибоко вразили страхіння, які принесла війна: *«Переїхав я тисячі кілометрів, через самі Карпати три рази, бачив погромища, поруйновані міста і села... бачив нужду людей, о якій і не снилося мені»*. У своїй вірші «На границі», написаному у цей період, він з болем запитував:

*Чи оживеш ти ще, нещасний краю,
Народе мій, по сім страшнім розбою...*

Після звільнення з війська повернувся до Заліщик, взявся за відбудову зруйнованого приміщення семінарії. Радо приймав до семінарії селянську молодь, виховував її в дусі патріотизму. Але така «українізація» не подобалася польській владі, і в лютому 1921 року, одразу після шевченківського вечора, на якому Маковей виголосив доповідь про життя і творчість Великого Кобзаря, його було затримано. Проте на вимогу студентів і громадськості польська поліція через кілька тижнів ув'язнення в Чортківській в'язниці змушена була його відпустити.

Постійний нагляд поліції не залякав письменника: у нових творах 1922-1925 рр. він їдко висміяв нові порядки, встановлені польською шляхтою («Мухолап», «КВД», «Шерльок Гольмес» та ін.).

Видав дві збірки творів – «Кроваве поле» і «Примруженим оком», писав оповідання, новели, гуморески, публіцистичні статті.

Але дні життя письменника вже добігали до кінця. 21 серпня 1925 року Осип Маковей помер. Похований у Заліщиках.

Талановитий письменник, перу якого належать поетичні і прозові твори, відомий критик Осип Маковей усією своєю діяльністю утверджував єдину українську літературну мову на Західній Україні. У його творчості поєдналися краса і сила рідної мови. Його слово – це гостре лезо, це дошкульний сміх, це свіжий струмінь іронії. Воно самотнє і живе, гостре і палке, глибокодумне і переконливе. Як прозаїк, поет, критик і публіцист, він залишив велику творчу спадщину, краща частина якої не втратила свого значення і нині.

Марія ГЕМА,

провідний бібліотекар ЛОУНБ

ЛІТЕРАТУРА

Ганущак О. «Маю надію прислужитися своєму народові...» [Текст] / Олесь Ганущак // Літ. Україна. – 2012. – 6 верес. – С. 4.

Гнатюк М. «Де ви поховались, земляки?» [Текст] / Михайло Гнатюк // День. – 2013. – 16 серп. – С. 8.

Приходько І. Сатирик, поет, белетрист – Осип Маковей (1867-1925) [Текст] / І. Приходько // Пед. думка. – 2007. – № 3. – С. 33-39.

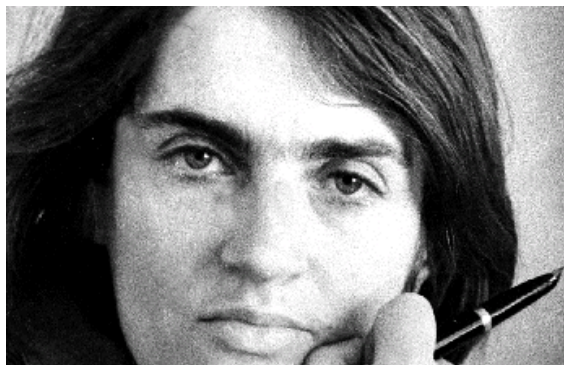
Романюк Р. Осип Маковей і газета «Руслан»: Тематико-проблемні особливості публіцистики [Текст] / Роксолана Романюк // Зб. пр. науково-дослід. центру періодики / НАН України; ЛННБУ ім. В. Стефаника; відп. ред. М. Романюк. – Львів, 2010. – Вип. 2 (18). – С. 550-560.

Романюк Р. Осип Маковей – редактор, публіцист і дослідник української преси: трактування діяльності [Текст] / Роксолана Романюк // Зб. пр. наук.-дослід. центру періодики / ЛНБ ім. В. Стефаника. – Львів, 2006. – Вип. 14. – С. 459-466.

Романюк Р. Публіцистика літописця «Зорі» Осипа Маковей [Текст] / Роксолана Романюк // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. та повідомл. десятої Всеукр. наук.-теорет. конф. Львів, 31 жовт. – 1 листоп., 2008 р. / НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника; за ред. М. Романюка. – Львів, 2008. – С. 655-662.

24 серпня

КОРОЛЕВА ЖІНОЧОЇ ПРОЗИ

Ніна БІЧУЯ (1937)

До 80-річчя від дня народження

Біографічна довідка

У нашій літературі Ніна Бічуя унікальна тим, що працює в жанрі історичної новелістики, тим, що навіть у 1960-1970-ті, коли в українській літературі проголошували село джерелом етики, письменниця стала предтечею нового урбанізму – того, що зіпнеться на ноги вже в 1990-ті. Ще одна особливість творчості цієї авторки – чимало її текстів присвячені темі театру. Говорячи про тексти Ніни Бічуї, не можна оминати її мову – вона заворожує. Ще в 1960-х авторитетні колеги називали її королевою жіночої прози, а критики писали, що її твори пронизані інтелектуальною напругою і психологізмом.

Ніна Бічуя народилася 24 серпня 1937 р. у місті Києві. З трирічного віку живе у Львові, хоча, як сама відзначає, за ментальністю більше «східнячка», ніж галичанка. Навчалась у середній школі № 5, відомому навчальному закладі, який нині носить ім'я Іванни та Іллі Кокорудзів. (До речі, у різні роки її закінчило багато відомих львів'ян: письменниці Ірина Сенік, Віра Вовк, архітектор Лариса Скорик.) Закінчила факультет журналістики Львівського університету. На дошці пошани факультету довго висіла її фотографія як однієї з найкращих випускниць.

Була на журналістській роботі. Працювала завідувачем літературної частини Львівського театру юного глядача (нині –

Перший український театр для дітей та юнацтва). У 1989-1997 роках була редактором газети «Просвіта», яку готувала разом з Марією Базелюк, Ярославом Величко, Романом Кудликом і Тарасом Салигою. Нині – редактор. Читає лекції з театрознавчих дисциплін у Львівському національному університеті імені Івана Франка.

У літературі дебютувала книгами для дітей «Канікули в Світлогорську» (1967), «Шпага Славка Беркути» (1968), «Звичайний шкільний тиждень» (1973), «Яблуня і зернятко» (1983), у яких висвітлено шкільне життя, тонко відтворено дитячу психологію.

Збірки оповідань і повістей об'єднують історію та сучасність: «Дрогобицький звіздар» (1970), «Повісті» (1978), «Квітень у човні» (1981), «Родовід» (1984), «Десять слів поета» (1987), «Бенефіс» (1990). У центрі уваги автора – проблеми духовного родоводу, моральної відповідальності за слово, спадкоємність творчих надбань народу. Широкий спектр переважно міської тематики (робітниче середовище, школа, театр) поєднано з багатою стильовою палітрою – від елементів репортажу до внутрішніх монологів та умовних прийомів, що формують напружену інтелектуальну та емоційну атмосферу творів. Автор інсценізацій та текстів театральних постановок про Леся Курбаса «Я вибираю березіль» (1987), про театр «Руська бесіда» «У наймах у Мельпомени» (постановка Б. Козака, 1989). Новели і повісті, перевидані у 2000-х роках, увійшли до книжок «Землі роменські», «Великі королівські лови» (2011).

Так сталося, що після виходу повісті «Десять слів поета» Ніна Бічуя несподівано відійшла від красного письменства і поринула в редакторську й перекладацьку роботу: переклала з польської твори Ольги Токарчук, Яцека Бохенського, Людвіка Єжи Керна, Єжи Гротовського.

І ось нещодавно, майже через тридцять років, вийшла її книжка «Три театральні повісті», яка об'єднала «Репетицію», «Бенефіс» і вже згадані «Десять слів поета». Авторка каже, що повертатися до себе сьогодні нестерпно боляче, важко, майже неможливо. Втім, для читачів повернення до творів Ніни Бічуї – завше радість.

«Спогад, внутрішній роздум, медитація – це улюблені художні засоби письменниці, бо вони дозволяють проникнути у найглибинніші рівні людської свідомості. Образ часу і образ дороги – ці дві філософські категорії постійно наявні в творчості Ніни Бічуї. Вони вплітаються у художню тканину творів жовтогарячими вузликами, засереджуючи на собі увагу письменниці. Оцей постійний поступ уперед, потреба пізнавати нові землі та духовні обшири людства, оця необхідність ще і ще раз зрозуміти полотно великого майстра.

Життєва мандрівка – найскладніша і найпростіша. Потрібно просто іти – навіть тоді, коли втомлюєшся, коли зупиняєшся, немов перед поразкою, коли не бачив тих, ради кого ти повинен іти. І майже всі персонажі творів Ніни Бічуї у постійній дорозі – найчастіше до самих себе. Пізнаючи себе, вони пізнають світ. Повісті Ніни Бічуї нагадують дивовижні мозаїки – де кожен епізод інкрустовано вписується у загальну тканину, твору, але як завжди, об'єкт письменницької уваги зосереджений на духовному світі героїв», – написала про колегу Марія Якубовська у статті «Ніжне слово королеви: творчий профіль» («Літературна Україна», 23 серпня 2007 року).

У 2005 році Ніна Бічуя стала лауреатом обласної премії у номінації «проза – імені Богдана Лепкого» за книгу вибраного «Землі роменські», також вона нагороджена Міжнародним орденом Усмішки (2001, Варшава), медаллю «Будівничий України» (2003, Київ).

ЛІТЕРАТУРА

Бічуя Ніна Леонідівна [Текст] // Письменники Львівщини: бібліограф. довідник / за ред. М. Якубовської. – Львів: Ліга-Прес, 2008. – С. 7.

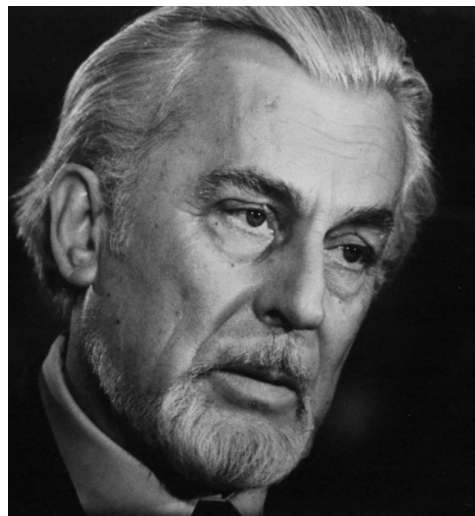
* * *

Пуляєва Л. Ніна Бічуя в гостях у «Літературної кави польвівськи» [Текст] / Людмила Пуляєва // Аудиторія. – 2012. – 1 листоп. – С. 17.

Якубовська М. Ніжне слово королеви [Текст] / Марія Якубовська // Літ. Україна. – 2007. – 23 серп.

До роковин смерті

«ВСЕ, ЩО Я МАВ НАПИСАТИ, – НАПИСАВ»

*Роман ІВАНИЧУК,
письменник, Шевченківський лауреат, Герой України
(27 травня 1929 – 17 вересня 2016)*

Це не є некролог. Це жива бесіда двох львівських видавців про видатного письменника. Бесіда, яка могла б відбутися і за його присутності, від чого напевно була б довшою і бурхливішою, але не менш шанобливою і прихильною.

Отже, *Ірина ЛОНКЕВИЧ* (видавництво «Срібне слово») і *Василь ГАБОР* (видавництво «Піраміда») про Романа Іваничука.

Василь Габор. Літературне життя Романа Іваничука, як на мою думку, можна поділити на два періоди: перший тривав у часи тоталітаризму в нашій країні, другий – в останні чверть століття, в часи незалежності. Відібрану в народі історичну пам'ять письменник оживлював і повертав у своїх романах, відтворивши історію нації в потужному корпусі літературних текстів. Унікальний факт, який, мабуть, годі відшукати в світовій літературі.

У другий період, коли вже менше було потреби звертатися до історичної тематики, Роман Іваничук однак продовжує накреслену

раніше стратегічну лінію своєї творчості, тепер уже звертаючись до тих проблем, яких раніше не можна було торкатись: на зламі століть з'явилась «Орда», яку письменник створив у роки своєї депутатської діяльності у Верховній Раді, будучи учасником творення незалежної держави. Він пише спогади, фіксує рефлексії, вражає читача своїм нещоденним щоденником. Він творить тепер майбутнє, уже не тільки записує хід подій, але й сам стає їхнім учасником.

Однак несподівано відбувається злам у творчості Майстра: читач, здається, звик чекати на глобальні історичні тексти від Іваничука, а він раптом починає оповідати історії приватні, щось дуже особисте: «Люлька з червоного дерева» мала незвичайний успіх, мабуть, не менший, ніж «Манускрипт з вулиці Руської». У вісімдесят років письменник стримано і ніжно говорить про почуття чоловіка до жінки; для мене це було великим відкриттям, книга, здавалось би, про звичайні, прості речі, зовсім інший вимір... Іваничук продовжує творчо розвиватись, здавалось би, куди вже далі? Зрілий митець – але знову щось зовсім нове і талановите. «Благослови, душе моя, Господа», «Дороги вольні і невольні» – і раптом він пише спогади про свій рідний Трач, це було щось таке, як свіжий подих, цей дивовижний світ його дитинства, як друга «Зачарована Десна», ця надзвичайна пам'ять, ці деталі, коли мова про батька... Письменник і далі продовжує шукати нове й нове. Я вже не кажу про формальну новизну – приміром, «Мандрівка до Аберфайлю» – він просто не хотів бути одноманітним, у цьому приваба Іваничука-прозаїка.

Ірина Лонкевич. Нам Роман Іванович довіряв не романи, казав, що дає нашому видавництву якісь легші, менші речі, які називав «цукорками», вони були мені цікавіші й ближчі, ті оповідання й малі повісті, казав, що писав їх у перерві між більшою роботою, коли треба було «взяти паузу», відпочити... Мені найбільш цікаві взагалі оті малі речі в творчості кожного письменника, те, як у малу форму можна вкласти багато.

Перша наша спільна робота з Романом Івановичем – книжка новел «Одна хлібина на двох», художниця Інна Шкльода її

оформляла, вона тоді дебютувала як оформлювач книжок, а зараз вже доста відома, й не одну книжку ми з нею зробили – та перша була така вогнисто-червона, і були в ній зібрані новели з давніших літ – перша, здається, ще з п'ятдесятих – і всі вони були про любов, не конче до жінки – любов до дитини або любов до клептика землі, до чогось рідного, що стало твоїм. Ця книжка в нас видавалась і перевидавалась, по-моєму, читач її дуже любив. І ще мені подобались маленькі історичні повісті – з княжих часів, з часів советської окупації. Завдяки Іваничуковим малим повістям я якось інакше відкривала для себе Львів. Моє видавництво під Цитаделлю, і з історії, розказаної в повісті «Соло на флейті», я довідалася дуже-дуже багато нового про Львів і про ті жаскі історії, якими оповита Цитадель, оті сотні там похованих і досі, мабуть, не відспіваних людей. Так, завдяки Іваничукові я справді дуже багато зрозуміла й по-іншому почала дивитися на Львів.

Василь Габор. Мій Львів почався, мабуть, з «Манускрипту...» від Іваничука. Це було перше, що я прочитав Іваничукове, і був зачарований Львовом, куди приїхав вчитися, зачарований автором книги... Ми вже були приятелями, коли я взявся до видавничої справи, і найперше, що мені захотілось перевидати, то це таки «Манускрипт...». Але в мене було таке відчуття, що автор використовував лексику, так би мовити, «атеїстичну», коли йшлося про Церкву, про сакральне. Така поступка за тих тоталітарних часів задля того, щоб цензура не заборонила твір. Коли ми почали співпрацювати, то письменник сказав, що справді спочатку первісний епіграф він узяв з Біблії, і ми повернули те первісне звучання романові, він став таким, яким хотів його бачити автор. Утім, «Манускрипт...» – це єдиний Іваничуків роман, видрукований у «Приватній колекції». Переважно це були спогади, малі повісті, щоденникові записи.

Я тішився іншим: Роман Іваничук завжди «шукав» собі роботу. Домагався: «Чи ти мені видаси книжку до дня мого народження?». Я твердо обіцяв. Позаторік видали не одну – три. Вдалося йому зібрати

тексти для книги інтерв'ю «Світ спіймав мене, і я тим тішуся» – це не тільки творча лабораторія письменника – це зріз часу, атмосфера, настрої. Я радів з того, що ми зробили цю несподівану для письменника книгу, видали її привабливою візуально – зі світлинами з Іваничукового родинного архіву та портретом автора пензля художника Володимира Патика. Та найголовніше, мабуть, те, що презентація книги відбулася в листопаді 2013 року, коли українці вийшли на Майдан Гідності. Цю подію, як і ганебний фінал правління Януковича, письменник передбачив значно раніше: свідченням того – книга «Мандрівка до Аберфайлю».

Мабуть, ще більше, ніж власними здобутками, пишався Роман Іваничук появою книги свого брата Євгена Іваничука «Холодне небо Півночі». Гадаю, коли б не десятиліття каторга в радянському концтаборі, українська література мала б ще одного непересічного письменника – навіть та одна книга з уміщеними в ній «Записками каторжанина» переконує в цьому.

Ірина Лонкевич. Родинні історії нині дуже потрібні людям. Ними цікавляться, їх багато читають. То якийсь такий знак часу, що люди люблять, коли письменник розповідає про себе та своє оточення, де поєднано і художній, і автобіографічний пласти. Такі книги знаходять широкого читача. Я мала багато втіхи, коли працювала з книгою Романа Іваничука «Моя кунсткамера». Це така його «охудожнена» творча автобіографія. Робота в мене посувалася повільно, з особливим смаком, а Роман Іванович нетерпеливився, бо він людина руху й дії, він кілька разів делікатно казав мені, що от його університетський товариш старий і хворий, немічний, і може відійти, а він би дуже хотів товаришеві подарувати свою книжку. Оскільки я на те не зважала й працювала, як мені працювалося, то Роман Іванович в якийсь момент сказав з притиском: «Ірино, якщо ви й далі так будете працювати, то я не встигну, бо Іван помре...». І то для мене стало доброю нагінкою, і книжка вийшла своєчасно, і той товариш таки отримав її і читав, і все склалося добре завдяки авторові...

Василь Габор. А мене – в іншій ситуації – просив не поспішати: я приніс до журналу перші новели, він відхилив їх і сказав: «Пишіть, але без поспіху, до читача краще приходити зрілим, нема нічого гіршого, як з'являтися перед людьми початківцем...». Парадокс – я не загнівався, з віддалі часу бачу, що досвідчений письменник мав рацію...

Коли якусь справу він сам завершував, то нудив світом, не маючи роботи. Якось у такій ситуації його донька, знана нині перекладачка, попросила: «Василю, вигадай татові роботу!». Я десь на ту пору готував «Книгу Лева», де хотів подати місто як текст. І звернувся до Іваничука. Мені треба було зрозуміти його відчуття, сприйняття Львова, і не дарма звернувся. Отримав «смачні» спогади про те, як Іваничук увійшов у літературний світ Львова 1950-60-х років; це була історія його власна й історія самого міста тих часів... До речі, Львів як текст – це й «Манускрипт...» – магія, що залишається назавжди.

Ірина Лонкевич. Мені здається, що Романові Івановичу найкраще вдавалися міські типи. Звичайно, найперше – типажі Львова і Коломиї. Хай би хто й сперечався – в обох цих галицьких містах відчутний особливий дух інтелектуалізму... Народжений у Трачі, він справжній письменник-урбаніст, галичанин, який досконало вживався в характери східняків... Жартував: «я австріяк»; коли приходив з машинописом, мені казав: Ірино, це є готовий оригінал, він є вже прочитаний кілька разів і переписаний начисто, і там нічого поправляти не треба...

Василь Габор. Реально було так – щоб усе дуже швидко, надзвичайно швидко. Я сам дивувався, як швидко ми це робили. Кожну книжку.

Ірина Лонкевич. Сам встановлював реченець – найчастіше це було: «От я би хотів на свої уродини...». То було дуже добре. Дуже

зручно, коли автор тобі диктує. І ти розумієш, що маєш зробити, знаєш, що плани не зірвеш, він сам завше виконував зобов'язання.

Василь Габор. І це була нагода – отримавши книгу, зустрітися з читачем. Формат відзначення дня народження. Природне бажання говорити з читачем. Але все без «помпи». Він відмовлявся від офіційного відзначення своїх ювілеїв. Я переконував його дуже довго: 85 – у філармонії, без офіційних виступів... взагалі без будь-яких промов... ніяких кошиків з квітами... і від Спілки письменників теж ніхто... нарешті погодився: тільки він і музика... І, як завжди після зустрічі, завжди і скрізь, вийшов на авансцену, щоб подякувати своїм читачам. Білий – сивий. У білому костюмі. З гарасівкою. Так. Це було 2014 року. У Львівській філармонії.

Ірина Лонкевич. Останню книжку – «Голоси з-над вод Генісарета» – я принесла Романові Івановичу додому. П'ять примірників для початку. На уродини. 27 травня 2016 року. Добре, що встигла.

Записано у Львові наприкінці жовтня 2016 року

Роман Іваничук: «Штрихи до моєї біографії»

Впродовж усього життя я не раз, з різних причин, мусив писати свою біографію, в якій запевняв бюрократів, що народився 27 травня 1929 року в селі Трач Коломийського району в сім'ї сільського вчителя; що успішно закінчив сільську початкову школу, вчився потім у Коломийській гімназії, яка по війні називалася Першою середньою школою; після закінчення школи двічі вступав до Львівського університету імені Івана Франка (на геологічний і філологічний факультети) і двічі був виключений за «антирадянську поведінку», та все-таки після десяти років студентських митарств отримав диплом філолога, відслуживши в міжчасі чотири роки в советській армії; п'ять років працював учителем української мови й літератури в середніх школах на Львівщині, одночасно вправляючись у красному письмі, що й стало моєю професією, і на нинішній день у своєму письменницькому доробку маю понад сорок оригінальних книг прози, і з них – п'ятнадцять історичних романів, які становлять цикл художніх досліджень історії України – від XV століття до нинішнього дня. Під час революційного відродження України 1988-1994 років я з головою поринув, ні на мить не покидаючи літературної праці, в громадську й політичну діяльність: став першим головою відродженої «Просвіти» й депутатом Верховної Ради України; нині ж перебуваю на творчій роботі, вперше відчуючи радість незалежного творення. Й працюю на посаді професора української літератури у Львівському національному університеті імені Івана Франка – читаю свої власні два спецкурси: «Література і держава» та «Український історичний роман».

2006 р.

12 жовтня

ВІЧНИЙ РЕВОЛЮЦІОНЕР

Степан ХМАРА (1937)

До 80-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Активіст українського національного руху, відомий політик Степан Хмара народився в родині хлібороба. Жахливі сторінки історії українського народу писалися перед його очима, і він з дитинства мріяв стати істориком або правником, щоб боронити його права. Але рано збагнув, що вузівська наука така ж фальшива, як і шкільна: чесна людина неминуче законфліктує з окупаційною владою і це заведе її за ґрати. Попрацювавши в 1955-1959 рр. водієм у Радехові та в Казахстані, вибрав ідеологічно нейтральну професію: 1964-го закінчив стоматологічний факультет Львівського медичного інституту, працював у містечку Гірник на Сокальщині. Одружився, батько двох дітей.

У 60-70-х роках розповсюджував літературу самвидаву, переклав на українську мову «Роздуми про мир, інтелектуальну свободу і прогрес» А.Сахарова. Після чергового «покосу» української інтелігенції – арештів 1972-1973 рр., ув'язнення редактора часопису «Український вісник» В. Чорновола разом з Олесем Шевченком та Віталієм Шевченком – узяв на себе тяжкий і небезпечний тягар його відновлення. 7-8-ий номер його був готовий у 1974 році. Фотоплівка з

«Українським вісником» була передана на Захід, там журнал було видано, перекладено на англійську мову. Він став одним із найважливіших джерел історії політичних репресій середини 70-х років. Матеріали цього випуску, зокрема, фундаментальне дослідження Хмари під псевдонімом Максим Сагайдак «Етноцид українців в ССРСР», відрізнялися від попередніх виразно політичним, антиімперським і антикомуністичним характером. Дослідження було побудоване на фактах історії та на демографічній статистиці, його тривалий час передавало радіо «Свобода». Роберт Конквест, британський дипломат, літератор, дослідник, зокрема, періоду сталінських репресій і Голодомору в Україні, назвав працю Хмари непересічним явищем у політичній думці тогочасної України.

Видавці «Українського вісника» не були відомі КГБ як активісти національно-демократичного руху, але за підозрою навесні 1975 р. в Хмари було проведено обшук, приводом для якого став «сигнал» про його ніби-то приватну лікарську практику. Три місяці тривало слідство, але за відсутністю доказів справу закрили. Хмара зрозумів натяк і на якийсь час припинив небезпечну діяльність. Уже готовий 9-й випуск «Українського вісника» з його статтею «Голос із пекла», де він критикував безпринципну політику Заходу щодо СРСР, потрапив у руки КГБ при спробі передати його за кордон.

У березні 1980 року Хмара був заарештований і засуджений Львівським обласним судом за ч. I ст. 62 («антирадянська агітація і пропаганда») та ст. 150 («приватне підприємництво») КК УРСР до 7 років таборів суворого режиму та 5 років заслання з конфіскацією майна. Йому інкриміновано видання «Українського вісника», ведення розмов «з метою підприву радянської влади».

Відбував покарання в сумнозвісних пермських таборах суворого режиму. І там боровся проти порушень прав людини, що призводило до додаткових покарань: за 7 років Хмара відсидів у карцерах та ПКТ (приміщення камерного типу) загалом 302 доби, мав лише одне побачення з родиною. Відмовився писати покайну заяву, однак за півтора місяця до закінчення табірному терміну був «помилуваний».

Уже в квітні 1987 року брав участь у прес-конференції з іноземними журналістами. У березні наступного року був затриманий при посадці в літак до Москви, яким мав летіти на Міжнародний семінар з гуманітарних проблем. Текст доповіді вилучили.

Хмара став одним із п'яťох членів виконкому проголошеної в липні 1988 року Української Гельсінської спілки. Того ж місяця брав участь у львівській нараді представників національно-демократичних рухів народів СРСР як член Українського комітету захисту політв'язнів та член виконкому УГС. У травні-жовтні 1989 р. як член Комітету захисту Української греко-католицької церкви Хмара взяв участь в організації голодування в Москві з вимогою легалізувати репресовану Церкву. 17 вересня з його участю у Львові відбувся 250-тисячний мітинг греко-католиків біля собору святого Юра.

Хмара неодноразово був під адміністративним арештом.

У 1990, 1994 і 2002 роках Хмара обирався народним депутатом України – працював у комісії з питань державного суверенітету, міжреспубліканських і міжнаціональних відносин, був членом комісії, потім комітету з питань оборони і державної безпеки. Наполегливо домагався прийняття Декларації про державну незалежність і надання їй статусу конституційного закону, прийняття законів про службу українських юнаків в Україні, про розпуск КПРС/КПУ, конфіскацію її майна, департизацію державних установ і правоохоронних органів.

Під час жовтневого страйку і голодування українських студентів на площі Жовтневої революції (пізніше – Майдан Незалежності) в Києві Хмара першим з депутатів підтримав їх 13-денним голодуванням. 7 листопада 1990 р. штатний провокатор полковник міліції Григор'єв і кримінальна злочинниця Любов Жирна за участю численної «групи підтримки», спорядженої відеотехнікою, розіграли провокаційну сцену в підземному переході на Хрещатику. Хмара роззброїв Григор'єва. Прокуратура УРСР постановила заарештувати Хмару: «на шлях виправлення не став, скоїв цілий ряд нових злочинів». За відсутності кворуму, з порушенням Закону про статус народного депутата Верховна Рада на чолі з О. Морозом дала згоду

на арешт Хмари. Під тиском національно-демократичних сил його справу було закрито 25 серпня, на другий день після проголошення Незалежності.

Степан Хмара був заступником голови Української республіканської партії, відтак заявив про вихід з неї і зі своїми радикальними прихильниками створив Українську консервативну республіканську партію, яка згодом увійшла в об'єднання «Батьківщина». З лютого 2001 року – член ради «Громадської ініціативи „Форум національного порятунку”», представник Громадянського комітету для ведення переговорів з представниками влади «Україна без Кучми». У Верховній Раді IV скликання, куди був обраний за списком БЮТ, працював у комітеті з питань регламенту, депутатської етики та організації роботи ВР, вийшов з БЮТ через конфлікт щодо формування фракції з колишніх соратників Л. Кучми, перейшов у фракцію Української народної партії.

Степан Хмара живе в Києві. У червні 2006 р. йому було присвоєне звання «Герой України» з врученням ордена Держави.

ЛІТЕРАТУРА

Хмара С. Дорогою до мрії [Текст] : вибр. праці у 2-х т. / С. Хмара. –

Т. 1. – Київ: Фенікс, 2005. – 464 с.: 16 с. іл.

Т. 2. – Київ: Фенікс, 2005. – 628 с.: 29 с. іл.

Хмара С. Знав, що піду в тюрму. Бо гра з таким монстром – нерівна. Степан Хмара відсидів 306 днів у карцері [Текст] : розповідь політика, правозахисника, політв'язня, героя України, уродження села Боб'ятин Сокал. р-ну / записала Леся Межва // Країна. – 2016. – № 14. – С. 35-39.

Хмара С. Степан Хмара: «Політик не може бути озлобленим...» [Текст] : розмова з політичним діячем з нагоди 70-річчя від дня його народження / вів Іван Фаріон // Висок. Замок. – 2007. – 13 жовт. – С. 8.

* * *

Каплун В. Хмара Степан Ількович [Текст] / Володимир Каплун // Міжнар. біографічний словник дисидентів країн Центр. та Схід. Європи й колиш. СРСР. – Харків, 2006. – Т. 1: Україна, ч. 2. – С. 795-798.

8 листопада

БУДЕ АРМІЯ – БУДЕ ДЕРЖАВНІСТЬ

*Дмитро ВІТОВСЬКИЙ (1887-1919)
До 130-річчя від дня народження*

Біографічна довідка

З когорти державних діячів періоду визвольних змагань 1917-1921 рр. українського народу виділяється своєю енергією, швидким злетом на висоти державницької діяльності постать Дмитра Вітовського.

Народився у селі Медуха, недалеко колишньої княжої столиці Галича. Походив з родини збіднілої української шляхти. Впертість характеру, патріотизм Вітовський виявив ще в молоді роки: не піддався ні польському, ні русофільському, модним тоді, впливам. Під час навчання у Станіславській гімназії брав активну участь в організації українських гімназистів проти польських шовіністів, поширював патріотичну літературу. Відтак навчався на правничому факультеті Львівського університету і брав безпосередню участь в активних діях студентства в боротьбі за український університет у Львові, зокрема, у демонстраціях 1910 року, коли загинув Адам Коцко. За політичну діяльність був засуджений на «Процесі 101-го» на місяць ув'язнення, позбавлений старшинського звання австрійської армії і виключений з університету. Студії закінчив у Краківському університеті.

Восени 1911 р. молодий правник брав активну участь у підготовці визволення з ув'язнення Мирослава Січинського, який був засуджений за замах на галицького намісника Анджея Потоцького. Добре спланована Вітовським і товаришами акція вдалася. Авторитет

Вітовського зріс. Він поступово став лідером розважним, повним почуття відповідальності.

Від початку Першої світової війни, зі серпня 1914 р., патріотично налаштований Дмитро Вітовський – сотник у легіоні Українських січових стрільців, член Української бойової управи, співзасновник Стрілецького фонду, завдяки якому протягом 1915-1918 рр. виходив стрілецький журнал «Шляхи». У ньому Дмитро Вітовський опублікував один із найкращих своїх нарисів – «Із сумно-ясних настроїв».

Сотник Вітовський пройшов усі бої УСС у Карпатах, відзначився у визволенні Семиківців і Бурканів. За перемогу на Маківці удостоївся медалі «За хоробрість». 28 червня 1915 р. був призначений комендантом здобутого у боях княжого Галича. За його розпорядженням на ратуші був піднятий синьо-жовтий прапор. Після поранення в ногу його перевели на Волинь, де разом з четарями М. Саєвичем та М. Гаврилком було організовано одинадцять українських народних шкіл.

Дмитро Вітовський не вірив, що Українську державу можна збудувати на австрійських багнетах. Треба покладатися тільки на власні сили: об'єднати Україну і створити власну армію. Він – один з організаторів Листопадового чину 1918 р. і Української Галицької армії. Як державний секретар військових справ ЗУНР (міністр) вніс до Національної ради законопроект про Злуку – об'єднання УНР і ЗУНР. В Універсалі зазначалося: «...Після чотирьох із половиною років муки, ридання й жалоби сповнилась народна воля! Зі сльозами радості сповіщаємо Вам велике слово: вчора упав кордон між українськими землями, і від вчора ми всі вже громадяни великої Народної Республіки... Ще хвиля кровавого зусилля — і слово станеться ділом! З крові і пожежі та руїни встане Велика Україна...».

3 травня 1919 р. у складі делегації ЗУНР прибув на мирну конференцію в Париж. На жаль, тут з різних причин не вдалось захистити українські інтереси. Тому полковник Дмитро Вітовський вирішив повернутись до УГА, яка тоді вела разом з військом УНР наступ на Київ. Літак, на якому він повертався в Україну, польська прикордонна служба 4 серпня 1919 року збила над Ратибором (Долішня Сілезія).

Дмитро Вітовський похований разом з четарем Чучманом 14 серпня у Берліні на цвинтарі гугенотів. Це були перші жертви терору проти чільних український діячів.

На звістку про смерть полковника О. Олесь написав поезію «Упав орел», в якій лунав заклик до продовження боротьби:

*О, не хиліть голов своїх в журбі,
Найдіть на рани ліки;
Хто умирає в боротьбі,
В серцях живе во віки!*

ЛІТЕРАТУРА

Дмитро Вітовський (1887-1919) [Текст] // Енциклопедія українознавства / голов. ред. Володимир Кубійович. – Львів, 1993. – Т. 1. – С. 289-290.

Дмитро Вітовський (1887-1919) [Текст] // Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопед. словника / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника; за ред. М. Романюка. – Львів, 1996. – Вип. III. – 422 с.

* * *

Волощак Ю. Ювілей командира Листопадового зриву [Текст] / Юрій Волощак // Львів. газета. – 2007. – 30 листоп.

Кутний Р. Своєю працею доведено, що є гідними дітьми рідної України [Текст] / Роман Кутний // Укр. слово. – 2012. – 28 листоп. – С. 7.

Сливка П. Провідник Листопадового чину [Текст] / П.Сливка // Нова ера. – 2007. – 28 листоп. – С. 7.

Чорновол І. Герой Листопадового зриву Дмитро Вітовський [Текст] / Ігор Чорновол // Укр. слово. – 2012. – 3 жовт. – С. 5.

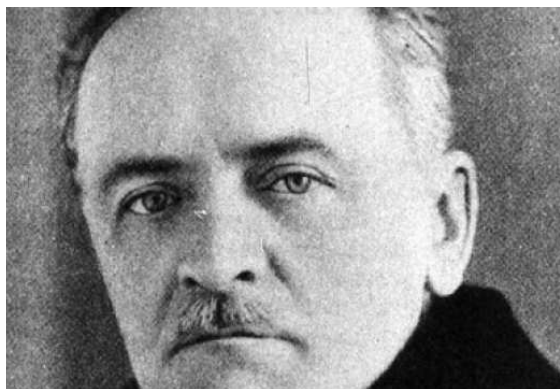
* * *

Вітовський Дмитро (1887-1919) [Текст] // Західна Україна: боротьба за соборність : до 85-их роковин проголошення ЗУНР / упоряд.: І. Лешнівська, О. Шматько, Л. Рудик; ред. О. Ковалюк. – Львів, 2004. – С. 21-22, 54-55.

Головацький І. Дмитро Вітовський – організатор листопадового чину [Текст] / І. Головацький // Львівщина в 2012 році. Знаменні і пам'ятні дати краю: календар / упоряд. І. Зінченко – Львів, 2012. – С. 52-54.

9 листопада

ТАЛАНТ, ВІДДАНИЙ ЛЮДЯМ

*Богдан ЛЕПКИЙ (1872-1941)
До 145-річчя від дня народження*

Біографічна довідка

Поет, прозаїк, перекладач, літературознавець, видавець. Ця сильна постать вертається до нас із забуття. Штучно викреслений з когорти найвизначніших письменників, він займає нині належне місце в українській літературі. Вертаються до нас мальовничі картини Поділля, описані в його творах ніжно і пристрасно. Навіть коли б він написав лише «Журавлі» – знамениту пісню «Чуєш, брате мій...» (музика Левка Лепкого), то і це б принесло йому велику славу.

Народився в мальовничому подільському селі Крегульці, що недалеко Збруча, у родині священика. Батько, панотець Сильвестр, – дуже освічена людина, письменник, відомий під псевдонімом Марко Мурава, знаний свого часу громадський діяч. Родина перебралася на Бережанщину, і дитячі роки Богдана пов'язані з низкою сіл: Поруч, Жуків, Шумляни та ін. Середню освіту здобув у Бережанах, вищу – у Відні та Львові. Навчався малярству у знаного українського художника Юліана Панькевича, навіть вступив до Віденської академії мистецтв, але вже за три місяці перевівся на філософський факультет університету. Після його закінчення вчителював у бережанській гімназії, з 1899 року – у Кракові, де до Першої світової війни був ще й лектором української мови в Ягеллонському університеті.

Війна змусила виїхати до Відня, де Богдан Лепкий став співробітником Української культурної ради та Союзу визволення України, брав участь у виданнях обох організацій, а з 1915 р. працював під проводом «Союзу» в таборах українців у Німеччині, спершу в Раштатті, пізніше – у Вецларі. Тут розвинув широку видавничу діяльність. Після війни жив ще якийсь час у Берліні, співпрацював з виданнями Військової місії для справ українських полонених, а також з видавництвами «Українське слово» та «Українська Накладня». Тут написав свої найвідоміші повісті. Відтак повернувся до Кракова, де в університеті очолив кафедру української літератури.

У 1923 р. Галичина святкувала тридцятилітній ювілей літературної праці Лепкого. А 1932-го – його шістдесятиліття, на яке громада подарувала ювілярові будинок в Черче: це село на Рогатинщині дуже полюбив Лепкий, коли приїжджав на відпочинок.

Робота в «Українському видавництві» в Кракові давала засоби для існування. Втрата дружини, нелегке життя в непевні часи, скрутне матеріальне становище підірвали не такий уже сильний організм письменника, і 21 липня 1941 р. його не стало. Спочив на краківському кладовищі, хоч «хотілося в хаті десь дожити і в вітчизні на сон стулити очі».

* * *

Ще студентом Львівського університету Богдан Лепкий надрукував в газеті «Діло» своє перше оповідання «Шумка» (1895), потім чотири поезії в прозі «На палеті», оповідання «В лісі» та «Дивак», поезії «В світ за очі», «Ідилія» та «Сонет». Під час праці в Бережанській гімназії написав оповідання «Дідусь», «Нездала п'ятка», «Над ставом», «Настя», «Скапи», «Гусій», повість «Зламани крила». Відтак його твори побачили світ у багатьох виданнях краю і в українських еміграційних часописах. У 1906 році у Львові заснував з однодумцями гурток «Молода муза».

Поетичні збірки «Стрічки», «Листки падають», «Осінь», «Книжка горя», «На чужині», «З глибин душі», «Над рікою», «Поезіє, розрадо одинока», «Для ідеї», «З-над моря», «Тим, що полягли», «Доля»,

«Вибір віршів», «Сльота», «Під ялинку», збірки оповідань «З села», «З життя», «Щаслива година», «Оповідання», «На послуханнє до Відня», «У глухім куті», «Нова збірка», «В горах», «Кара та інші оповідання», «Кидаю слова», «Оля», «От так собі» та науково-популярних нарисів «Донька і мати, або Не протився науці!», «Чекає нас велика річ» – далеко не повний перелік його доробку.

Богдан Лепкий – автор випущених окремими виданнями повістей «Сотниківна», «Зірка», «Вадим», «Веселка над пустарем», «Крутіж», повісті-казки «Під тихий вечір», циклу історичних повістей про гетьмана Івана Мазепу («Мотря» у 2 т.; «Не вбивай»; «Батурин»; «Полтава» – т. 1 «Над Десною», т. 2 «Бої»; «З-під Полтави до Бендер», яка видана в 1955 р. в Нью-Йорку стараннями брата Левка, який дописав загублений кінець рукопису), книг для дітей «Про діда, бабу і качечку кривеньку», «Про дідову Марусю і про бабину Галюсю», «Про лиху мачуху, сирітку Катрусю, чорну кицьку, дванадцять розбійників і про князенка з казки», «Три казки», «Казка про Ксеню і дванадцять місяців», історичних оповідань «Орли» та «Каяла», трилогії спогадів «Казка мого життя», «До Зарваниці», «Бережани», споминів «Три портрети. Франко – Стефаник – Оркан», п'єси «За хлібом» (Поставив театр «Української Бесіди»), драматичного прологу «На тарасовій могилі».

У 1922 р. «Українська накладня» видала до 50-річчя Богдана Лепкого двотомник його найкращих поетичних і прозових творів «Писання» з монографічною передмовою Василя Верниволі (проф. Василя Симовича). У 1924 р. З. Кузеля впорядкував і видав у Берліні книгу «Золота Липа: ювілейна збірка творів Богдана Лепкого з його життєписом, бібліографією творів і присвятами».

З-під пера Б. Лепкого вийшли літературознавчі дослідження «Василь Стефаник», «Про житє великого поета Тараса Шевченка...», «Маркіян Шашкевич: Характеристики українських письменників», «Про Шевченків „Кобзар“», «Чим жива українська література?», «Про життя і твори Тараса Шевченка», «Незабутні», «Пушкін», двотомний науково-популярний «Начерк історії української

літератури», праці «Наше письменство: короткий огляд української літератури від найдавніших до теперішніх часів», «До питання про переклад ліричних поезій», розвідки про творчість І. Котляревського, Марка Вовчка, П. Куліша, Ф. Достоевського, М. Гоголя, Л. Толстого, статті та спогади про І. Франка, О. Турянського, М. Коцюбинського, В. Липинського, нарис і статті польською мовою про творчість Ю. Федьковича, М. Драгоманова, М. Старицького, Л. Глібова, М. Рильського, П. Тичини, Є. Плужника, М. Драй-Хмари та ін.

Загалом це 80 окремих книг. Тож обсягом літературної спадщини Б. Лепкий поступається хіба що Іванові Франку!

Чимало зробив Б. Лепкий як редактор і видавець. Результатом його співпраці з видавництвом Я. Оренштайна у Коломиї 1912 р. став випуск книг «Співомовки» С. Руданського, «Гуморески» А. Аверченка, «Чорна рада» П. Куліша, «Скошений цвіт» Василя Барвінка – з передмовами Б. Лепкого. Як працівник «Союзу визволення України» у Відні в 1915-1916 рр. уклав і видав співаники «Сім пісень. Гостинець для українських вояків від „Союза Визволення України“», «Червона Калина», «Ще не вмерла Україна», «Наша пісня», а також «Слово о полку Ігоревім» у віршованих перекладах сучасною українською мовою, «Читанку» (разом з А. Крушельницьким, 1916). Разом з О. Поповичем, А. Крушельницьким та О. Кульчицькою уклав перший незалежний від польської ради «Шкільної народний буквар» (1918). Здійснив науково-текстологічну та редакторську підготовку одно-, три- і п'ятитомника поезій та прози Т. Шевченка з життєписом, коментарями і поясненнями, підготував до друку кілька популярних однотомних видань Шевченківського «Кобзаря» та поему «Гайдамаки». Редагував «Приказки» Є. Гребінки, підготував до друку третє видання «Історії України» М. Аркаса, доповнивши його передмовою, примітками та 32-ма власними ілюстраціями. Берлінському видавництву «Українське слово» відредагував твори О. Стороженка, Ю. Федьковича, Я. Щоголіва, І. Котляревського, «Суєту» І. Карпенка-Карого, повісті та «Кобзар» Т. Шевченка; здійснив наукову підготовку двотомного видання творів Є. Гребінки,

тритомного – Марка Вовчка, чотиритомного – П. Куліша та ін., двох антологій: української поезії «Струни» у двох томах та прози «Рідне слово». Випустив кілька словників для польських шкіл.

Значна і перекладацька діяльність Богдана Лепкого: переклав польською «Слово о полку Ігоревім», збірку новел М. Коцюбинського «В путях шайтана», видав у перекладі польською мовою: збірку новел українських письменників «Молода Україна», разом із Владиславом Орканом – антологію українських поетів, у серії «Слов'яни» – «Нарис української літератури», працю «Література українська», монографічне дослідження творчості Ю. Словацького. Співавтор (з Петром Зайцевим) перекладів творів Т. Шевченка (книга «Т. Шевченко. Поезія»), опрацював бібліографію творів Т. Шевченка у перекладах польською; редактор 14-томного українського «Повного видання творів Т. Шевченка» і 14-томного «Повного видання творів Т. Шевченка» польською мовою.

Переклав українською твори М. Конопницької, А. Міцкевича, Г. Гейне, П.-Б. Шеллі, І. Крилова, М. Лермонтова, О. Пушкіна, В. Короленка та ін.

Якби стільки часу не приділяв Богдан Лепкий красному письменству, то був би відомий загалу як не менш талановитий художник: автопортрети, портрети дружини, дітей, сестри, А. Чайковського та інших письменників, І. Богуна, О. Барвінського, ілюстрації до народних пісень, казок, творів Т. Шевченка та інших українських авторів, віньєтки, заставки, портрети до книжок (наприклад, «Приказки» Є. Гребінки, «Байки» І. Крилова, збірник братів Грімм «Русалка й інші казки», «Співомовки» С. Руданського, антологія «Струни»), обкладинки до повістей І. Нечуя-Левицького та кількох віденських календарів, ілюстрації до деяких власних творів, в тому числі збірки «За люд», циклу повістей про І. Мазепу, до повісті «Під тихий вечір». До 60-річчя Б. Лепкого художники організували в Кракові виставку його робіт, де були представлені картина «Мадонна», портрети, пейзажі, численні малюнки та ілюстрації до книжок. Богдан Лепкий опікувався збереженням доробку визначних

українських митців: у Кракові зібрав галерею картин та колекцію різьбярських робіт (портрет І. Мазепи роботи О. Куриласа, портрети і пейзажі І. Северина, портрети Лепких авторства М. Бойчука, краєвиди І. Труша, П. Холодного, різьбярські твори М. Гаврилка, Г. Крука, Н. Кисілевського та ін.). На прохання П. Холодного здійснював нагляд за технічним виконанням його вітражів для церкви у Мражниці біля Борислава, після смерті художника присвятив йому вечір у краківській «Просвіті». Автор спогадів про українських та польських художників, культурно-мистецьку атмосферу в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ століть.

Важко собі уявити, що все це в царині української культури зробила одна людина, творчість, діяльність якої замовчувалася і почасти заборонялася.

ЛІТЕРАТУРА

Білик Н. Богдан Лепкий як ідейний натхненник українського народу [Текст] / Надія Білик // Психологія і суспільство. – 2012. – № 3. – С. 52-58.

Горак Р. Трагедія Богдана Лепкого [Текст] / Роман Горак. – Івано-Франківськ: Грань, 2002. – 70 с.

Гнатюк М. Богдан Лепкий – син золотого Поділля [Текст] / Михайло Гнатюк // Дивослово. – 2014. – № 1. – С. 44-48.

Загній Т. Славний син «галицьких Атен» [Текст] / Тетяна Загній // Літ. Україна. – 2012. – 15 листоп. – С. 1.

Качкан В. Епістолярій Богдана Лепкого – глибинне джерело українознавчих знань [Текст] / Володимир Качкан // Українознавство. – 2009. – № 3. – С. 78-83.

Коритко Р. Богдан Лепкий – життєвий і творчий шлях (1872-1941) [Текст] / Роман Коритко // Світогляд. – 2012. – № 6. – С. 12-18.

17 листопада

МАДОННА ПОЛІТВ'ЯЗНІВ

Олена АНТОНІВ (1937-1986)
До 80-річчя від дня народження

«Ідея живе лиш тоді, коли ти готовий за неї померти...»
О. Антонів

Біографічна довідка

Народилася у Бібрці Львівської області. Мати, Наталія Коцюмбас, і батько, Тимофій Антонів, – з національно свідомих родин. Вони завжди підтримували учасників руху опору – від січових стрільців до шістдесятників. На Олену Антонів вплинули жахливі картини тисяч закатованих енкаведистами політв'язнів у тюрмах Бібрки та Львова, відкритих під час німецької окупації. Самостійно вивчала історію України за забороненими довоєнними виданнями, постійно відвідувала службу Божу катакомбної Української греко-католицької церкви. Закінчивши школу, у 1955-1961 рр., навчалася на лікувальному факультеті Львівського медінституту. Працювала в обласному туберкульозному диспансері.

За хрущовської «відлиги» увійшла в культурологічне, а потім і громадсько-політичне життя Львова і Києва. Була членом Клубу творчої молоді. У 1963 р. пов'язала свою долю з В'ячеславом Чорноволом і переїхала у Вишгород, де він працював на будівництві Київської ГЕС. У 1964 році у неї народився син Тарас.

Олена Антонів підтримувала зв'язки з Іваном Світличним, Євгеном Сверстюком, Аллою Горською та іншими шістдесятниками. Виготовляла, зберігала і розповсюджувала самвидав. Під час арештів 1965 року жила у Львові. Її дім був своєрідним політичним клубом, де збиралися колишні повстанці, творча інтелігенція. Тут влаштовувалися вечори, присвячені Тарасові Шевченку, відзначалися пам'ятні дати, релігійні свята, зокрема, готувався різдвяний вертеп зловісного 1972 року з участю Василя Стуса, Ірини Калинець, Стефанії Шабатури, яких за кілька днів заарештували. Олені Антонів теж погрожували арештом. На той час вона фактично стала розпорядницею фонду допомоги заарештованим та їхнім родинам (фонд О. Солженіцина) в Західній Україні і з великим ризиком допомагала репресованим, часто й зі своїх скромних заощаджень. Усе менше однодумців залишалося на волі і все більший тягар лягав на плечі дружин, сестер і матерів політв'язнів. У 80-х рр. дисидентська Україна трималася на жінках, таких як Олена Антонів, Оксана Мешко, Раїса Руденко, Віра Лісова, Надія і Леоніда Світличні, Михайлина Коцюбинська, Раїса Мороз та інші.

У 1979 році Олена вийшла заміж за Зеновія Красівського. Хоч вона не була членом Української Гельсінської групи, готувала і передруковувала окремі її документи і возила в Москву, щоб передати зарубіжним журналістам. Після арешту в 1980 році Зеновія Красівського вона не могла влаштуватися на жодну роботу, їй погрожували фізичною розправою. А вона відправляла інформацію про політв'язнів, продовжувала добродійну діяльність. У 1980-85 рр. багато часу провела в Тюменській області, поділяючи долю засланого чоловіка.

Перебудову Олена Антонів сприйняла насамперед як шанс для плідної громадської роботи, зокрема, для відновлення руху за легалізацію УГКЦ. Але життя її раптово обірвалося: у лютому 1986 року вона загинула в автомобільній катастрофі.

Жінка витонченої краси, чарівності, гострого розуму, з багатим внутрішнім світом, Олена могла жити весело й безтурботно. Мала вишуканий естетичний смак, кохалася в музиці Баха і Генделя, грала

на фортепіано й співала, любила народне мистецтво й національне вбрання, була чудовою господинею й витонченим кулінаром. Любила квіти й туризм – літні походи на байдарках. Одне слово – була створена для щастя. Як згадували Святослав Караванський та Ніна Строката, *«вона сама була музикою, живою мелодією доброти й товариськості у дикому царстві зла, жорстокості й тупості. Олена вартувала високих поетичних рядків і живописних полотен, світлої людської пам'яті. І одержала більше після смерті...»*.

Відомий художник, десидент і політв'язень Опанас Заливаха намалював її портрет в образі «весняночки». Їй присвятили вірші Зеновій Красівський, Микола Руденко і Євген Сверстюк. Теплі спогади написали Надія Світлична, Ніна Строката, Мирослав Маринович, Раїса Мороз, Юрій Шухевич, В'ячеслав Чорновіл та багато інших, кого зігрівала теплом своїх променистих очей, щедрістю душі.

Роки, що збігають у минуле, не затьмарюють, а вирізьблюють все яскравіше образ Олени Антонів – «мадонни політв'язнів».

ЛІТЕРАТУРА

Довгань М. В її серці Україна [Текст] / М. Довгань// Шлях перемоги. – 2002. – 14-20 листоп. – С. 9.

Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-1980-х років [Текст] / Г. Касьянов. – Київ: Либідь, 1995. – 224 с. – Із змісту: [Про О. Антонів]. – С. 86, 117.

Перегук двох над безвістю [Текст] : листування українського політв'язня Зеновія Красівського з членом Міжнародної Амністії американкою Айріс Акагоші / упоряд. та прим.: Л. Мартович, М. Мартовича. – Харків, 1995. – 160 с. – Із змісту: [Про О. Антонів]. – С. 47.

У кожного своя Олена... [Текст] : [вірші-спогади політв'язнів про Олену Антонів] // Ратуша. – 1991. – 14 лют.

Шухевич Ю. Спогад про Олену Антонів [Текст] / Юрій Шухевич // Нескорена нація. – 1996. – 1 берез. – С. 2.

* * *

Овсієнко В. Антонів Олена Тимофіївна [Текст] / Василь Овсієнко // Міжнар. біогр. словник дисидентів країн Центр. та Схід. Європи й колиш. СРСР. – Харків, 2006. – Т. 1: Україна, ч.1. – С. 44-45.

КУПЕЦЬ І МЕЦЕНАТ

***Костянтин КОРНЯКТ (1517(1520?)-1603)
До 500-річчя від дня народження***

Львівський купець грецького походження, меценат Успенського братства народився у місті Ретімно на о. Кандії (Крит). У 1540-ві роки жив у Стамбулі (Порта Оттоманська), потім перебрався до Волощини (тепер Молдова), де успішно керував скарбницею господаря Олександра Лапушняну, відав збором податку емфітевти. До Львова переселився 1554 р. на запрошення старшого брата Михайла, який жив тут з 1545 р. і успішно торгував східними товарами (зокрема солодкими винами – мускатом і мальвазією з Греції) спільно з італійцем із Флоренції Антоніо Пандульфї. Корнякт і Пандульфї орендували пивницю під ратушею, сплачуючи спочатку 23, а потім 70 золотих чиншу. Костянтин допомагав братові в торгівлі, а 1563 р. успадкував і все його майно і ще десять років орендував уже згадані підземелля під ратушею.

У міських документах Костянтина Корнякта згадано під іменами Корето де Кандія, Кордіаклес, Корнякто і врешті просто Корнякт. Він займався гуртовою торгівлею тканинами, бавовною, сукном та вином. У Львові став королівським секретарем і отримав вигідну посаду митника Руського (1571-1583) а з 1571 р. – також Київського, Подільського й Волинського воєводств. Того ж року король Сигізмунд Август надав йому шляхетство. Також успішно займався лихварством, зосередив у своїх руках великі заставні маєтки в

Перемиській і Львівській землях (40 сіл, містечка Куликів і Гусаків). Пожиттєво володів Щирецьким староством.

1575 р. одружився з Анною Дідушицькою, попередньо пообіцявши їй і її батькові не займатися особисто торгівлею. У шлюбі мав трьох синів – Костянтина, Олександра та Михайла, які 1593 р. згадані як студенти університету в Падуї, а також доньок Анну та Катерину.

Не пізніше 1569 р. Костянтин Корнякт став членом львівського Успенського братства, допомагав йому матеріально, однак у засіданнях участі не брав. 1580 Корнякт і православні русини Львова звернулися зі скаргою до короля Стефана Баторія, і той 20 травня у Вільні наказав магістратові Львова не чинити перешкод русинам у муруванні Успенської церкви й дзвіниці і встановленні на ній дзвонів. Попередня будівля, споруджена 1556-1559 рр. коштом молдавського господаря Олександра, згоріла. Натомість дзвіниця, яку ще 1567 р. за кошти купця Давида будував Петро Красовський, 1570 р. впала через прорахунки будівничого. Тому Костянтин Корнякт на засіданні братства заявив, що «коли Пан Панів благословив його на такий великий маєток, то він піде на всі видатки, щоб вибудувати ще міцнішу й гарнішу вежу».

Нову вежу, будівництво якої фінансував уже Корнякт, архітектор Петро Барбон спорудив протягом 1572-1578 рр. Під час облоги Львова турками й козаками П. Дорошенка 1672 р. пожежа пошкодила покрівлю вежі. Тому її розібрали, архітектор Петро Бебер добудував іще один ярус, отож вежа набула більшої стрункості й отримала барокове завершення.

Під час конфлікту братства з владикою Гедеоном Балабаном Корнякт став на бік останнього й намагався примирити сторони. Для власних потреб звів будинок на пл. Ринок, 6, який назвали кам'яницею Корнякта. Значні кошти жертвував на громадські потреби, зокрема фінансував будівництво дзвіниці, яка отримала його ім'я (вежа Корнякта) та Успенської церкви, спорудив за власні кошти одну з великих оборонних веж Львова, котру звали Корняківською. Помер у Львові.

За заповітом Костянтина Корнякта, його майно було розподілене між дітьми. Доньки Корнякта одружилися з представниками відомих шляхетських родин Речі Посполитої: Анна вийшла заміж за шляхтича Яна Тарновського, молодша Катерина після смерті першого чоловіка Олександра Хоткевича вдруге вийшла заміж за князя Костянтина Вишневецького. Діти Корнякта, на відміну від батька, стали католиками. Наймолодший син Костянтина Костянтин-Михайло помер замолоду в Італії і був похований у костелі Санта Марія ін Арачелі в Римі, де його брат Олександр, також католик, встановив йому таблицю з епітафією.

Як добродієць Успенської церкви Костянтин Корнякт був похований в її підземеллях, а в музеї Ставропігії зберігався його великий олійний портрет пензля М. Петраховича (нині в Історичному музеї).

Ім'я Костянтина Корнякта увічне у назві вежі-дзвіниці Успенської церкви, кам'яниці на Ринковій площі (її звуть також Королівською) та вулиці в середмісті.

Іван СВАРНИК

історик, директор ЛОУНБ

ЛІТЕРАТУРА

Білецький П. Українське мистецтво XVII-XVIII ст. [Текст] / П. Білецький. – Київ, 1963. – 71 с. – Із змісту: *[Про Костянтина Корнякта]*. – С. 45-47.

Вуйчик В. Архітектурний ансамбль Успенського братства. Реставрація та обнови [Текст] / Володимир Вуйчик // Вибрані праці: до 70-річчя від дня народження / Володимир Вуйчик. – Львів, 2004. – 328 с. – Із змісту: *[Про Костянтина Корнякта]*. – С. 36.

Зубрицький Д. Хроніка Ставропігійського братства [Текст] / Д. Зубрицький. – Львів, 2011. – 404+4 с. – Із змісту: *[Про Костянтина Корнякта]*. – С. 65.

Лильо І. Нариси з історії грецької громади Львова XVI-XVII ст. [Текст] / І. Лильо. – Львів, 2002. – 199 с. – Із змісту: *[Про Костянтина Корнякта]*. – С. 107-113.

ЦДІА України у Львові [Текст]. ф. 52 (Магістрат м. Львова), оп. 2, спр. 1165, с. 222, 280, 353, 670.

* * *

Polski Słownik Biograficzny [Tekst]. // Wrocław; Warszawa; Kraków, 1968. – Т. XIV/1. – 640 s. – Із змісту: *[Про Костянтина Корнякта]*. – С. 82-83.

НАЙБІЛЬША КНИГОЗБІРНЯ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Львівська національна наукова бібліотека України ім. Василя Стефаника
До 200-ліття з часу заснування (1817)

Довідка

Національна бібліотека імені Осолінських, або Оссолінеум, як музейно-бібліотечне зібрання була заснована у 1817 році вченим, магнатом Юзефом-Максиміліаном Оссолінським, тодішнім директором Цісарської бібліотеки у Відні. У 1827 році значну частину особистих фондів Ю. Оссолінського з дозволу австрійського уряду було перевезено в Галичину і, згідно із заповітом власника, подаровано її столиці – Львову. На основі бібліотеки створено польське науково-дослідницьке товариство «Оссолінеум», або «Інститут Оссолінських». В австро-угорський період товариство стало центром польського наукового життя подібно до українського НТШ.

Впродовж майже столітнього існування під Австрією бібліотека поповнилася рукописами й документами з бібліотек галицьких монастирів (зокрема й православних, закритих рескриптом австрійського цісаря Йосифа II); родових архівів польських магнатів, що мали маєтності в Україні, Білорусі, Литві; архівів львівських товариств та організацій – Товариства любителів мистецтва, львівського економічного товариства; вірменської громади та ін. Своім змістом усі ці матеріали тісно пов'язані з економічним, політичним і культурним життям України, Білорусі, Литви і є джерелом вивчення цього регіону.

На початку першої радянської окупації 1939 року Інститут Оссолінських був закритий. У грудні 1939 р. директором призначено польського комуніста Єжи Борейшу. Під час німецької окупації (1941-1944) на основі фондів Оссолінеуму, об'єднаного з Бібліотекою Баворовських (нині – відділ мистецтв ЛНБ ім. В. Стефаника), створено Державну бібліотеку Львова. Її керівником став Мечислав Гембарович. За період до повторного заняття Львова радянськими військами в липні 1944 року він намагався вберегти від знищення збірки Оссолінеуму, прагнуч по можливості маніфестувати «історично польський» характер Львова й Галичини.

Тривалий час існувала думка, що літературу з бібліотек Львова за часів німецької окупації вивозили виключно фашисти. Сьогодні відомі достовірні факти, які засвідчують, що дві найбільші акції вивезення літератури і мистецьких творів здійснили польські працівники при підтримці німецьких окупаційних чиновників.

Перша акція відбулася 18 березня 1944 року. Тоді було вивезено до Кракова 35 скринь найціннішої літератури: 1255 рукописів, 2226 грамот, 1167 стародруків, а також колекції з інших бібліотек – Чарториських, Павліковських та ін. Туди ж були вкладені найбагатші нумізматичні колекції з музеїв Львова.

Другий транспорт до Кракова відправлено 1 квітня 1944 року. В опломбованому вагоні було 969 рукописів, 381 грамота, 849

стародруків, 2371 рисунок з Оссолінеуму, а також стародруки та художні твори з інших бібліотек Львова.

Так, за німецької окупації з фондів колишнього Оссолінеуму, що належали тоді Львівській науковій бібліотеці, було вивезено до Німеччини 18860 книжок і рукописів. Улітку 1945 року їх виявлено в Нижній Сілезії, та до Львова вони не повернулися, а були передані до Варшави, згодом – до Вроцлава. Така доля спіткала й колекцію бібліотеки Наукового товариства імені Шевченка. Частина її розпорошена по різних книгозбірнях Польщі. На книжки з екслібрисом Наукового товариства імені Шевченка можна натрапити на базарах і в антикварних крамницях.

Питання про далішні передачі залишків збірок колишнього Оссолінеуму Польща порушувала в наступні роки знов і знов: у 1946-1947 рр. Москва подарувала ПНР 210393 книжки і рукописи; 50 тисяч передано за розпорядженням М. Хрущова; 10 тисяч – на вимогу президента АН УРСР академіка О. Палладіна; М. Горбачов у 1987 році особисто передав Ярузельському перші 50 книжок з 2400 вивезених до Вроцлава. Під час «акцій передачі» безслідно зникало ще багато унікальних видань.

Спільність історичної долі Польщі та України і глибокий зв'язок бібліотеки Оссолінеум за змістом і складом як з польською, так і українською культурами, що співіснували у Галичині, спричинилася до того, що впродовж півстоліття це питання збурювало громадські та наукові кола обох держав. Жодна зі сторін не визнала акт часткової передачі фондів правомірним.

Формально Наукова бібліотека імені Стефаника була заснована 2 січня 1940 року на основі 84 відомчих і приватних бібліотек Львова та Західної України. Головний корпус влаштовано на базі закритого Інституту Оссолінських. У збірку увійшли фонди бібліотеки НТШ і Народного дому у Львові, товариства «Просвіта», частина бібліотеки і архіву Ставропігійного інституту, конфісковані бібліотеки монастирів, приватні збірки, близько 20 % фондів Оссолінеуму. З 1944 року установа називалася «Львівська бібліотека Академії наук УРСР». У 1971 році бібліотеці надали ім'я Василя Стефаника, у

1989 р. бібліотека отримала статус науково-дослідного інституту. За ці роки сформовано книгознавчу, бібліографознавчу та пресознавчу наукові школи, які здійснюють підготовку матеріалів та формування електронної бази даних для створення національної бібліографії українського друку. З 1994 бібліотека отримала назву «Львівська наукова бібліотека України імені Василя Стефаника». 10 квітня 2008 року Президент України Віктор Ющенко надав їй статус національної.

Фонди бібліотеки нині – це понад 7 мільйонів одиниць збереження, зокрема 250 тисяч рідкісних видань, понад 75 тисяч рукописів, близько 38 тисяч нотних видань, 49 інкунабул тощо. На 1 січня 2011 р. у Бібліотеці зберігається понад 8 млн од. зб., зокрема найвагоміше у світі зібрання україніки – це рукописні та друковані видання XI – початку XX ст.; особові архівні фонди XVIII-XX ст.; українська й іншомовна періодика XIX – першої половини XX ст. (понад 3 млн од. зб.); унікальні колекції інкунабул (50 од. зб.), палеотипів (більше 800 од. зб.), стародруків (близько 120 тис. од. зб.), і картографічних видань XVI-XVIII ст. (понад 22 тис. од. зб.). Окрім того, ЛННБ України імені В. Стефаника – єдина в Україні книгозбірня, яка володіє творами українського і світового мистецтва – гравюрами, скульптурами, рисунками, акварелями, гуашами, фотографіями та найбільшою в Україні колекцією нотних творів вітчизняних і зарубіжних композиторів (378 тис. од. зб.). Більшість з них зберігається у відділі бібліотеки – Палаці мистецтв, який носить ім'я меценатів Омеляна і Тетяни Антоновичів, коштом яких реконструйовано споруди книгозбірні.

Гордістю колекції є прижиттєві видання творів Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Михайла Коцюбинського, Миколи Гоголя, Віктора Гюго, Оноре де Бальзака, Олександра Дюма, Чарлза Діккенса, Адама Міцкевича, Льва Толстого, Антона Чехова, Олександра Пушкіна, Михайла Лермонтова і багатьох інших письменників. Одні з найцінніших придбань бібліотеки – оригінали листів Богдана Хмельницького, Івана Франка, Лесі Українки, Віктора

Гюго, Володимира Короленка, Ольги Кобилянської, Василя Стефаника, Осипа Маковея, Максима Горького та інших.

Постановою Кабінету Міністрів України № 1709 від 19 грудня 2001 р. унікальні колекції та зібрання бібліотеки віднесені до наукових об'єктів, що визначені як національне надбання. Загальний обсяг фондів, що мають виняткове значення для української науки і не можуть бути відтворені у разі їх втрати або руйнування, становить 3 млн 725 тис. од. зб.

Бібліотека видає низку наукових фахових видань, зокрема, збірники наукових праць «Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника» та «Збірник праць Науково-дослідного центру періодики»; регулярно проводить наукові конференції, науково-просвітницькі та інші заходи. У бібліотеці функціонують три науково-дослідних інститути: Науково-дослідний інститут пресознавства, Інститут досліджень бібліотечних мистецьких ресурсів та Інститут сучасних інформаційно-бібліотечних технологій. До її складу входять 19 науково-дослідних відділів, 8 науково-прикладних та 2 технічних структурних підрозділи. Універсальними інформаційними ресурсами бібліотеки користується близько 200 тис. користувачів, яким щорічно видається до 800 тис. документів. Інформаційне обслуговування науковців, фахівців, аспірантів і студентів здійснюється у 18 галузевих та спеціалізованих залах.

ЛІТЕРАТУРА

Карп І. Епізоди співпраці українців з бібліотекою «Оссолінеум» (перша половина XIX ст.) [Текст] / І. Карп // Зап. Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника. – Львів, 2006. – Вип. 14. – С. 185-195.

Крушельницька Л. Збірки Оссолінеуму реставрації не улягають [Текст] / Лариса Крушельницька // Універсум. – 1997. – № 3-4. – С. 42-45.

Крушельницька Л. Правдиво про Оссолінеум [Текст] / Лариса Крушельницька // Пам'ятки України. – 1994. – № 3-6. – С. 85-86.

Онищенко О. Доля бібліотеки Оссолінеум в історії України та Польщі у документах 1945-1946 рр. : повертаючись до питань спільної історико-культурної спадщини [Текст] / О. Онищенко // Бібл. вісник. – 2002. – № 2. – С. 2-21.

ЖІНОЧИЙ РУХ В УКРАЇНІ

СОЮЗ УКРАЇНОК

До 100-річчя від часу створення (1917)

Перші жіночі організації на українських землях почали з'являтися в другій пол. XIX ст. Поштовхом до цього стало поширення ідей загальноєвропейського руху проти дискримінації жінок.

На початку свого зародження на українських землях, що перебували в Російській імперії, жіночий рух був досить однорідним і не завжди організаційно самостійним: жінки об'єднувалися переважно задля спільної освітянської, літературної та доброчинної діяльності. Перша жіноча організація в Україні – Товариство допомоги вищій жіночій освіті – виникла 1840 р. у Харкові як відгалуження всеросійських жіночих організацій, які виборювали право доступу жінок до вищої освіти. У 1860-му році такий дозвіл було здобуто; значно пізніше, 1878-го, попри всілякі блокування з боку царського уряду, було засновано Вищі жіночі курси в Києві, а 1880 р. – у Харкові.

Перший український жіночий гурток почав діяти в 1884 р. у Києві. Його очолила українська громадська діячка О. Доброграєва. Жіноча громада 1919-го виборола для українок членство в Міжнародній раді жінок, яке було припинене в 1929 р., а відновлене 1996-го. Ще з 1867 р. жінки розгорнули широку доброчинну діяльність: спочатку в Товаристві Червоного Хреста, а з 1895-го – у

Попечительстві будинками працелюбства й робітними домами, у багатьох інших організаціях допомоги нужденним (роздача одягу, їжі тощо). Стараннями Товариства Червоного Хреста на кошти О. Пирогової 1882 р. був заснований притулок для осіб, що одужували. 1891 р. за підтримки графині С. Ігнат'євої засновано лікарню (будівлю зведено коштом М. Терещенка), де ліки видавалися безплатно. При Київській Маріїнській громаді сестер-жалібниць Товариства Червоного Хреста діяла лікарня з амбулаторією та філіалом. Вагому роль в їх утриманні відігравали приватні пожертвування.

У Західній Україні першою жіночою організацією стало засноване у 1884 р. з ініціативи Н. Кобринської у місті Станіславові (нині Івано-Франківськ) «Товариство руських жінок». Н. Кобринській вдалося налагодити співпрацю з українками на теренах Російської імперії. У 1887 р. вона разом з Оленою Пчілкою видала жіночий альманах «Перший вінок». У 1893 р. виник Клуб русинок у Львові, що провадив свою роботу серед жінок, які мешкали в селах. Подібний клуб виник також у Чернівцях. У 1906 р. з ініціативи К. Малицької було створено Жіночу громаду у Львові, а 1908-го – Кружок українських дівчат у Львові та Чернівцях. 1909 р. львівські організації об'єдналися в Жіночу громаду, яку очолила К. Малицька.

У роки Першої світової війни українські жінки заснували у Відні Комітет допомоги пораненим воякам (голова – О. Ціпановська). У 1917-му і повторно 1921-му жіночі організації об'єдналися в Союз українок. Союз українок Волині, очолюваний П. Багрянівською, діяв у Рівному. Союз українок Галичини очолювала М. Рудницька (до речі, саме завдяки її зв'язкам з міжнародним жіночим рухом Ліга Націй порушила питання про голодомор 1932-1933 в УСРР). До Союзу українок згодом долучилися жіночі організації Волині, Польщі, Чехословаччини, Австралії, США, Канади. 1934-го було створено Всесвітній союз українок, який 1937 р. офіційно затвердила польська влада. У 1930-х рр. на Буковині поживавилася діяльність жіночої громади, яку очолювала О. Гузар.

Метою Союзу українок була активізація жінок, піднесення їхнього освітнього й економічного рівня, суспільної гігієни, суспільної праці, участь у світовому жіночому русі. Своєю працею він виховав новий тип української громадянки, і тим самим зміцнив і поглибив українську свідомість. Через воєнні події праця Союзу українок відновилася щойно 1920 р., а наступного року відбувся загальний жіночий з'їзд (після заборони польською владою він відбувався таємно).

Головами Союзу українок були Євгенія Макарушка (1917-1922), Катря Гриневичева (1923-1924), Марія Білецька (1924-1925), Олена Федак-Шепарович (1925-1926), Марія Бачинська-Донцова (1926-1927), Ірина Вітковицька (1927-1928), Мілена Рудницька (з 1928). Серед активісток – М. Біляк, К. Малицька, Я. Островська, О. Джиджора-Дзьоба, І. Павликовська, І. Кокорудз, М. Білосор, Л. Бобеляк, Н. Селезінка та ін.

У першій половині 1920-их років увага Союзу українок була спрямована на відновлення діяльності й на організаційні заходи, а згодом – на залучення селянок до Союзу українок. Для здійснення цих завдань і вишколу кадрів централь організувала низку курсів, у програму яких входило у т. ч. ознайомлення з ідеєю кооперації, ведення дитячих садків, вивчення хатнього і городнього господарства, основ гігієни. Випускниці курсів – їх було понад 200 – працювали у філіях. Це значно сприяло громадському та господарському піднесенню української селянки. По містечках і селах організували фахові курси: куховарський, хатнього господарства, трикотажно-в'язальні, крою та шиття, вишивання. Інструкторкам часто допомагали секції студенток.

Для плекання народного мистецтва 1923 р. з ініціативи управи Союзу українок постала кооператива «Українське народне мистецтво», а потім створено окрему референтуру. У співпраці з Українським гігієнічним товариством читали по селах доповіді з питань загальної гігієни, влаштовували конкурси чистоти хати тощо.

Видавнича діяльність Союзу українок була незначна. Крім інструкцій, календарів, рефератів головної управи та кількох брошур,

видавався двотижневик «Жінка» (з 1935, редактор М. Рудницька) і популярний журнал для селянок «Українка» (з 1937, редактор М. Струтинська). Членкині широко користувалися також журналами «Жіноча доля», «Жіноча воля», «Світ молоді», що їх видавала О. Кисілевська, «Нова хата» та ін.

До зростання Союзу українок спричинився скликаний ним 1934 р. у Станиславові Український жіночий конгрес на честь 50-ліття заснування першого жіночого товариства, в якому взяли участь представниці всього українського організованого жіноцтва.

Взаємини Союзу українок з іншими організаціями були назагал плідними. Активізація жінок сприяла праці кожної організації. Натомість світогляд керівництва Союзу українок, заснований на почуттях патріотизму й демократизму та змаганні до більших прав жінки в громаді, не знайшов розуміння деяких католицьких кіл і ОУН, члени якої входили до управ філій і кружків.

Друга світова війна перервала розвиток жіночого руху в Україні та перекреслила всі творчі задуми. Діяльність Союзу українок тимчасово було перенесено до діаспори: Австралії, США, Аргентини, Канади, Франції та ін.

У Галичині відновлення Союзу українок почалося 1990 р.: у травні широко відзначався День матері, а в грудні Союз українок Львова скликав першу всеукраїнську конференцію «Жінка в боротьбі за волю України», яка мала надзвичайно важливе значення для єднання українського жіноцтва.

Основним завданням стало залучення жінок до діяльності Союзу, організація осередків по всій Україні. Особливу увагу приділялося приєднанню до організації жіноцтва Східної України. Завдяки наполегливій і активній праці до кінця 1990 року, крім міст і сіл Галичини, Союз українок постав у Кам'янці-Подільському, Рівному, Луцьку, Полтаві, Волочиську, Донецьку, Чернівцях, на Закарпатті.

Організація, що носить історичну назву – Союз українок, охопила всю Україну. У її статуті, затвердженому на Всеукраїнському установчому з'їзді, що відбувся в Києві 23 грудня

1991 року, зазначено, що вона є «...спадкоємницею демократичних традицій Союзу українок, що діяв в Україні з 1917 року, був ліквідований внаслідок більшовицької окупації у 1939 році і відновив свою діяльність у 1991 році». На з'їзді вибрано провід, затверджено емблему і прапор, створено розгалужену структуру (первинні осередки, філії, відділи, провід з осідком у Києві), друкованим органом стала газета «Українка».

Метою організації є відродження демократичного жіночого руху, спрямування творчих сил українського жіноцтва на утвердження в суспільстві історичних святинь та ідеалів, духовної культури українського народу, виховання нової генерації української молоді, здатної будувати правову демократичну державу. Хоча Союз українок є громадсько-просвітницькою організацією, проте він не стоїть осторонь політичного життя України. Членкині завжди вважали своїм обов'язком прискорити розпад злочинної імперії і допомогти демократичним перетворенням.

*Мар'яна МОСКВА,
бібліотекар ЛОУНБ*

ЛІТЕРАТУРА

Богачевська-Хом'як М. Жіночий рух в Україні [Текст] / М. Богачевська-Хом'як, О. Веселова // Енциклопедія історії України. – Київ, 2005. – Т. 3. – С. 160-162.

Бурачинська Л. Союз Українок [Текст] / Л. Бурачинська // Енциклопедія українознавства / голов. ред. Володимир Кубійович. – Париж; Нью-Йорк. – 1976. – Т. 8. – С. 2985-2987.

Рибак О. Союз українок [Текст] / О. Рибак // Довідник з історії України / за заг. ред.: Ігоря Підкови, Романа Шуста. – 2-ге вид., доповн. і виправл. – Київ, 2001. – С. 808-809.

* * *

Пашко А. Відновлений з попелу [Текст] : доповідь / Алена Пашко // Наше життя. – 1993. – № 10. – С. 8-11.

ГАЛЕРЕЯ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО ОДНОСТРОЮ

До 15-річчя від часу створення (2002)

Довідка

Автор створення Галереї українського військового однострою Богуслав Любів – художник-дизайнер, заслужений працівник культури України, член правління Співки дизайнерів України. За останні двадцять років у своїй понад сорокарічній творчості художника-дизайнера звернувся до зовсім незвичної як для нього науково-творчої праці: це реконструювання українських військових одностроїв періоду визвольної боротьби першої половини ХХ століття.

Цей історичний пласт боротьби українського народу за Незалежність та Соборність Української держави був занесений до радянської історіографії як «український буржуазний націоналізм», який понад 70 років перебував під заборонаю. І тільки із здобуттям незалежності України у 1991 році до цієї теми звернулись історики, науковці, літератори та митці.

У 20-30 рр. у Львові з ініціативи ветеранів визвольної боротьби та стараннями генерала М. Тарнавського було створено музей історично-військових пам'яток, де збиралась військова атрибутика, однострої, відзнаки, нагороди, література та художні твори малярства, графіки та скульптури.

До Другої Світової війни ця колекція з понад десятка тисяч експонатів зберігалась у приміщенні Львівського наукового товариства імені Т. Шевченка. У післявоєнні 50-ті роки за вказівкою радянських партійних органів та КДБ у Львові всі експонати цього музею були частково знищені та пограбовані.

Богуслав Любів взявся не лише зібрати, але й відродити втрачені раритети, і на підставі власних пошукових робіт укласти хронологію творення нашого війська, його формувань на відповідному історичному етапі та створення і трансформацію специфічного однострою українського вояка. Авторові довелося працювати в архівах, опрацьовувати документи, фотоматеріали, створюючи паралельно начерки та ескізи майбутніх одностроїв. На основі старих кравецьких кроїв створював форми та лекала. Так були пошиті власноруч перші реконструйовані однострої.

У сучасних умовах проблематично знайти тканину, яка використовувалась сто років тому та ще й відповідного кольору. Завдяки спеціальній технології автор адаптував сучасні матеріали, надаючи їм архаїстичності та відповідності правдивим кольорам. Була опанована ручна робота у вишитті посрібленими та позолоченими нитками військових емблем та нашивок, на ткацькому верстаті відтворював ленти та орденські стрічки. У колекції галереї сьогодні нараховується понад тридцять одностроїв українських військових формувань першої половини ХХ століття.

Робота продовжується і надалі. Богуслав Любів бере участь у виставках, міжнародних конференціях, виступає з лекціями у війську. Однострої Б. Любіва знаходяться у різних музеях України та приватних колекціях. На основі колекції 14 жовтня 2002 року у Львові була відкрита Галерея українського військового однострою на площі Ринок, 40.

УКРАЇНИ ВІРНІ СИНІ

(сценарій тематичного вечора, присвяченого Дню захисника України)

На сцені Народного дому – екран, синьо-жовті прапори, тризуб, калина.

Напис «Будь горда, Україно, за них. Ти вічна в їх жертві, а вони вічні в тобі», – Марко Боєслав

Диктор. Усім, хто впродовж тисячоліть ніс прапор боротьби за Україну! Усім, хто не скорився ворогові і не впав духом, несучи тяжкий хрест боротьби, не зрадив, вистояв, умер, залишившись безсмертним! Усім, хто і сьогодні кладе на вівтар власне життя за право жити вільними у своїй державі – рідній Україні! Усім, хто гордо несе звання захисника Вітчизни – присвячується.

Звучить «Місячна соната» Бетховена.

Відкривається завіса.

На екрані образ Пресвятої Богородиці (Покрови).

Через залу до образу на екрані, тримаючись за руки, йдуть двоє дітей.

Диктор. (на фоні дійства) Богородице! Мати Божа, Покрове України, дозволь нам усім глибоко відчувати, що ми діти одного українського народу. Єдина, чиста і благословенна!

1-ша дитина. Матінко Божа! Нехай нині буде мирно, а діти Твої живуть щасливо. Нехай любов Твоя їх гріє огненна. Благослови землі мої українські, і сівбу, і жнива. Єдина, чиста і благословенна!

2-га дитина. Збережи нас від думок тривожних. Нехай віра у правду веде нас спасенна. Од біди збави, благословенна, нас, від підлості людської. Єдина, чиста і благословенна!

Під час молитви на сцену виходять козак, вояк у формі воїна УПА та молодий воїн Української Армії.

Козак. Народна мудрість стверджує, що земля може нагодувати людину хлібом, напоїти водою з власних джерел, однак захистити сама себе не може. Тому це святий обов'язок тих, хто на ній живе, користується всіма її благами і дарами.

Боже! Поглянь на нас, козаків вольних, козаків славних.

Бачиш, в недобрий час ворон калину п'є, наче криваву долю.

Боже! Серце візьми моє, дай Україні, дай Україні волю!

Вояк. Богородице! Мати Божа! Народе мій, великий український! Стою сьогодні перед вами, як син землі української, бо настала свята година молитви і сповіді. Ми – українці! Ми – нація, яка витримала тисячу років Голгофи і стала гордою і вільною перед світом. Є одна Україна, як і єдиний Бог!

Воїн. Богородице! Мати Божа!

Прошу Тебе, благаю і молю,

Хай Україна зацвіте, як вишня,

Яку гарячим серце я люблю!

З уст моїх ллється молитва-сурма:

Ти відверни від нас сили ворожі,

Не допусти до нового ярма.

Нехай не в'яне зоряна калина,
Приносить жайвір пісню на крилі,
Багата будь же, наша Україно,
Добром і миром, щастям на землі.

Звучить пісня про Божу Матір («Під твій покров святий»)

Під Твій покров святий, Діво Свята,
Прийми дітей своїх, о, Всеблага.
Маріє, наш покров, |
На поміч все готов! |
Маріє, наша любов! |(2)
Пречиста Діво, Господній храме,
Просим Тя, молим, змилуйсь над нами.
Маріє, наш покров, |
На поміч все готов! |
Маріє, наша любов! | (2)
Родшая Світло, нетлінний цвіте,
Зглянься, о, зглянься на Твої діти.
Маріє, наш покров, |
На поміч все готов! |
Маріє, наша любов! |(2)

Виходять ведучі. На екрані тризуб і калина.

Ведучий. Завжди 14 жовтня було величним днем для українців. Це свято Покрови Пресвятої Богородиці, встановленню якого слугувала подія, що трапилася 14 жовтня X (десятого) століття. Ведучий: Царгород – столицю Візантії оточили араби. Народ перебував у великій тривозі. У храмі Пресвятої Богородиці на Влахернах, де зберігалася її риза, правилася Всеночна. Молився про охорону міста і Андрій Юродивий з учнем Єпіфаном. Коли відправа закінчувалася, він побачив, як від царських воріт іде світлом осяяна Пресвята Богородиця у супроводі святих Івана Хрестителя та Івана Богослова. Невидимий хор ангелів співав величальний хорал. Мати Божа зупинилася перед престолом, стала навколішки, ревно молилася та гірко плакала. Вставши, вона хусткою (покровом), яку зняла з голови, покрила всіх присутніх. Видіння зникає. Ніхто, крім св. Андрія і Єпіфана, цього не бачив, але всі повірили в їх оповідь, і вістка про подію скоро стала відома усім. Радіючи заступництву Богородиці, люди так співали і кричали, що перелякані араби відступили без бою.

Ведучий. Особливо шанували в Україні Покрову запорозькі козаки. Вона була їхньою заступницею у далеких походах. Її зображення завжди було на хрестах, які носили козаки. Священною для кожного козака на Січі була Покровська Церква, де знаходилась ікона з написом: «Ізбавлю і покрию люди моя...». Звідси козаки вирушали на захист рідної землі і сюди з подякою за порятунок поверталися після походів.

Ведучий. Враховуючи історичне значення і заслуги Українського козацтва в утвердженні української державності та суттєвий внесок у сучасний процес державотворення, Указом Президента України від 1999 року щорічно 14

жовтня, у день свята Покрови Пречистої Богородиці, встановлено День Українського козацтва.

Звучить «Козацька пісня» (муз. В. Крищенко, сл. В. Кузнєцова)

Поріділо козацтво від втоми і ран,
Гей – з чобіт позбивайте пилюку.
І встає з небуття кошовий отаман
Із кресала запалює люльку,
А за ним піднімаються воїни скрізь,
Бо завчили козацьку науку –
Ой напаснику лютий ти не лізь, ти не лізь
Під козацьку розмашисту руку.

Приспів:

*Ой з нашого роду не качайте воду,
Ой з нашого духу не ліпите макуху,
Ой з нашої слави не робіть забави,
Не робіть забави світові на сміх,
Бо козацька вдача як вогонь гаряча,
Бо козацька сила не одних косила –
Шабелька завзята вдарить як розплата,
Кривдників поганих покарає всіх.*

Гей ти наш кошовий, в тебе кручений вус
Та ще шапка смушева – бідова,
Наслухаємо, батьку, пораду живу
Твого вірного й чесного слова.
І сказав отаман, і промовив козак
Аж від слів полетіли іскрини:
«Україна одна і не можна ніяк
Віддавати її для загину».

Приспів.

Ведучий. Кожна епоха української історії народжувала нових героїв, готових до самопожертви. Новітніми лицарями Батьківщини, яким судилося відродити героїчну славу предків, успадкувати козацьке прагнення до волі та незалежності, стали галицькі юнаки і дівчата, що увійшли в історію як Українські січові стрільці.

Звучить стрілецька пісня «Ой у лузі червона калина похилилася»

Ой у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!
Не хилися, червона калино, маєш білий цвіт.
Не журися, славна Україно, маєш добрий рід.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну, гей, гей, розвеселимо!

Марширують наші добровольці у кривавий тан
Визволяти наших українців з московських кайдан.
А ми наших братів-українців визволимо,
А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо!
Гей, у полі ярої пшенички золотистий лан,
Розпочали стрільці українські з москалями тан.
А ми ту ю яру пшеничку ізберемо,
А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо!
Як повіє буйнесенький вітер з широких степів,
То прославить по всій Україні січових стрільців!
А ми ту стрілецьку славу збережемо,
А ми нашу славу Україну, гей, гей, розвеселимо!

Ведучий. У ХХ столітті козацькі традиції успадкували борці за незалежність України – Армія Української Народної Республіки та Українська Повстанська армія. 14 жовтня вважається також Днем народження УПА. Покровителькою і щирою заступницею була Небесна Мати для своїх дітей – воїнів УПА, які не шкодували життя заради рідної України, яку вони прагнули бачити вільною та незалежною, за яку молились і за яку полягли в боях.

Звучить пісня «Чорна вишиванка» (муз. та сл. О. Шевченка)

Десять років горіла земля у людей під ногами.
Десять років стогнала земля від ворожих чобіт.
Десять років карпатське село вже не спало ночами,
Десять років чекало синів своїх біля воріт.

Кожен день за селом у лісах скреготять автомати.

Кожен день умивається ранок в гарячій крові.

І холодної темної ночі до нашої хати

Принесли молодого хлопчину брати лісові.

А коли партизана Карпати покликали сині,

І коли вже нарешті настав розлучатися час,

Він сорочку свою позоставив на пам'ять дівчині:

«Нехай носить твій син і нехай пам'ятає про нас».

Приспів:

Чорна-чорна була та сорочка, чорніша від ночі.

Чорна-чорна, як смерть. Чорна-чорна, як свіжа рілля.

Чорна-чорна була та сорочка, як хлопцеві очі.

Чорна-чорна була, як моя українська земля.

Довго-довго лежала сорочка у маминій скрині,

Довго-довго чекала пошани, людського тепла.

І нарешті настала пора: я вдягнув її нині;

По щоці у бабусі тихенька сльоза потекла.

І в душі зазвучали ніколи нечувані струни,

І сама мимоволі розпрямилась гордо спина.

Що б не сталося зі мною і де би у світі не був я,

Передам ту сорочку онукам своїм і синам.

Приспів.

Хореографічна композиція «Вінок» (іде дівчина з терновим вінком у руці). За кадром текст:

Диктор. Невпинний час страждань, людського болю

Нам відраховує і днини, і хвилини.
Вінець терновий, оповивши волю,
Лежав і на чолі, й на серці України.
Культуру, прадідами пещену віками,
Ламав, калічив і кидав у багно,
Розплющив він колючими руками
Ту віру, що народжує добро.
Намірився і дух до рук своїх прибрати,
Страх сіяти і душу засмітить,
Хотів би брата він направити на брата,
І мову батьківську занапастить.
Він міг би довго душі нам косити,
Прийижувати і вбивать людину,
Ні, досить цей вінець носити,
Ти долі іншої достойна, Україно!

Дівчина кидає терновий вінок і бере український.

Ведучий. Достойними нащадками козаків та вояків Української Повстанської армії є сьогоднішня молодь, котра по праву може називатися захисниками Вітчизни, бо саме молоді люди, які у 2013-му вийшли на Майдан і брали активну участь у Революції гідності, які захищають нашу територіальну єдність, допомагають і підтримують Українську армію з початку війни з російськими загарбниками на сході – наша гордість, наша слава.

Ведучий. Указом Президента України Петра Порошенка з метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності й територіальної цілісності України, військових традицій і звитяг українського народу, сприяння подальшому зміцненню патріотичного духу в суспільстві та на підтримку ініціативи громадськості установити в Україні свято – День захисника України, яке відзначати щорічно 14 жовтня.

Ведучий. Отже, удень Пресвятої Богородиці, у День українського козацтва маємо ще одне свято – День захисника України, яке і справді є всенародним, адже захисниками Вітчизни є учасники національно-визвольних рухів ХХ століття, учасники Революції гідності, воїни АТО, добровольці й військові, волонтери, діти і дорослі – усі, хто в різний спосіб наближають перемогу над російськими загарбниками.

Воїн.

А на моїй землі іде війна,
Стріляють танки і ревуть гармати.
Сповита горем в чорному вбранні,
Сльозами вмилаь не одна вже мати.
Найкращі з кращих падають від куль,
Грудьми своїми землю прикривають.
Сумним набатом в селах і містах

Звучать слова: «Герої не вмирають!»
Вони живуть навіки у серцях
І в пам'яті народу України,
І не дозволять нашим ворогам
Перетворить Вітчизну на руїни.
Ми вистоїм! Здолаємо катів,
Як маків цвіт розквітне Україна!
На тих місцях, де йдуть тепер бої,
В земнім поклоні схилиться калина

Світлана Чабан

На фоні мелодії «Повертайся живим»

(муз. Л. Тельнюк, сл. І. Цілик) виходить жінка у чорній хустині:

Скільки вас, святих, бо хто душу й тіло віддає Богові й рідній землі, той святий.
Скільки їх полягло? Скільки неказаних «люблю», скільки невимовлених
«Мамо, тату, кохана, діти», скільки вас не обійнятих, скільки не повернулося до
рідного порогу? Чи злічити? Неможливо. Бо й імена не всіх відомі: і ваші,
вояки УПА, і ваші, ті, що щиро увірували у Христа, і вас «Небесних Сотень»,
бо не одна вже сотня полягла, які віддали своє життя, щоб мирно ми спали,
ростили дітей, працювали.

Звучить (тихо) мелодія «Плине кача». На екрані кадри

(www.youtube.com/watch?v=qukYAIUNX6k)

Читець. Небесна Сотня – герої незборенні,
Найкращі, найвідважніші сини,
Яскравим саявом в небі засвітилися,
Щоб інші мріяли, любили і жили.

Забути кров святу не маєм права
Лишила світ безсмертний і терпкий
Героям України – Слава! Слава! Слава!
і наша пам'ять на усі віки!

Хореографічна композиція зі свічками

Ведучі.

Пам'ятайте про тих, що безвісти зникли,
Пам'ятайте про тих, що не встали, як впали.
Пам'ятайте про тих, що згоріли як зорі, –
Такі чисті і чесні, як повітря прозоре.
Пам'ятайте про тих, що за правду повстали,
Пам'ятайте про тих, що лягли на заставках.
Пам'ятайте про тих, що стрибали під танки...
Є в місцях невідомих невідомі останки.
Є в лісах, є у горах, і є під горою –
Менше в світі могил, ніж безсмертних героїв.
Пам'ятайте про них і у праці, і в пісні –
Хай відомими стануть всі герої безвісні.

Ведучий. Ллється кров, гине цвіт української нації. Україно моя! Ти не символ – ти доля, гірка доля.

Ведучий. Пом'яни, Вкраїно, їхні імена – імена синів і дочок твоїх, котрі так любили життя, а померли за тебе. Запалимо свічки пам'яті. Нехай вони горять, зігріваючи зорі і небо.

Учасники хореографічної композиції передають свічки до зали, глядачі – один одному до останнього ряду, де їх підхоплюють пластуни і несуть до стіни пам'яті.

Диктор. Горить свіча

І випікає серце її вогонь...

І серце скапує сльозами

В пригорщі долонь...

Нема від серця сліду –

Тільки світло – яскраве й тепле,

Наче подих свічки...

Горить свіча...

А, може, то душа?

Ведучий. Запалимо свічки пам'яті у наших серцях, перед людьми і Богом, та вшануймо їхню пам'ять хвилиною мовчання.

Хвилина мовчання.

На екрані відео Українська війна | АТО in Ukraine |

Звучить остання (неопублікована) пісня Скрибіна «Українці».

На сцену виходить шість юнаків у вишиванках.

1. Ми – мужчини, й за кодексом честі ми чинимо –

Не для вигод і пільг, не для слави й хвали.

Є високий, шляхетний закон між мужчинами:

Як не я, тоді хто? Не тепер, то коли?

2. Підла наволоч рано богує без спротиву,

Рве зубами, де жирно, де кайф, де калим.

Ми їй ребра полічимо, віку вкоротимо.

Як не я, тоді хто? Не тепер, то коли?

3. Якщо нечисті – море, й зла підступного – повідь,

Не кажи, що не можеш, що нерви здали.

Вмри й воскресни, а виконай лицарську заповідь:

Як не я, тоді хто? Не тепер, то коли?

4. Рвуться жили? Ми зв'яжемо в вузол залізний їх,

Хай нам леви позаздрять, позаздрять орли.

Ми, мужчини, – двожилі, і нашим девізом є:

Як не я, тоді хто? Не тепер, то коли?

5. Ми, мужчини, на інших кивати не любимо.

Кажеш, гіді багато? А ви де були?

Ми питаєм, як слід, і себе не забудемо:

Як не я, тоді хто? Не тепер, то коли?

6. Ми – мужчини? Ми – справжні мужчини? Прекрасно.

Хай вітри, хай шторми, хай дев'яті вали,

Стій, мов скеля, й пильнуй наш девіз, наше гасло:

Як не я, тоді хто? Не тепер, то коли?

Демонструється фільм про Українську Армію.

(www.youtube.com/watch?v=QE_JbAZVm2c)

Виходить шестеро дівчат. Підходять до юнаків, утворюючи пари, кожна говорить:

1. Ти – чоловік, чоло, думки і розум,
Ідеї, втілені в життя, – твій козир.
 2. Ти – чоловік, ти – батько, брат, ти – син,
 3. Ти – в праці, у кар'єрі, у підкоренні вершин.
 4. Ти – чоловік, колега, друг, натхненник,
 5. Ти – вчитель, ти – поет, творець, письменник.
 6. Ти – чоловік, ти – сила, міць, ти – захист,
 1. Ти – воїн, ти – борець, ти – відповідь на запит.
 2. Ти – чоловік, такий коханий і єдиний,
Такий потрібний, ніжний, добрий, сильний,
 3. Ти-чоловік, із плоті й крові.,.
- Разом: Хай вік твій буде прожито в любові.

Звучить пісня «Недумано, негадано» (муз. О. Богомолець, сл. Л. Костенко)

Недумано, негадано
забігла в глухомань,
де сосни пахнуть ладаном
в кадильницях світань.

Приспів:

*Де вечір пахне м'ятою,
аж холодно джмелю.
А я тебе, а я тебе,
а я тебе люблю!*

Ловлю твоє проміння
крізь музику беріз.
Люблю до оніміння,
до стогону, до сліз.

Приспів.

Без коньяку й шампана,
і вже без вороття, –
я п'яна, п'яна, п'яна
на все своє життя!

Ведучий. Присвятити своє життя захисту Батьківщини – честь для кожного чоловіка. Серед учасників АТО, які захищають мир і спокій на сході України, є багато наших земляків.

Звучить пісня «Нам потрібне мирне небо» (автори невідомі)

Злітають до неба рядками
Дитячі листи-журавлі...
І чути молитву мами
Про мир на своїй землі.
І в золоті ниви, колосся,
І світ онімів від зла.
І діти раптом стали дорослі,
До нас увірвалась війна.

Приспів:
Нам потрібне мирне небо,
Синє-синє, світле-світле,
Миру нам сьогодні треба!

А кожен герой – він не воїн,
Він батько, він син у пільмі.
Не знає він сну і спокою,
І лиш запитання німі.
А скільки коштують сльози?
Чи знаєш ціну життя?
Чи є та причина, заради якої

Молодші учасники дійства йдуть до зали і дарують ветеранам, воїнам, чоловікам кетяги калини.

Ведучий. Шановні захисники України! Мій найкращий у світі український народ, мої земляки! Сьогодні день Пресвятої Богородиці (Покрови), День Українського козацтва, День захисника України – дивовижне триєдине свято. Нехай воно принесе радість у кожному домі, мирне чисте небо, щасливий дитячий сміх. Нехай не міліє джерело нашої віри, надії і любові до рідної землі, додається енергії, сили й впевненості у власних силах і переконаннях. З нами Бог і Україна. Нехай мир і злагода запанують у нашому спільному домі. Зі святом! Ці кетяги калини Вам від вдячного юнацтва сьогодні.

Звучить пісня «Пам’ятай – ми українці!» (муз. і сл. Б. Кучера)

Пісня вдарить у дзвін,
Та чи збудить ті приспані душі,
Що давно скам’їли,
Бо молитва лише на устах?
Пісня вдарить у дзвін,
Та чи всім щире серце зворушить?
Чи до всіх долетить її голосу
Зболений птах?

Приспів:
Хай буде наш край
Не яничар, не чужинець!
Я ж чуже не візьму,
Ти, будь ласка, мого не чіпай.

Не стане у мами дитя?
Дай руку, бо разом ми сила,
І серце запалим своє.
Це наше майбутнє, це наша країна,
Вона в наших душах є!
Ми вільні! Така наша доля.
У нас є правда своя.
Не будемо жити ніколи в неволі!
Ми сильні! Єдина сім’я.

Приспів.
Ти росіянин, румун, українець,
Німець, поляк, вірменин чи єврей?
В кожного з нас є тут своя родина,
Та Україна одна для людей!
В нас Україна одна,
Ми в цій країні єдині,
Боже, храни Україну!
Приспів (4 рази).
Я хочу миру!
Я не хочу чути слово війна,
Я не хочу бачити мамині сльози!

Пам’ятай, брате мій, пам’ятай,
Що ти є українець!
І в заморських краях,
І у хаті своїй пам’ятай!
Пам’ятай! Пам’ятай!
Пісня вдарить у дзвін,
Розколише нам приспану пам’ять.
Чи забули вже, браття,
Що було, що було й не збулось?
Пісня вдарить у дзвін,
Щоб сказати: є Бог понад нами!
Та про це забуваєм ми нині,
Ми нині, чогось.
Приспів

Олена НАЗАРОВА,

керів
«Над часом»

ЗМІСТ

Хронологічний перелік дат	3
«БОЛИТЬ УСЕ, ЩО ВІДБУЛО, БОЛИТЬ УСЕ, ЩО З НАМИ БУДЕ»	20
<i>Василь ЛИЗАНЧУК. До 80-річчя від дня народження</i>	
«Я НА ТЕ ПРИЙШОВ У СВІТ, ЩОБ ЗАСВІДЧИТИ ПРАВДУ»	24
<i>Мстислав-Василь ДОЛЬНИЦЬКИЙ. До 100-річчя від дня народження</i>	
НЕЗГАСНИЙ ІНТЕРЕС ДО ГЛИБИННОГО	26
<i>Роман ГОРАК. До 75-річчя від дня народження</i>	
ОТЕЦЬ КУРИЛАС – МІСІОНЕР, ЛІТЕРАТОР	31
<i>о. Богдан КУРИЛАС (КАЛИНЕНКО). До 100-річчя від дня народження</i>	
ІЗ КОГОРТИ НЕСКОРЕНИХ	32
<i>Галина СТОЛЯР. До 100-річчя від дня народження</i>	
ПРОФ. ВАКАРЧУК: НАЙБІЛЬШЕ ЗАХОПЛЕННЯ... НАПИСАННЯ ФОРМУЛ	34
<i>Іван ВАКАРЧУК. До 70-річчя від дня народження</i>	
ЦЕНТРАЛЬНА РАДА В МОДЕРНІЙ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ	37
<i>До 100-річчя створення Української Центральної Ради</i>	
ТРАГІЧНА СТОРІНКА НАШОЇ ІСТОРІЇ	46
<i>До 70-річчя початку операції «Вісла»</i>	
ПОДОРОЖІ ПОЗА ВІДОМЕ	51
<i>Остап ТАРНАВСЬКИЙ. До 100-річчя від дня народження</i>	
АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ – ПИСЬМЕННИК І ГРОМАДЯНИН	56
<i>Андрій ЧАЙКОВСЬКИЙ. До 160-річчя від дня народження</i>	
УКРАЇНА ПОНАД УСЕ: ІВАН ГЕЛЬ	62
<i>Іван ГЕЛЬ. До 80-річчя від дня народження</i>	
КРИВАВА ПЛЯМА В ІСТОРІЇ ЛЬВОВА	69
<i>15 років з часу трагедії на Скнилівському летовищі</i>	
«ВСЕ ЖИТТЯ ВІДДАВ ЩОДЕННИЙ, МУРАВЛИНИЙ, НЕВДЯЧНИЙ ПРАЦІ ДЛЯ ЗАГАЛУ»	72
<i>Ілля КОКОРУДЗ. До 160-річчя від дня народження</i>	
«ВСЯ СИЛА МОЯ І ВСЯ СЛАБІСТЬ МОЯ – СТАЛЕВЕ ПЕРО І ЧОРНИЛО»	76
<i>Осип МАКОВЕЙ. До 150-річчя від дня народження</i>	
КОРОЛЕВА ЖІНОЧОЇ ПРОЗИ	82
<i>Ніна БІЧУЯ. До 80-річчя від дня народження</i>	
«ВСЕ, ЩО Я МАВ НАПИСАТИ, – НАПИСАВ»	85
<i>Роман ІВАНИЧУК. До роковин смерті</i>	
ВІЧНИЙ РЕВОЛЮЦІОНЕР	92
<i>Степан ХМАРА. До 80-річчя від дня народження</i>	
БУДЕ АРМІЯ – БУДЕ ДЕРЖАВНІСТЬ	96
<i>Дмитро ВІТОВСЬКИЙ. До 125-річчя від дня народження</i>	
ТАЛАНТ, ВІДДАНИЙ ЛЮДЯМ	99
<i>Богдан ЛЕПКИЙ. До 145-річчя від дня народження</i>	